

Dünyada yaşanan küreselleşmenin getirdiği hızlı değişim ve dönüşüm, toplumsal yapı ve ilişkileri üzerinde derin etki yaratmıştır. Bu derin etki sadece toplumsal yapı ve ilişkilerinde değişim ve dönüşümle sınırlı kalmamış, kamu yönetimi yapısına da yayılarak bu yapı ve fonksiyonlarda yeni ilke ve değerlerin oluşmasına katkı sunmuştur. Stratejik yönetim anlayışını temel alan bu ilke ve değerler; vatandaş odaklı, katılımcı, hesap verebilen, saydam, etkin, etkili ve verimli bir yerel yönetim anlayışını da ön plana çıkarmıştır.

Üstlendikleri hizmetlere ilişkin temel tercihleri yapma ve uygulama, kural oluşturma, planlama, personel ve örgütlenme konularında yerel yönetimlerin merkezi yönetimin onayına gerek kalmadan uygulanabilir nitelikte karar alabilme yetkisi ile teçhizi yerel yönetimleri gerçek anlamda demokratik ve güçlü kamu kuruluşları haline getirmiştir. Bunun yanı sıra yerel yönetimlerin, üstlendikleri görevleri gereğince yürütebilmelerine imkan sağlayacak ve idari, mali özerkliği tesis edecek kaynaklara sahip olabilmeleri için mahalli idarelerin genel bütçe vergi gelirlerinden aldıkları pay arttırılarak yeterli gelire kavuşmaları sağlanmıştır.

Yeni yasal düzenlemelerde; sivil katılıma imkan sağlanmış, şeffaf idari uygulamalar zorunlu hale getirilmiş, idarenin hesap verebilir, vatandaş odaklı, katılımcı bir yapıya kavuşturulması sağlanmıştır.

Mahalli idareler, demokrasinin kökleşmesi ve aksaksız işlemesi bakımından önemi olan demokratik değerler ve uygulamalarla yakın ilişkisi olan kurumlardır. Türkiye gibi demokrasiyi yaşam tarzı olarak seçmiş bir toplum için demokrasinin aşağıdan yukarıya yönelen bir süreç içerisinde kökleşmesi ve güçlenerek, aksaksız işlemesi açılarından mahalli idareler vazgeçilmez öneme sahiptir.

Demokratik yönetim anlayışına sahip ülkemizde, vatandaşların taleplerinin zamanında karşılanması Bakanlığımızın birincil önceliği haline gelmiştir. Kamu hizmetlerinin, vatandaşların ihtiyaç ve taleplerine uygun olarak en az maliyetle en yüksek kalitede sunulabilmesi, kamu kaynaklarının verimli olarak kullanılmasıyla mümkündür. Sınırlı kamu kaynaklarının yerinde ve etkin olarak kullanılması da önceden hazırlanmış olan stratejik plan ve programları gerektirmektedir.

Yeni kamu yönetimi perspektifinin gereği olarak; hükümet politikası, kalkınma planı, yıllık program, stratejik plan ve performans programı doğrultusunda hazırlanan faaliyet raporları, idare üzerindeki en önemli kamuoyu denetimi araçlarından birisi olup vatandaşlarımızın bilgilendirilmesi hususunda da büyük bir öneme sahiptir. Kurumların bir yıllık mali, idari ve performansa yönelik genel bilgi ve değerlendirmelerinin yer aldığı faaliyet raporları, hesap verme sorumluluğuna ışık tutan ve bu ilkenin işlerlik kazanmasını sağlayan temel belge olma özelliğini taşımaktadır.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümleri çerçevesinde, Bakanlığımızca hazırlanan 2016 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporunun, kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi ve mahalli idarelere ilişkin politikaların belirlenmesi bakımından faydalı olacağını umuyor, raporun hazırlanmasında emeği geçen tüm arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Süleyman SOYLU
İçişleri Bakanı

Cumhuriyetimizin yüzüncü yılına altı yıl kala 2023 yılında coğrafyasında sözü geçen, güçlü, müreffeh Türkiye'nin inşası sürecinde "İnsanı Yaşat ki Devlet Yaşasın" düsturuyula hareket eden yönetim anlayışıyla bu hedeflere ulaşılmasında şüphesiz ki yerel yönetimlerimize büyük pay düşmektedir.

Mahalli idareler; il, belediye ve köy halkına yönelik mahalli müşterek nitelikteki kamu hizmetlerini yerine getirmeleri nedeniyle ülkedeki yönetim anlayışının aynası konumunda olan kurumlar olup vatandaşlarımızın hayatını kolaylaştıracak hizmetlerin sunulmasında ve karşılaşılan sorunların yerinde çözülmesinde bugüne kadar çok önemli aşama kaydetmişlerdir.

Ülkemizde son yıllarda mahalli idareler alanında esaslı dönüşüm süreci yaşanmakta ve bu süreç Bakanlığımızca yakından izlenmekte ve yönlendirilmektedir. Halkımızın her geçen gün artan hızlı ve kaliteli yerel hizmet beklentisinin karşılanabilmesi idari, mali ve teknik kapasitesi güçlü, saydam ve hesap verebilen mahalli idarelerin varlığını zorunlu kılmaktadır. Son on beş yılda, mahalli idareleri düzenleyen temel kanunlar yeniden ele alınarak demokrasiye, hukukun üstünlüğüne, insan hak ve özgürlüklerine ve sivil katılıma önem veren, yerinden yönetim, yetki devri ve yerindelik prensipleri gibi mahalli idareler alanındaki çağdaş eğilimleri esas alan bir yerel yönetim anlayışı hayata geçirilmiştir. Aynı kararlılıkla devam edilecek olup her zamankinden daha büyük azim, gayret ve çalışmayla 2023 hedefine emin adımlarla ulaşılabacaktır.

İlki 2006 yılında hazırlanarak istifadeye sunulmuş olan Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporunun onbirincisi 2016 yılı için hazırlanmış olup Raporun, mahalli idarelerdeki değişim ve gelişimle ilgili objektif verilere dayanan sağlıklı bir değerlendirme imkânı sunmasını ve yararlı olmasını diliyorum. Kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi bakımından büyük önem taşıyan bu raporun hazırlanmasında emeği geçen Mahalli İdareler Genel Müdürlüğümüz çalışanlarına teşekkür ederim.

Muhterem İNCE
Vali
Müsteşar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
00. Bakan Sunuşu.....	I
01. Müsteşar Sunuşu.....	III
02. İçindekiler.....	IV
03. Tablolar Listesi.....	VIII
04. Şekiller Listesi.....	X
05. Kısaltmalar Listesi.....	XI
GİRİŞ.....	1
I. GENEL BİLGİLER.....	3
I.1. Verilerin Toplanması Yöntemi.....	4
II. MAHALLİ İDARELER.....	5
II.1. Mahalli İdarelerin Tarihçesi.....	5
II.1.1. İl Özel İdarelerinin Tarihsel Gelişimi.....	5
II.1.2. Belediyelerin Tarihsel Gelişimi.....	6
II.2. Mahalli İdarelerin Hukuki Durumları.....	8
II.3. İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Yürüttüğü İş ve İşlemleri ...	9
II.4. Mahalli İdarelere İlişkin Genel Bilgiler.....	13
II.4.1. Türlerine Göre Mahalli İdare Sayıları.....	13
II.4.2. Türlerine Göre Belediye Sayıları.....	13
II.4.3. Türlerine ve Nüfus Aralıklarına Göre Belediyelerin Dağılımı.....	14
II.4.4. Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı.....	15
II.4.5. Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları.....	15
II.4.6. Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler.....	16
III. MAHALLİ İDARELERİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI.	18
III.1. İl Özel İdareleri.....	18
III.2. Belediyeler.....	20
III.2.1. Büyükşehir Belediyeleri.....	23
III.2.2. Bağlı İdareler	26
III.3. Mahalli İdare Birlikleri.....	28
IV. AVRUPA KONSEYİ YEREL VE BÖLGESEL YÖNETİMLER KONGRESİ, YEREL YÖNETİMLERLE İLGİLİ ULUSLARARASI METİNLER	29
IV.1. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı.....	29
IV.2. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi.....	32
IV.2.1. Kongrenin Çalışma Düzeni.....	33
IV.3. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi.....	37
IV.4. Yerel Topluluklar ve Yerel Yönetimler Arasında Sınırdışı İşbirliği Avrupa Çerçeve Sözleşmesi.....	37
IV.5. Avrupa Kentsel Şartı.....	39
IV.6. Yerel Gündem 21.....	40
IV.7. Habitat.....	45

V.	KAMU YÖNETİMİNDE YENİDEN YAPILANMA SÜRECİ VE BU KAPSAMDA MAHALLİ İDARELERLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	47
VI.	MAHALLİ İDARELERİN İNSAN KAYNAKLARI.....	52
VI.1.	Mahalli İdarelerin Personel Sayıları.....	52
VI.1.1.	Hizmet Grupları İtibarıyla Mahalli İdarelerde Çalışan Memur Sayıları.....	53
VI.1.2.	Mahalli İdarelerin Sözleşmeli Personel Sayıları.....	53
VI.1.3.	Mahalli İdarelerin İşçi Sayıları.....	54
VI.1.4.	Mahalli İdarelerde Hizmet Satın Alma Yöntemiyle Çalıştırılan Personel Sayısı.....	54
VI.1.5.	Toplam Kamu Personeli Sayısı ve Mahalli İdarelerin Personel Sayısı.....	55
VI.2.	İl Özel İdarelerinin İnsan Kaynakları.....	56
VI.2.1.	Hizmet Grupları İtibarıyla İl Özel İdareleri Personel Sayıları.....	56
VI.3.	Belediyelerin İnsan Kaynakları.....	57
VI.3.1.	Hizmet Grupları İtibarıyla Belediyelerin Personel Sayıları.....	58
VI.3.2.	Belediye Türlerine Göre İnsan Kaynakları.....	58
VI.3.3.	Belediye Bağlı İdarelerinin İnsan Kaynakları.....	59
VI.4.	Mahalli İdare Birliklerinin İnsan Kaynakları.....	59
VI.4.1.	Hizmet Grupları İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Personel Sayıları....	60
VII.	MAHALLİ İDARELERİN FİZİKİ KAYNAKLARI.....	61
VII.1.	Mahalli İdarelerin Maddi Duran Varlıkları.....	61
VIII.	MAHALLİ İDARE BÜTÇELERİ	62
VIII.1.	Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmeleri.....	62
VIII.1.1.	Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler.....	62
VIII.1.2.	Belediyelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler.....	62
VIII.1.3.	Belediye Bağlı İdarelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler.....	63
VIII.1.4.	İl Özel İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler...	63
VIII.1.5.	Mahalli İdare Birliklerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler.....	64
VIII.2.	Mahalli İdarelerin Harcamaları.....	65
VIII.2.1.	Mahalli İdarelerin Harcamalarına İlişkin Genel Göstergeler.....	68
VIII.2.2.	Mahalli İdarelerin Gider Kalemlerine Göre Harcamaları.....	68
VIII.2.2.1.	Personel Harcamaları.....	69
VIII.2.2.1.1.	Belediye Türlerine Göre Personel Harcamaları.....	70
VIII.2.2.2.	Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi Harcamaları.....	71
VIII.2.2.2.1.	Belediye Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi.....	72
VIII.2.2.3.	Mal ve Hizmet Alımları.....	73
VIII.2.2.3.1.	Belediye Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları.....	74

VIII.2.2.4.	Faiz Harcamaları.....	75
VIII.2.2.4.1.	Belediye Türlerine Göre Faiz Harcamaları.....	76
VIII.2.2.5	Cari Transferler.....	77
VIII.2.2.5.1.	Belediye Türlerine Göre Cari Transferler.....	78
VIII.2.2.6.	Sermaye Harcamaları.....	79
VIII.2.2.6.1.	Belediye Türlerine Göre Sermaye Harcamaları.....	80
VIII.2.2.7.	Sermaye Transferleri.....	81
VIII.2.2.7.1.	Belediye Türlerine Göre Sermaye Transferleri.....	82
VIII.2.2.8.	Borç Verme.....	83
VIII.2.2.8.1.	Belediye Türlerine Göre Borç Verme.....	84
VIII.2.3.	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Yatırım Harcamaları.....	84
VIII.2.3.1.	Belediye Türlerine Göre Yatırım Harcamaları.....	85
VIII.2.4.	Mahalli İdarelerin Faaliyet Giderleri.....	86
VIII.2.5.	Mahalli İdarelerin Yardımları.....	87
VIII.3.	Mahalli İdarelerin Gelirleri.....	90
VIII.3.1.	Mahalli İdarelerin Gelirlerine İlişkin Genel Göstergeler.....	92
VIII.3.2.	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri.....	93
VIII.3.2.1.	Belediyelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri.....	93
VIII.3.3.	Gelir Kalemlerine Göre Mahalli İdarelerin Gelirleri.....	94
VIII.3.3.1.	Vergi Gelirleri.....	95
VIII.3.3.1.1.	Belediye Türlerine Göre Vergi Gelirleri.....	96
VIII.3.3.2.	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri.....	97
VIII.3.3.2.1.	Belediye Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri.....	98
VIII.3.3.3.	Alınan Bağış ve Yardımlar İle Özel Gelirler.....	99
VIII.3.3.3.1.	Belediye Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler.....	100
VIII.3.3.4.	Faizler, Paylar ve Cezalar.....	100
VIII.3.3.4.1.	Belediye Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar.....	101
VIII.3.3.5	Sermaye Gelirleri.....	102
VIII.3.3.5.1	Belediye Türlerine Göre Sermaye Gelirleri.....	103
VIII.3.3.6.	Alacaklardan Tahsilatlar.....	104
VIII.3.3.6.1.	Belediye Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilatlar.....	105
VIII.3.3.7.	Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Ödenekler.....	105
VIII.3.3.7.1.	Belediye Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar...	107
VIII.3.4.	Mahalli İdarelerin Faaliyet Gelirleri.....	108
VIII.3.5.	Mahalli İdarelerin Borç Dağılımları.....	109
VIII.3.6.	Mahalli İdarelerin Bilançosu.....	110
VIII.3.7.	Mahalli İdarelerin Şarta Bağlı Varlık ve Yükümlülükleri.....	111
VIII.3.8.	Mahalli İdareler Alt Sektör Nakit Akışı.....	112
IX.	MAHALLİ İDARELERİN DENETİMİ	115
IX.1.	İç Denetim.....	115
IX.2.	Dış Denetim.....	116
IX.3.	İçişleri Bakanlığınca Yapılan Denetim.....	117
IX.3.1.	Mülkiye Müfettişlerince Gerçekleştirilen Denetim.....	120
IX.3.2	Mahalli İdareler Kontrolörlerince Gerçekleştirilen Denetim	122

X	KÖYLERİN ALTYAPISININ DESTEKLENMESİ PROJESİ (KÖYDES)	124
X.1.	2016 Yılı Proje Uygulama Sonuçları.....	125
X.1.1.	Yol Çalışmaları.....	125
X.1.2.	İçmesuyu Çalışmaları	126
X.1.3.	Küçük Ölçekli Sulama Çalışmaları.....	126
X.2.	2005-2016 Yılları Proje Ödenekleri.....	127
X.3.	Yıllar İtibarıyla İller Bazında Dağıtılan Proje Ödenekleri.....	127
X.4.	Proje Uygulama Sonuçları (2005-2016).....	131
X.4.1.	İçmesuyu Çalışmaları.....	131
X.4.2.	Yol Çalışmaları.....	131
X.5.	İllerin Köy Yol Envanteri.....	132
X.6.	İllerin İçmesuyu Envanteri	135
XI.	GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ.....	137

03.Tablolar Listesi

<u>Tablo</u> <u>Nr.</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa</u>
1	Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Belediye Sayıları.....	8
2	6360 Sayılı Kanundan Sonra Türleri İtibarıyla Mahalli İdarelerin Sayısı.....	13
3	6360 Sayılı Kanundan Sonra Belediyelerin Türlerine Göre Dağılımı.....	13
4	Türlerine ve Nüfus Aralıklarına Göre Belediyelerin Dağılımı	14
5	Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı	15
6	Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları	15
7	2009 Yılı Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler	17
8	2014 Yılı Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler	17
9	Konseye Üye Ülkeler ve Delege Sayıları.....	34
10	Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Türkiye Ulusal Heyeti Bölgesel Üyeleri.....	35
11	Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Türkiye Ulusal Heyeti Yerel Üyeleri.....	36
12	Mevzuat Düzenlemeleri.....	49
13	Türleri İtibarıyla Mahalli İdarelerin Personel Sayıları	52
14	Hizmet Grupları İtibarıyla Mahalli İdareler Memur Sayıları.....	53
15	Mahalli İdarelerin Sözleşmeli Personel Sayıları	53
16	Mahalli İdarelerin İşçi Sayıları	54
17	Mahalli İdarelerde Hizmet Satın Alma Yöntemiyle Çalıştırılan Personel Sayıları.....	54
18	Mahalli İdareler Personelinin Toplam Kamu Personeli İçindeki Oranı	55
19	Hizmet Grupları İtibarıyla İl Özel İdareleri Personel Sayıları.....	56
20	Hizmet Grupları İtibarıyla Belediyelerin Personel Sayıları	58
21	Belediye Türlerine Göre Personel Sayıları	58
22	Hizmet Grupları İtibarıyla Belediye Bağlı İdarelerinin Personel Sayıları.....	59
23	Hizmet Grupları İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Personel Sayıları.....	60
24	Mahalli İdareleri Maddi Duran Varlıkları	61
25	Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmeleri	62
26	Belediyelerin Bütçe Gerçekleşmeleri.....	62
27	Belediye Bağlı İdarelerin Bütçe Gerçekleşmeleri	63
28	İl Özel İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmeleri	63
29	Mahalli İdare Birliklerinin Bütçe Gerçekleşmeleri	64
30	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Harcamaları	68
31	Mahalli İdarelerin Gider Kalemlerine Göre Harcamaları	68
32	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Personel Harcamaları ve Toplam Harcamaları.....	69
33	Belediye Türlerine Göre Personel Harcamaları ve Toplam Harcamalar	70
34	Mahalli İdare Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi ve Toplam Harcamalar	72
35	Belediye Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi ve Toplam Harcamalar.....	73
36	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları ve Toplam Harcamalar....	74
37	Belediye Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları ve Toplam Harcamalar.....	75
38	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Faiz Harcamaları ve Toplam Harcamalar	76
39	Belediye Türlerine Göre Faiz Harcamaları ve Toplam Harcamalar	77
40	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Cari Transfer Harcamaları ve Toplam Harcamalar.	78
41	Belediye Türlerine Göre Cari Transfer Harcamaları ve Toplam Harcamalar	79
42	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Sermaye Harcamaları ve Toplam Harcamalar	80
43	Belediye Türlerine Göre Sermaye Harcamaları ve Toplam Harcamalar	81
44	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Sermaye Transferleri ve Toplam Harcamalar	82

45	Belediye Türlerine Göre Sermaye Transferleri ve Toplam Harcamalar.....	82
46	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Borç Verme ve Toplam Harcamalar.....	83
47	Belediye Türlerine Göre Borç Verme ve Toplam Harcamalar	84
48	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Yatırım Harcamaları ve Toplam Harcamalar.....	85
49	Belediye Türlerine Göre Yatırım Harcamaları ve Toplam Harcamalar	86
50	Mahalli İdarelerin Faaliyet Giderleri.....	86
51	Mahalli İdarelerin Yardımları.....	87
52	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Gelirleri	92
53	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri.....	93
54	Belediyelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri.....	94
55	Gelir Kalemlerine Göre Mahalli İdarelerin Gelirleri	94
56	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Vergi Gelirleri ve Toplam Gelirler.....	96
57	Belediye Türlerine Göre Vergi Gelirleri ve Toplam Gelirler.....	96
58	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Gelirler	97
59	Belediye Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Gelirler.....	98
60	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler ve Toplam Gelirler	99
61	Belediye Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler ve Toplam Gelirler.....	100
62	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar ve Toplam Gelirler	101
63	Belediye Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar ve Toplam Gelirler.....	102
64	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Sermaye Gelirleri ve Toplam Gelirler.....	103
65	Belediye Türlerine Göre Sermaye Gelirleri ve Toplam Gelirler.....	103
66	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar ve Toplam Gelirler.....	104
67	Belediye Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar ve Toplam Gelirler.....	105
68	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Toplam Gelirler	107
69	Belediye Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Toplam Gelirler	108
70	Mahalli İdarelerin Faaliyet Gelirleri	109
71	Mahalli İdarelerin Borç Dağılımları.....	109
72	Mahalli İdarelerin Bilançosu	110
73	Mahalli İdarelerin Şarta Bağlı Varlık ve Yükümlülükleri.....	111
74	Mahalli İdareler Alt Sektör Nakit Akışı.....	112
75	Mahalli İdarelerin Türlerine Göre İç Denetçi Sayıları.....	116
76	Sayıştay Denetim Faaliyetlerine İlişkin Bilgi ve Değerlendirmeler.....	117
77	Belediye Başkanı ve Belediye Meclis Üyeleri ile İl Genel Meclis Üyeleri Hakkında Alınan Onaylar (Ön İnceleme, Araştırma/Ön İnceleme, Araştırma, İşleme Konulmama).....	119
78	Görevden Uzaklaştırma İşlemleri.....	120
79	Mülkiye Müfettişlerince Mahalli İdarelerle İlgili Gerçekleştirilen Denetimler.....	121
80	Mülkiye Müfettişleri Tarafından Düzenlenen Raporlar.....	121
81	Mahalli İdareler Kontrolörlerince Denetlenen Mahalli İdare Türleri	122
82	Mahalli İdareler Kontrolörleri Tarafından Düzenlenen Raporlar.....	123
83	KÖYDES Yol Çalışmaları.....	125
84	KÖYDES İçmesuyu Çalışmaları.....	126
85	İller Bazında Dağıtılan KÖYDES Proje Ödenekleri	128
86	KÖYDES İçmesuyu Çalışmaları.....	131
87	KÖYDES Yol Çalışmaları	132
88	İllerin Köy Yol Envanteri.....	133
89	İllerin İçme Suyu Envanteri.....	135

04.Şekiller Listesi

<u>Şekil Nr.</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa</u>
1	5018 sayılı Kanun Açısından Mahalli İdareler.....	3
2.	Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Teşkilat Şeması.....	12

06.Kısaltmalar Listesi

ADNKS	:	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AK	:	Avrupa Konseyi
BKH	:	Binyıl Kalkınma Hedefleri
BM	:	Birleşmiş Milletler
DPB	:	Devlet Personel Başkanlığı
EGO	:	Ankara Elektrik, Havagazı ve Otobüs İşletme Müessesesi Genel Müdürlüğü
ESHOT	:	İzmir Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs ve Trolleybüs Genel Müdürlüğü
UCLG-MEWA:	:	Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı
İETT	:	İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü
İİGM	:	İller İdaresi Genel Müdürlüğü
KHGB	:	Köylere Hizmet Götürme Birliği
KÖYDES	:	Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
MİGM	:	Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü
SGK	:	Sosyal Güvenlik Kurumu
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TOBB	:	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
YG-21	:	Yerel Gündem 21
YPK	:	Yüksek Planlama Kurulu
YSK	:	Yüksek Seçim Kurulu
YERELBİLGİ:	:	Yerel Yönetimler Bilgi Tabanı Projesi
YBYK	:	Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi

Ülkemizde; 51 il özel idaresi, 1.397 belediye, ve 31.939 mahalle ve 18.329 köyün merkezi idare ile ilişkilerinin kurulması, mahalli idareler arasında koordinasyonun sağlanması, bu idarelerle ilgili şikâyetlerin sonuçlandırılması, çıkarılması gereken yönetmelik ve genelge gibi hukuki düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak bu idarelerin yönlendirilmesi ve eğitimi, merkezi idare adına bu idarelerin bazı işlem ve kararları üzerinde denetimin sağlanması gibi görevleri Genel Müdürlüğümüz titizlikle yerine getirmeye çalışmaktadır.

Bu kapsamda; son on beş yılda yapılan reform uygulamaları çerçevesinde; 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, 5286 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Kaldırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun ve son olarak 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun uygulamaya konulmuştur.

Yapılan bu düzenlemelerle; belediyelerimizin idari mali ve teknik açıdan güçlendirilmesi amaçlanmış, merkezi idare ve mahalli idareler arasındaki görev ve yetki paylaşımı yeniden tanımlanmış, daha önce merkezi idare tarafından yürütülen pek çok hizmet mahalli idarelere devredilmiş, merkezi idarenin mahalli idareler üzerindeki vesayet yetkisi de daraltılmıştır. Ayrıca; mahalli idare birlikleri ile ilgili ilk kez müstakil bir kanun çıkarılarak belediyelerin tek başlarına yapamayacakları ya da yüksek maliyetle yapabilecekleri bazı hizmetleri birlik kurarak daha düşük maliyetle yürütmeleri imkânı sağlanmıştır.

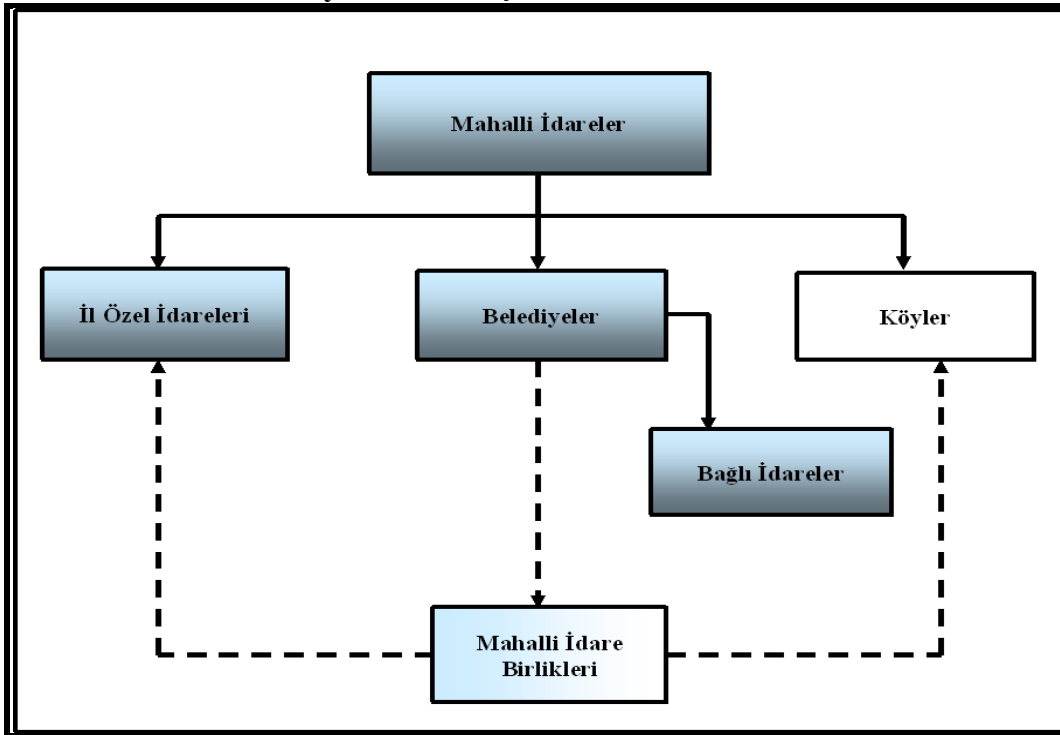
5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümleri çerçevesinde; vatandaş merkezli, katılımcı, hesap verebilen, saydam, etkin ve etkili bir yerel yönetim anlayışının hayata geçirilmesi amacıyla hazırladığımız 2016 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu istifadeye sunulmuştur. Raporumuzun kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi ve mahalli idarelere ilişkin politikaların belirlenmesi bakımından faydalı olacağını umuyorum.

M Emin BİLMEZ
Genel Müdür V.

Ülkemizde üç tür mahalli idare bulunmaktadır. Bunlar; il özel idaresi, belediye ve köydür. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 41 inci maddesi gereğince mahalli idare kapsamına giren belediye, il özel idaresi ile bunlara bağlı veya bunların kurdukları veya üye oldukları birlik ve idareler faaliyet raporu hazırlamak zorundadır. Köyler ve üyeleri sadece köylerden oluşan mahalli idare birlikleri 5018 sayılı Kanun kapsamı dışında kaldıklarından bu idarelerin faaliyet raporu hazırlama zorunluluğu bulunmamaktadır. Hazırlanan mahalli idare faaliyet raporlarının birer örneği Sayıştay ve İçişleri Bakanlığına gönderilir. İçişleri Bakanlığı, bu raporları esas alarak kendi değerlendirmelerini de içeren Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporunu hazırlar ve kamuoyuna açıklar. Raporun birer örneği Sayıştay'a ve Maliye Bakanlığına gönderilir.

Şekil:1

5018 sayılı Kanun Açısından Mahalli İdareler

- 5018 sayılı Kanuna tabi olup faaliyet raporu hazırlayan idareler.
- 5018 sayılı Kanuna tabi olmayan ve faaliyet raporu hazırlamayan idareler.
- Üyeleri arasında il özel idaresi ve belediye bulunan mahalli idare birlikleri 5018 sayılı Kanuna tabi olup faaliyet raporu hazırlamakla yükümlüdür. Ancak, üyelerinin tamamı köylerden oluşan mahalli idare birliklerinde faaliyet raporu hazırlanması zorunlu değildir.

I.1. Verilerin Toplanması Yöntemi

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa istinaden; il özel idareleri, belediyeler, bu idarelerin bağlı kuruluşları ve mahalli idare birlikleri tarafından hazırlanan faaliyet raporları ve kesin hesaplar İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğüne gönderilmektedir.

Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporunun hazırlanmasında esas olarak mahalli idarelerin faaliyet raporları ve kesin hesaplarında yer alan veriler ile bu idarelere ait bilgilerin düzenli olarak toplandığı YERELBİLGİ Projesi veri tabanında yararlanılmıştır. Raporda yer alan; il özel idareleri, belediyeler, bağlı idareler ve mahalli idare birliklerine ait istatistikî bilgiler ve denetim bilgileri başta olmak üzere bir kısım veriler Genel Müdürlüğümüz ile Bakanlığımızın diğer birimlerinden temin edilmiştir.

Mahalli idarelerle ilgili bütçe ve kesin hesap bilgileri ile diğer mali veriler Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü say2000i otomasyon sistemine dayalı olarak elde edilmiştir. Ayrıca TÜİK, YSK, Kalkınma Bakanlığı ve DPB gibi diğer kamu kuruluşlarının mahalli idarelerle ilgili veri ve istatistikî bilgilerinden de yararlanılmıştır.

II.1. Mahalli İdarelerin Tarihçesi

II.1.1. İl Özel İdarelerinin Tarihsel Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğunda Tanzimat dönemini müteakip, önce Muhassıllık Meclisleri ve daha sonra da Memleket Meclisleri olarak ortaya çıkan mahallî oluşumların ülkemizdeki ilk yerel yönetim fikrine temel oluşturduğu bilinmektedir. Böylece halkın idareye fiili iştirakinin sağlanmasına dönük bir gelenek oluşmaya başlamış ve bu uygulamalar mahallî idare yapılarının temelini teşkil etmiştir. Gerek Muhassıllık gerekse Memleket meclislerinin geleneksel temeli ise 18. Yüzyıldan sonra fonksiyonel hale gelen Meşveret Meclislerine dayanmaktadır.

İl özel idarelerinin biçimlenmesi bakımından, 1864 tarihli Tuna Vilayeti Nizamnamesi belirleyici bir tarihi adım olmuştur. Bu Nizamnameyle; mahallinde belli işlerden sorumlu olan bir il idaresi oluşturulmuş ve ilde yaşayan halkın bazı mahalli külfetlere katılımı amaçlanmıştır. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ilk defa pilot uygulama olarak Mithat Paşa döneminde Tuna Vilayetinde uygulanmış ve müteakiben 1865 yılından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer bölgelerinde de uygulamaya başlanmıştır. Bu uygulamalarda, Nizamnamenin uygulandığı yerlerin sosyal yapısı da gözetilerek kapsamlı olmayan bazı değişiklikler yapılmıştır. 1864 tarihli Nizamnameye, Osmanlı İmparatorluğun tamamında uygulanabilecek bir biçim verilerek 1867 yılında "Vilayet-i Umumiye Nizamnamesi" adıyla uygulamaya konulmuştur. Bunu izleyen temel düzenleme ise, 1871 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayat Nizamnamesidir. Bu Nizamname ile vilayet umumi meclisine bazı yetkiler verilmiş ve nahiye idareleri daha geniş ve etraflı bir düzenlemeye konu edilmiştir.

Bu düzenlemeler çerçevesinde ortaya çıkan ve daha çok istişari bir statüye sahip olan vilayet umumi meclisleri, değişik statü ve süreçleri izleyerek 1913 yılında çıkarılan İdare-i Umumiye-i Vilâyat Kanun-u Muvakkatı ile il özel idarelerinin karar organı durumuna gelmiştir. 1913 tarihli Kanun, il yönetimini genel ve özel yönetim olarak ikiye ayırarak bugünkü yönetim sisteminin de temelini atmıştır. Kanunla vilayetler, hem merkezi idarenin bir parçası hem de hükmi şahsiyeti haiz bir mahalli idare olarak kabul edilmiştir. Söz konusu Kanun, il özel

idarelerini düzenleyen temel metin olarak İmparatorluktan Cumhuriyet'e tevarüs etmiştir. Bu Kanun muhtelif değişiklikler geçirmiş olup en kapsamlı değişikliklerden birisi de 1987 yılında yapılmış ve 1913 tarihli bu Kanunun adı 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu olarak değiştirilmiştir. 2005 yılına kadar yürürlükte kalan 1913 tarihli bu Kanun, 2005 yılında yerini 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununa bırakmıştır. 6360 sayılı Kanunla 30 Mart 2014 mahalli idareler genel seçiminden itibaren 30 ilde il özel idareleri kaldırılmış bu idarelerin mahalli müşterek nitelikteki görev, yetki ve sorumlulukları belediyelere devredilmiştir.

II.1.2. Belediyelerin Tarihsel Gelişimi

Gerek Selçuklu gerekse Osmanlı İmparatorluğunda, başta vakıflar ve esnaf teşkilatı gibi sivil oluşumların birçok belediye hizmetini yerine getirdiği bilinmektedir. 1826 yılına kadar kadıların; maiyetindeki subaşı, ihtisap ağası ve mimarbaşı gibi görevlilerle, mahallî, yargısal ve idari görev yaptıkları görülmektedir. Kadılar, aynı zamanda esnafın mahallî meselelerinin çözümünde de görev almıştır. Kadıların yürüttüğü başlıca mahalli hizmetler arasında; şehrin temizliği, ticaretin sağlıklı yürütülmesi, esnafın denetim ve kontrolü, fiyatların denetimi ve imar düzeninin gözetilmesi gibi bazı temel hizmetleri sayabiliriz.

Belediye hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla 1826 yılında, İhtisap Nazırlığının kurulduğunu görüyoruz. İhtisap Nazırlığı genel olarak kadıların yürüttüğü belediye hizmetlerinin zabıtaya ait görevlerini üstlenmiştir. İhtisap Nazırlığının teşkili ile İhtisap Ağalığı da kaldırılmıştır. İhtisap Nezareti'nin belediye görevlerinin yanında Devletin vergisini toplamak gibi görevleri de vardı.

İstanbul'da modern anlamda ilk belediye idaresi ise, "İstanbul Şehremaneti" adıyla 1854 yılında çıkarılan bir Nizamname ile kurulmuştur. Bu Nizamname ile aynı zamanda İhtisap Nazırlığı da ilga edilmiştir. İstanbul Şehremanetinin; vergi tarh ve tahsili konusunda Maliye Nezareti, kaldırım yapım ve onarımı için Umur-u Nafia Nezareti, asayişle ilgili sorunlar için Zabtiye Nezareti ve Esnaf işleri için de Ticaret Nezareti ile devamlı ilişki içinde olması da öngörülmüştür. Kurulan bu belediye idaresinin başında merkezi hükümet tarafından tayin edilen bir yüksek memur bulunuyordu. Bu belediyede, ileri gelen memurlardan ve esnaf temsilcilerinden oluşan, daha çok istişari/danışma görevleri olan bir şehremaneti meclisi de vardı. Yeni kurulan bu belediye idaresi için 1855 yılında 14 maddelik bir nizamname

çıkartılmıştır. Bu nizamnamenin ikinci maddesinde; Dersaadet'te bulunanların zaruri ihtiyaçlarının teminini kolaylaştırmak, esnafın düzenini sağlamak, çarşı ve pazarın denetimini yapmak, şehir olmanın gerektirdiği intizam ve temizliği temin etmek, yol ve kaldırımların yapım ve onarımını sağlamak, daha önce İhtisap Nazırlığınca toplanan vergileri toplayıp maliyeye teslim etmek gibi görevler şehremanetine verilmiştir. Zorunlu ihtiyaç maddelerinin karşılanması konusundaki görevler de şehremanetine tevdi edilmiştir.

Osmanlı döneminde ilk belediye uygulamalarının, Altıncı Daire-i Belediye adıyla İstanbul'un, Beyoğlu ve Galata semtlerinde yapıldığını görmekteyiz. Altıncı Daire-i Belediyenin teşkili konusundaki tebliğde; İstanbul'un genel olarak 14 belediye dairesine ayrıldığı belirtilmekte; ancak Beyoğlu ve Galata semtlerinin gelir itibarıyla iyi durumda olduğu, buralarda iyi nitelikte binaların yer aldığı, bu yörelerde yaşayan halkın diğer ülkelerdeki belediye uygulamalarını da gördüğü ve faydasını idrak ettiği ifade edilerek ilk belediye uygulamalarının burada yapılmasının münasip olacağı belirtiliyordu.

Altıncı Daire-i Belediye uygulamasından sonra, İstanbul'da belediye sayıları bazen artırılmış bazen de azaltılmıştır. Daha sonra, münhasıran İstanbul'da uygulanmak üzere 1877 tarihli "Dersaadet Belediye Kanunu", İstanbul dışındaki vilayetlerde uygulanmak için ise "Vilayet Belediye Kanunu" çıkarılmıştır. Dersaadet Belediye Kanunu ile İstanbul için yirmi adet belediye idaresi kurulması hüküm altına alınmıştır. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu savaş şartları ve gelir yetersizlikleri İstanbul'da kurulması öngörülen belediyelerin hemen kurulup faaliyete geçmesine imkân vermemiştir. İstanbul dışındaki vilayetlerde kurulan belediyeler ise daha çok, liman kentlerinde kurulup faaliyete geçmiştir.

Cumhuriyet döneminde ilk yasal düzenlemelerden birisi belediyeler için yapılmıştır. Bu çerçevede Cumhuriyet İdaresinin yasalaştırdığı ilk önemli kanunlardan olan, 1580 sayılı Belediye Kanunu 1930 yılında yürürlüğe girmiştir. 1580 sayılı Kanun, 74 yıl yürürlükte kalarak insanımızın hayatında en etkili kanunlardan birisi olma başarısını da göstermiştir. Bu Kanun, dönemin şartlarına göre belediye yönetimine, medeni hayatın bütün gereklerini yerine getirecek önemli bir misyon yüklemiştir. Bilindiği gibi, 1580 sayılı Belediye Kanunu 24.12.2004 tarihinde yerini 5272 sayılı Belediye Kanununa bırakmıştır. 5272 sayılı Kanun, TBMM'deki oylama yönteminden kaynaklanan Meclis İç Tüzüğüne aykırılık nedeniyle Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş ve bunun yerine şu anda yürürlükte bulunan 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu 13.07.2005 tarih ve 25326 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze belediye sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:1
Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Belediye Sayıları

Yılı	Belediye Sayıları
1923	421
1950	628
1970	1.303
1980	1.727
1990	2.061
2000	3.215
2010	2.950
2013	2.950
2014	1.396
2016	1.397

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

Türkiye'deki belediye sayısında 1950'lerden itibaren önemli bir artış yaşanmıştır. 1980'lerde artış daha da hızlanmıştır. 2008 yılı itibarıyla belediye sayısı 3.225 olmuştur. Bu sayı, 5393 sayılı Kanunun 8 ve 11 inci maddelerine göre yapılan düzenlemeler ve 6/3/2008 tarih ve 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun uygulanması neticesinde 2013 yılı sonu itibarıyla 2.950 olup 6360 sayılı Kanun ile 1.554 belediyenin tüzel kişiliği kaldırılarak belediye sayısında % 53 azalmaya gidilmiş, 2014 yıl sonu itibarıyla 1.396 olan belediye sayısı Kütahya İli Simav İlçesi Kuşu Belde Belediyesinin ve Uşak İli Ulubey İlçesi Avgan Belde Belediyesinin mahkeme kararıyla tüzel kişiliklerini tekrar kazanmasından dolayı şu anda 1.399'dur.

II.2. Mahalli İdarelerin Hukuki Durumları

Mahalli idareler, Anayasanın 123 ve 127 nci maddelerinde düzenlenmiştir. Anayasanın 123 üncü maddesinde; idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu ve kanunla düzenleneceği, idarenin kuruluş ve görevlerinin merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına göre belirleneceği hüküm altına alınmıştır.

Anayasanın 127 nci maddesinde mahalli idareler; "il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları,

kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.” şeklinde tanımlanmıştır.

Mahalli idarelerin görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ile merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilişkilerinin kanunla düzenlenmesi anayasal bir zorunluluktur. Mahalli idarelerle ilgili bu alanların, kanun dışında kalan tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge gibi düzenleyici işlemlerle düzenlenmesine imkân bulunmamaktadır.

Mahalli idareler belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurabilirler. Mahalli idarelerle ilgili olarak Anayasa’da yer alan bir diğer ilke de bu idarelere görevleri ile orantılı gelir sağlanması ilkesidir. Bu çerçevede, yerel yönetimlerin görev alanlarının genişlemesine paralel olarak, kullandığı kaynak miktarı da sürekli artmaktadır.

Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde; hizmetlerin koordinasyon içinde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahip bulunmaktadır. Diğer taraftan İçişleri Bakanı, vesayet yetkisi kapsamında görevleriyle ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırabilmektedir.

II.3. İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Yürüttüğü İş ve İşlemler

İçişleri Bakanlığı ile mahalli idareler arasındaki ilişki Anayasanın 127 nci maddesi ve 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun 2 nci ve 11 inci maddelerinde düzenlenmiştir. Anayasanın 127 nci maddesine göre, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyeleri, İçişleri Bakanı tarafından kesin hükme kadar geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırılabilmektedir. 3152 sayılı Kanununun 2 nci maddesine göre İçişleri Bakanlığı; idari bölümlerin oluşturulması, il, ilçe ve belediyelerin kurulması ve mahalli idarelerin merkezi idare ile münasebetlerini düzenlemekle görevlidir.

İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle ilgili yürüttüğü başlıca iş ve işlemler;

a) Mahalli idareler ile bunlara bağlı kuruluş ve işletmelerin denetimini yapmak ve rehberlik etmek,

- b) Mahalli idarelerin seçilmiş ve atanmış görevlileri hakkında 4483 sayılı Kanun gereği yapılacak işleri yürütmek,
- c) Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının (başkan, ve meclis üyeleri) görevden uzaklaştırma iş ve işlemlerini yapmak,
- ç) Büyükşehir belediyelerinin genel sekreterleri ile su ve kanalizasyon idarelerinin genel müdür ve yönetim kurulu üyelerini atamak,
- d) Belediyelerin özel kalem müdürü kadrolarına atama izni vermek,
- e) Belediyelerin ilave personel istihdam taleplerine onay vermek,
- f) Mahalli idarelerin norm kadro ilke ve standartlarını belirlemek,
- g) Mahalli idareler personelinin hizmet içi eğitimlerini koordine etmek, görevde yükselme eğitim ve sınavlarını takip etmek ve uygulamak,
- ğ) Belediye meclislerinin feshine ilişkin işlemleri yapmak,
- h) Belde adının değiştirilmesine ilişkin iş ve işlemleri yapmak,
- ı) Belediyelerin bütçe içi işletme kurmasına onay vermek,
- i) Belediyelerin şirket kurmasına ilişkin işlemleri yürütmek,
- j) Mezarlıklardan yol geçirilmesine onay vermek,
- k) Toprak Koruma Kanununa göre kamu yararı onayı almak,
- l) Belediyelerce yapılan acele kamulaştırma işlemlerini yürütmek,
- m) Mahalli idarelerce yapılan yap-işlet-devret modeline göre işlemleri yürütmek,
- n) Belediyelerin arsa tahsisi işlemlerine onay vermek,
- o) Mahalli idarelerin ihalelerle ilgili yasaklama kararını vermek ve işlemleri yürütmek,
- ö) Belediyelerin borçlanmalarına izin vermek,
- p) Belediyelerin bazı hizmetlerinin imtiyaz devri yoluyla gördürülmesine ilişkin işlemleri yürütmek,
- r) Belediye başkanlarının mal bildirimlerine ilişkin işlemleri yürütmek,
- s) Büyükşehir bağlı idarelerinin İSKİ Kanunu çerçevesinde kamu yararı kararı onayı ve faaliyet alanının genişletilmesi işlemlerini yürütmek,
- ş) Belediyelerin yabancı ülke belediyeleri ile kardeş kent ilişkisi kurulmasına onay vermek.

25 Şubat 2015 tarihinde Bakanlık Makamınca onaylanan Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Çalışma Yönergesine göre Genel Müdürlüğe bağlı Daire Başkanlıkları görev ve yapılanmaları yeniden düzenlenmiştir.

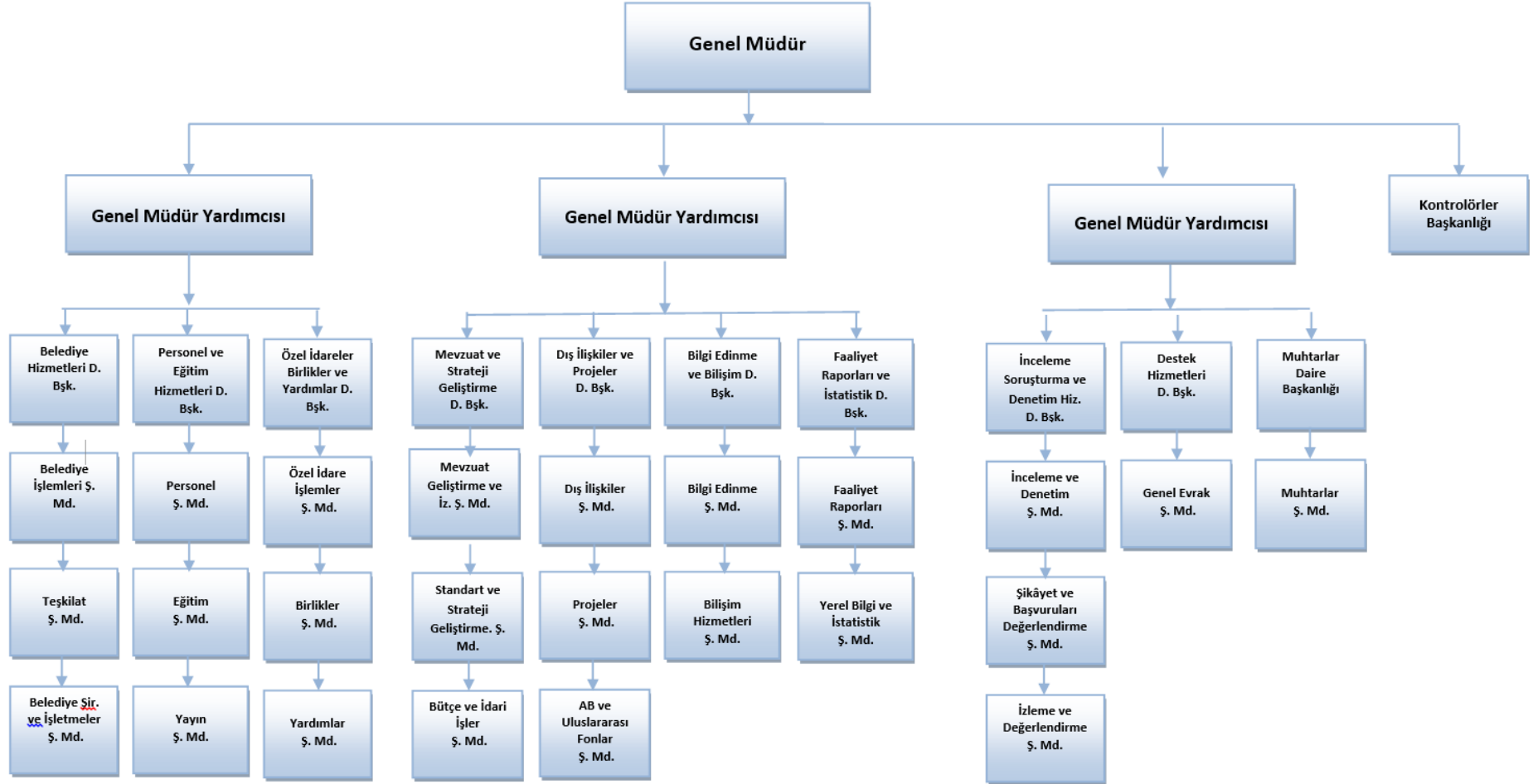
Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü 10 Daire Başkanlığı ve 24 Şube Müdürlüğü şeklinde teşkilatlanmıştır. Genel Müdürlük bünyesindeki Daire Başkanlıkları şunlardır:

- 1- Belediye Hizmetleri Daire Başkanlığı
- 2- Bilgi Edinme ve Bilişim Daire Başkanlığı
- 3- Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı
- 4- Dış İlişkiler ve Projeler Daire Başkanlığı
- 5- Faaliyet Raporları ve İstatistik Daire Başkanlığı
- 6- İnceleme, Soruşturma ve Denetim Hizmetleri Daire Başkanlığı
- 7- Özel İdareler, Birlikler ve Yardımlar Daire Başkanlığı
- 8- Muhtarlar Daire Başkanlığı
- 9- Mevzuat ve Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı
- 10- Personel ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü teşkilat şeması aşağıda gösterilmiştir.

Şekil: 2

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Teşkilat Şeması

II.4.Mahalli İdarelere İlişkin Genel Bilgiler

II.4.1.Türlerine Göre Mahalli İdare Sayıları

Türlerine göre mahalli idare sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:2

Türlerine Göre Mahalli İdarelerin Sayısı

Türü	İl Özel İdaresi*	Belediye	Köy
2015	51	1.397	18.143
2016	51	1.397**	18.329

Kaynak: MİGM ve İİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

*Gökçeada ve Bozcaada mahalli idareleri hariç

**15 Haziran 2017 tarihi itibarıyla belediye sayısı 1.399'dur

Türkiye'de 51 il özel idaresi, 1.397 belediye, 18.329 köy bulunmaktadır. Diğer taraftan, 1151 sayılı Bozcaada ve İmroz Kazalarının Mahalli İdareleri Hakkında Kanunun ilgili hükümlerine göre Gökçeada ve Bozcaada yönetimleri de birer mahalli idare birimi olarak kurulmuştur. 6360 sayılı Kanun ile 1.554 belediyenin tüzel kişiliği kaldırılarak belediye sayısında % 53 azalmaya gidilmiştir.

Belediyeler, nüfus büyüklüklerine ve il, ilçe ve belde belediyesi olmalarına bakılmaksızın 5393 sayılı Belediye Kanununa göre yönetilmekle birlikte; nüfusu, fiziki yerleşim durumu ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri dikkate alınarak büyükşehir belediyesine dönüştürülmüş yerlerdeki büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir sınırları içindeki ilçe belediyeleri 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu hükümlerine göre yönetilmektedir.

II.4.2.Türlerine Göre Belediye Sayıları

Türlerine göre belediye sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:3

Belediyelerin Türlerine Göre Dağılımı

Türü	Büyükşehir Belediyesi	Büyükşehir İlçe Belediyesi	İl Belediyesi	İlçe Belediyesi	Belde Belediyesi	Toplam
2015	30	519	51	400	397	1.397
2016	30	519	51	400	397	1.397

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

1.397 belediyenin 30'u büyükşehir belediyesi, 51'i il belediyesi, 519'u büyükşehir ilçe belediyesi, 400'ü ilçe belediyesi (büyükşehir belediye sınırları dışında kalan ilçeler) ve 397'si ise belde belediyesidir. 2016 yılında belediye sayılarında herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir.

II.4.3.Türlerine ve Nüfus Aralıklarına Göre Belediyelerin Dağılımı

Türlerine ve nüfus aralıklarına göre belediyelerin dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:4

Türlerine ve Nüfus Aralıklarına Göre Belediyelerin Dağılımı

	Büyükşehir	İl Merkezi	Büyükşehir İlçe	İlçe Merkezi	Belde	Toplam	Nüfus
0-2.000			2	42	54	98	166.499
2.001-5.000			11	119	302	432	1.298.633
5.001-10.000			40	103	38	181	1.221.031
10.001-20.000			78	63	2	143	2.059.821
20.001-50.000		6	141	55	1	203	6.346.519
50.001-75.000		6	48	12		66	4.034.860
75.001-100.000		8	26	3		37	3.220.306
100.001-250.000		27	91	3		121	18.671.032
250.001-500.000		4	60			64	22.772.206
500.001-750.000			14			14	8.458.828
750.001-1.000.000	9		8			17	14.249.576
1.000.001-2.000.000	14					14	20.282.578
2.000.001-3.000.000	4					4	9.592.924
3.000.001-5.000.000	1					1	4.223.545
5.000.001+	2					2	20.150.634
TOPLAM	30	51	519	400	397	1.397	

Kaynak: TÜİK ADNKS 2016 nüfus sayımı verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

Nüfusu 2.000'in altında 98, 5.000'in altında 530, 10.000'in altında 711 belediye bulunmaktadır. Nüfusu 10.000'in altındaki belediyelerin toplam belediye sayısına oranı % 51'dir. Nüfusu 100.000'in üzerinde 237 belediye bulunmaktadır. 530 belediye mer'î mevzuatın zorunlu kıldığı 5.000 nüfus şartını taşımamaktadır.

Ülkemizdeki nüfusun % 77,48'i büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde, % 16,38'i diğer belediye sınırları içerisinde, % 6,14'ü köy sınırları içerisinde yaşamaktadır.

II.4.4.Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı

Mahalli idare birlikleri ve belediye bağlı idareleri sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:5

Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı

Türü	Belediye Bağlı İdareleri	Mahalli İdare Birlikleri
2015	33	783
2016	33	791

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

Ülkemizde 33 belediye bağlı idaresi ve 791 mahalli idare birliği bulunmaktadır.

II.4.5.Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları

Türlerine göre birlik sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:6

Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları

S.No	Türü	2015	2016
1	Ülke Düzeyinde Birlikler	2	2
2	Belediye Hizmet Birliği	54	55
3	Özel İdare-Belediye Hizmet Birliği	10	10
4	Kalkınma Birliği	9	8
5	Çevre Altyapı Hizmet Birliği	98	99
6	Turizm Altyapı Hizmet Birliği	52	54
7	İçmesuyu Birliği	96	96
8	Köylere Hizmet Götürme Birliği	450	450
9	Diğer	16	17
Toplam		787	791

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

Ülkemizde; 450'si köylere hizmet götürme birliği (KHGB), 96'sı içmesuyu birliği, 55'i belediye hizmet birliği, 54'ü turizm altyapı hizmet birliği, 99'u çevre altyapı hizmet birliği, 10'u özel idare-belediye hizmet birliği, 2'si ülke düzeyinde birlik, 8'i kalkınma birliği ve 17'si diğer birlikler olmak üzere toplam birlik sayısı 791'dir. 08/03/2011 tarihli ve 6172 sayılı Sulama Birlikleri Kanunu ile sulama birlikleri, mahalli idare birlikleri kapsamında çıkarılmıştır. 6360 sayılı Kanun kapsamına giren büyükşehirlerdeki köylere hizmet götürme birliklerinin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır.

Mahalli idare birliği kurulabilmesi için en az iki mahalli idarenin bir araya gelerek bir tüzük üzerinde anlaşmaları gerekmektedir. İlgili Valiliğin ya da İçişleri Bakanlığının tüzüğü onaylamasından sonra Bakanlar Kurulu kararı ile mahalli idare birliği kurulabilmektedir.

5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanununun 20 nci maddesine göre ülke düzeyinde, belediyeleri temsil etmek üzere Türkiye Belediyeler Birliği ve il özel idarelerini temsil etmek üzere Vilayetler Hizmet Birliği kurulmuştur.

II.4.6.Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler

Anayasamız, mahalli idarelerin karar organlarının seçimle oluşturulacağı temel kuralını getirmiştir.

Mahalli idarelerde seçimler beş yılda bir, serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. İl genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri için yapılan seçimlerde, onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi, belediye başkanlığı ve muhtar seçiminde ise çoğunluk sistemi uygulanmaktadır.

18 yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir. 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 11. maddesinde belirtilen sakıncaları taşımamak şartıyla 25 yaşını dolduran her Türk vatandaşı belediye başkanlığına, muhtarlığa, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliğine seçilebilmektedir.

2009 yılı mahalli idareler genel seçimi ile seçilen mahalli idare görevlilerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:7

Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler (2009)

Türü	Erkek	Oran (%)	Kadın	Oran (%)	Toplam
Büyükşehir Belediye Başkanı	16	100,00	0	0,00	16
Büyükşehir İlçe Belediye Başkanı	142	99,30	1	0,70	143
Belediye Meclis Üyesi	30.450	95,78	1.340	4,22	31.790
İl Belediye Başkanı	63	96,92	2	3,08	65
İlçe ve Belde Belediye Başkanı	2.702	99,12	24	0,88	2.726
İl Genel Meclis Üyesi	3.269	96,74	110	3,26	3.379
Köy Muhtarı	34.210	99,81	65	0,19	34.275
Mahalle Muhtarı	18.178	97,69	429	2,31	18.607
Köy İhtiyar Meclis Üyesi	137.848	99,76	329	0,24	138.177
Mahalle İhtiyar Heyeti Üyesi	71.174	98,06	1.409	1,94	72.583

Kaynak:2009 mahalli idareler genel seçim sonuç verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

2014 yılı mahalli idareler genel seçimi ile seçilen mahalli idare görevlilerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:8

Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler (2014)

Türü	Erkek	Oran (%)	Kadın	Oran (%)	Toplam
Büyükşehir Belediye Başkanı	27	90,00	3	10,00	30
Büyükşehir İlçe Belediye Başkanı	496	95,57	23	4,43	519
Belediye Meclis Üyesi	18.300	89,28	2.198	10,72	20.498
İl Belediye Başkanı	50	98,04	1	1,96	51
İlçe ve Belde Belediye Başkanı	784	98,37	13	1,63	797
İl Genel Meclis Üyesi	1.191	95,20	60	4,80	1.251
Köy Muhtarı	18.085	99,68	58	0,32	18.143
Mahalle Muhtarı	31.013	98,03	622	1,97	31.635
Köy İhtiyar Meclis Üyesi	79.689	98,75	1.007	1,25	80.696
Mahalle İhtiyar Heyeti Üyesi	134.362	97,52	3.419	2,48	137.781

Kaynak: YSK 2014 mahalli idareler genel seçim sonuç verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

2009 yılı mahalli idareler genel seçiminde seçilmiş kadın büyükşehir belediye başkanı bulunmazken 1 kadın büyükşehir ilçe belediye başkanı seçilmiş, 2014 yılında yapılan seçimde ise 3 kadın büyükşehir, 23 kadın büyükşehir ilçe belediye başkanı seçilmiştir.

III

MAHALLİ İDARELERİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI

İl özel idareleri, büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri, büyükşehir ilçe, ilçe ve belde belediyeleri, bağlı idareler ile mahalli idare birliklerine ilgili kanunlarla çeşitli görev, yetki ve sorumluluklar verilmiştir.

III.1.İl Özel İdareleri

İl özel idarelerinin görev ve sorumlulukları 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 6 ncı maddesinde sıralanmıştır. Bu Kanunla, mülga 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunundan farklı olarak il özel idarelerine bazı yeni görevler verilmiştir.

İl Özel İdaresi Kanununda özel idarelerin görevleri, belediye sınırları dışındaki görevler ve il sınırları içindeki görevler olarak ikili bir ayırıma tabi tutulmuştur.

1) İl sınırları içindeki görevler;

- Gençlik ve spor, sağlık, tarım, sanayi ve ticaret,
- Belediye sınırları il sınırı olan büyükşehir belediyeleri hariç ilin çevre düzeni plânı,
- Bayındırlık ve iskân,
- Toprağın korunması, erozyonun önlenmesi,
- Kültür, sanat, turizm, sosyal hizmet ve yardımlar,
- Yoksullara mikro kredi verilmesi,
- Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları,
- İlk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

2) Belediye sınırları dışındaki görevler;

- İmar,
- Yol,

- Su,
- Kanalizasyon,
- Katı atık,
- Çevre,
- Acil yardım ve kurtarma,
- Orman köylerinin desteklenmesi,
- Ağaçlandırma, park ve bahçe tesisidir.

Bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşları; yapım, bakım ve onarım işleri, devlet ve il yolları, içme suyu, sulama suyu, kanalizasyon, enerji nakil hattı, sağlık, eğitim, kültür, turizm, çevre, imar, bayındırlık, iskân, gençlik ve spor gibi hizmetlere ilişkin yatırımlar ile bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşlarının görev alanına giren diğer yatırımları, kendi bütçelerinde bu hizmetler için ayrılan ödenekleri il özel idarelerine aktarmak suretiyle gerçekleştirebilmektedirler. Aktarma işleminden sonra söz konusu işler il özel idaresinin tabi olduğu usul ve esaslara göre sonuçlandırılmaktadır.

İl özel idarelerinin kendilerine verilen görevleri yerine getirebilmesi ve yetkileri kullanabilmesi için 5302 sayılı Kanunun 7 nci maddesi ile bir kısım yetki ve imtiyazlar sağlanmıştır. İl özel idaresinin, Kanunda sayılan yetkileri ve imtiyazları şunlardır:

- Kanunlarla verilen görev ve hizmetleri yerine getirebilmek için her türlü faaliyette bulunmak, gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri için kanunlarda belirtilen izin ve ruhsatları vermek ve denetlemek,
- Kanunların il özel idaresine verdiği yetki çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, emir vermek, yasak koymak ve uygulamak, kanunlarda belirtilen cezaları vermek,
- Hizmetlerin yürütülmesi amacıyla, taşınır ve taşınmaz malları almak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, takas etmek, bunlar üzerinde sınırlı ayni hak tesis etmek,
- Borç almak ve bağış kabul etmek,
- Vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı yirmi beş bin Türk Lirasına kadar olan dava konusu uyuşmazlıkların anlaşmayla tasfiyesine karar vermek,
- Özel kanunları gereğince il özel idaresine ait vergi, resim ve harçların tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak,

- Belediye sınırları dışındaki gayri sıhhi müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerine ruhsat vermek ve denetlemek,
- İl özel idaresi hizmetleri ile ilgili olarak, halkın görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapmak.

III.2. Belediyeler

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14 üncü maddesinde belediyelerin görev ve sorumlulukları ikili bir tasnife tabi tutularak birinci bölümdeki hizmetler belediyelere görev olarak verilirken ikinci bölümdeki hizmetleri de yapabilme yetkisi tanınmaktadır.

Belediyelerin yapmakla yükümlü olduğu hizmetler şunlardır:

- İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel altyapı,
- Coğrafi ve kent bilgi sistemleri,
- Çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık,
- Zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans,
- Şehir içi trafik,
- Defin ve mezarlıklar,
- Ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar,
- Konut;
- Kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor,
- Orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları,
- Sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma,
- Ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi,
- Kadın ve çocuklar için koruma evleri (Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'i geçen belediyeler) açılması.

Belediyelere faaliyette bulunma yetkisi tanınan hizmetler ise şunlardır:

- Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapma ve her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılama,
- Sağlıkla ilgili her türlü tesisi açma ve işletme,

➤ Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlama, bu amaçla bakım ve onarımını sağlama, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etme,

➤ Amatör spor kulüplerine aynı ve nakdi yardım sağlama, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenleme,

➤ Yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verme,

➤ Gıda bankacılığı yapma,

➤ Mabedlerin yapım, bakım ve onarımını yapma.

5393 sayılı Kanunun 15 inci maddesinde belediyelerin yetkileri ve imtiyazları şu şekilde sayılmıştır:

➤ Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak,

➤ Kanunların belediyeye verdiği yetki çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, belediye yasakları koymak ve uygulamak, kanunlarda belirtilen cezaları vermek,

➤ Gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri ile ilgili olarak kanunlarda belirtilen izin veya ruhsatı vermek,

➤ özel kanunları gereğince belediyeye ait vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarının tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak; vergi, resim ve harç dışındaki özel hukuk hükümlerine göre tahsili gereken doğal gaz, su, atık su ve hizmet karşılığı alacakların tahsilini yapmak veya yaptırmak,

➤ Müktesep haklar saklı kalmak üzere; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek; kaynak sularını işletmek veya işlettirmek,

➤ Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek,

➤ Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak,

➤ Mahalli müşterek nitelikteki hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde taşınmaz almak, kamulaştırmak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, trampa etmek, tahsis etmek, bunlar üzerinde sınırlı aynı hak tesis etmek,

➤ Borç almak, bağış kabul etmek,

➤ Toptancı ve perakendeci hâlleri, otobüs terminali, fuar alanı, mezbaha, ilgili mevzuata göre yat limanı ve iskele kurmak, kurdurmak, işletmek, işlettirmek veya bu yerlerin gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına izin vermek,

➤ Vergi, resim ve harçlar dışında kalan dava konusu uyuşmazlıkların anlaşmayla tasfiyesine karar vermek,

➤ Gayrisihhî müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek,

➤ Beldede ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi ve kayıt altına alınması amacıyla izinsiz satış yapan seyyar satıcıları faaliyetten men etmek, izinsiz satış yapan seyyar satıcıların faaliyetten men edilmesi sonucu, cezası ödenmeyerek iki gün içinde geri alınmayan gıda maddelerini gıda bankalarına, cezası ödenmeyerek otuz gün içinde geri alınmayan gıda dışı malları yoksullara vermek,

➤ Reklam panoları ve tanıtıcı tabelalar konusunda standartlar getirmek,

➤ Gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını; sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) depolama sahalarını; inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirlemek; bu alan ve yerler ile taşımalarda çevre kirliliğı oluşmaması için gereken tedbirleri almak,

➤ Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiğı bütün işleri yürütmek.

➤ Belediyeler; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlanması, atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılması, kaynak sularının işletilmesi; toplu taşıma yapılması, bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerinin kurulması; katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri Danıştay'ın görüşü ve İçişleri Bakanlığının kararıyla süresi kırk dokuz yılı geçmemek üzere imtiyaz yoluyla devredebilir, toplu taşıma hizmetlerini imtiyaz veya tekel oluşturmayacak şekilde ruhsat vermek suretiyle yerine getirebileceğı gibi toplu taşıma hatlarını kiraya verme veya hizmet satın alma yoluyla yerine getirebilir.

➤ İl sınırları içinde büyükşehir belediyeleri, belediye ve mücavir alan sınırları içinde il belediyeleri ile nüfusu 10.000'i geçen belediyeler, meclis kararıyla; turizm, sağlık, sanayi ve

ticaret yatırımlarının ve eğitim kurumlarının su, termal su, kanalizasyon, doğal gaz, yol ve aydınlatma gibi alt yapı çalışmalarını faiz almaksızın on yıla kadar geri ödemeli veya ücretsiz olarak yapabilir veya yaptırabilir, bunun karşılığında yapılan tesislere ortak olabilir; sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve turizmi geliştirecek projelere İçişleri Bakanlığının onayı ile ücretsiz veya düşük bir bedelle amacı dışında kullanılmamak kaydıyla arsa tahsis edebilir.

➤ Belediye, belde sakinlerinin belediye hizmetleriyle ilgili görüş ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabilir.

III.2.1. Büyükşehir Belediyeleri

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7 nci maddesine göre büyükşehir belediyesi sınırlarındaki yetkiler büyükşehir belediyesi ile büyükşehir ilçe belediyesi arasında dağıtılmıştır. 6360 sayılı Kanunla, büyükşehir belediyelerinin görev alanı il mülki sınırlarına genişletilmiştir.

Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları şunlardır:

➤ İlçe belediyelerinin görüşlerini alarak büyükşehir belediyesinin stratejik plânını, yıllık hedeflerini, yatırım programlarını ve bunlara uygun olarak bütçesini hazırlamak,

➤ Çevre düzeni plânına uygun olmak kaydıyla, büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar plânını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak; büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plâna uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar plânlarını, bu plânlarda yapılacak değişiklikleri, parselasyon plânlarını ve imar ıslah plânlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek; nazım imar plânının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmayan ilçe belediyelerinin uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmak veya yaptırmak,

➤ Kanunlarla büyükşehir belediyesine verilmiş görev ve hizmetlerin gerektirdiği proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar plânlarını, parselasyon plânlarını ve her türlü imar uygulamasını yapmak ve ruhsatlandırmak, 20/7/1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanununda belediyelere verilen yetkileri kullanmak,

➤ Büyükşehir belediyesi tarafından yapılan veya işletilen alanlardaki işyerlerine, büyükşehir belediyesinin sorumluluğunda bulunan alanlarda işletilecek yerlere ruhsat vermek ve denetlemek,

➤ Belediye Kanunundaki; arsa ve konut üretimiyle kentsel dönüşüm ve gelişim alanlarına ilişkin belediyelere verilen yetkileri kullanmak,

➤ Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak; ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak; kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işletirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek,

➤ Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımını sağlamak, kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek,

➤ Coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak,

➤ Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; inşaat malzemeleri, hurda depolama alanları ve satış yerlerini, hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak; büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynaktan toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işletirmek; sanayi ve tıbbi atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işletirmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak,

➤ Gıda ile ilgili olanlar dâhil birinci sınıf gayrisihhî müesseseleri ruhsatlandırmak ve denetlemek, yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurmak ve işletmek,

➤ Büyükşehir belediyesinin yetkili olduğu veya işlettiği alanlarda zabıta hizmetlerini yerine getirmek,

➤ Yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işletirmek veya ruhsat vermek,

➤ Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclis kararıyla ödül vermek,

➤ Gerektiğinde sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak,

➤ Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek,

➤ Büyükşehir içindeki toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek, büyükşehir sınırları içindeki kara ve denizde taksi ve servis araçları dâhil toplu taşıma araçlarına ruhsat vermek,

➤ Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak,

➤ Mezarlık alanlarını tespit etmek, mezarlıklar tesis etmek, işletmek, işlettirmek, defin ile ilgili hizmetleri yürütmek,

➤ Her çeşit toptancı hallerini ve mezbahaları yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek, imar planında gösterilen yerlerde yapılacak olan özel hal ve mezbahaları ruhsatlandırmak ve denetlemek,

➤ İl düzeyinde yapılan plânlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili plânlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmak; gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek; itfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek; patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut, işyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek, bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek,

➤ Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak,

- Merkezi ısıtma sistemleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek,
- Büyükşehir içindeki altyapı ve ulaşım hizmetlerinin koordinasyon içinde yürütülmesini sağlamak.

Büyükşehir ilçe belediyesinin görev ve yetkileri ise şunlardır:

- Kanunlarla münhasıran büyükşehir belediyesine verilen görevler ile Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7 nci maddesinin birinci fıkrası dışında kalan görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak,
  - Büyükşehir katı atık yönetim plânına uygun olarak, katı atıkları toplamak ve aktarma istasyonuna taşımak,
  - Sıhhi işyerlerini, 2 nci ve 3 üncü sınıf gayrisıhhi müesseseleri, umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek,
  - Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7 nci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hizmetlerden; 775 sayılı Gecekondu Kanununda belediyelere verilen yetkileri kullanmak, otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, özürllüer, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımını yapmak, kültür ve tabiat varlıkları ve tarihi dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak,
    - Defin ile ilgili hizmetleri yürütmek.
    - Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları yıkmak, binaları insandan tahliye etmek ve yıkmak.

5216 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinde ise yetki ve imtiyazlarla ilgili olarak “büyükşehir ilçe belediyeleri; görevli oldukları konularda bu Kanunla birlikte Belediye Kanunu ve diğer mevzuat hükümleri ile ilgisine göre belediyelere tanınan yetki, imtiyaz ve muafiyetlere sahiptir” hükmü yer almaktadır.

III.2.2. Bağlı İdareler

2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile büyükşehir belediyelerine bağlı ve içme suyu, kanalizasyon ve yağmur sularının uzaklaştırılması ile ilgili görevleri ifa etmek üzere ayrı bütçe ve kamu tüzel kişiliğine

haiz su ve kanalizasyon idareleri kurulmuştur. Kanunun ek 5 inci maddesi ile bu Kanunun diğer büyükşehir belediyeleri için de uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Su ve Kanalizasyon İdarelerinin görevleri Kanunun 2 nci maddesinde şu şekilde sayılmıştır;

➤ İçme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyaçlarının her türlü yeraltı ve yer üstü kaynaklarından sağlanması ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılması için; kaynaklardan abonelere ulaşıncaya kadar her türlü tesisin etüt ve projesini yapmak veya yaptırmak, bu projelere göre tesisleri kurmak veya kurdurmak, kurulu olanları devralıp işletmek ve bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek,

➤ Kullanılmış sular ile yağış sularının toplanması, yerleşim yerlerinden uzaklaştırılması ve zararsız bir biçimde boşaltma yerine ulaştırılması veya bu sulardan yeniden yararlanılması için abonelerden başlanarak bu suların toplanacakları veya bırakılacakları noktaya kadar her türlü tesisin etüt ve projesini yapmak veya yaptırmak; gerektiğinde bu projelere göre tesisleri kurmak ya da kurdurmak; kurulu olanları devralıp işletmek ve bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek,

➤ Bölge içindeki su kaynaklarının, deniz, göl, akarsu kıyıların ve yeraltı sularının kullanılmış sularla ve endüstri artıkları ile kirletilmesini, bu kaynaklarda suların kaybına veya azalmasına yol açacak tesis kurulmasını ve bu tür faaliyetlerde bulunulmasını önlemek, bu konuda her türlü teknik, idari ve hukuki tedbiri almak,

➤ Su ve kanalizasyon hizmetleri konusunda hizmet alanı içindeki belediyelere verilen görevleri yürütmek ve bu konulardaki yetkileri kullanmak,

➤ Her türlü taşınır ve taşınmaz malı satın almak, kiralamak, ekonomik değeri kalmamış araç ve gereçleri satmak, su ve kanalizasyon hizmetleriyle ilgili tesisleri doğrudan doğruya yahut diğer kamu veya özel kuruluşlarla ortak olarak kurmak ve işletmek, bu maksatla kurulmuş veya kurulmakta olan tesislere iştirak etmek,

➤ Kuruluş amacına dönük çalışmaların gerekli kılması halinde her türlü taşınmaz malı kamulaştırmak veya üzerinde kullanma hakları tesis etmek.

Su ve kanalizasyon idarelerine ilave olarak İstanbul'da İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü (İETT), Ankara'da Ankara Elektrik Havagazı ve Otobüs İşletme Müessesesi Genel Müdürlüğü (EGO) ve İzmir'de İzmir Elektrik Su Havagazı Otobüs ve Trolleybüs Genel Müdürlüğü (ESHOT) bağlı idareleri mevcuttur.

III.3. Mahalli İdare Birlikleri

5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nun 3 üncü maddesinin (b) bendinde mahalli idare birliği; birden fazla mahalli idarenin, yürütmekle görevli oldukları hizmetlerden bazılarını birlikte görmek üzere kendi aralarında kurdukları kamu tüzel kişisi, olarak tanımlanmıştır.

Aynı Kanununun 4 üncü maddesinde birliklerin, birlik tüzüğüne kesinleşmesinden sonra Bakanlar Kurulunun izni ile kurulacağı ve tüzel kişilik kazanacağı belirtilmektedir.

Kurulmuş bir birliğe üyelik ise üye olmak isteyen mahalli idare meclisinin kararı ve buna dayalı başvurusu üzerine, birlik meclisinin kabulü ile olmaktadır. Bu durumda Bakanlar Kurulunun izni aranmamaktadır. Birlik üyeliğinden ayrılmada, ilgili mahalli idare meclisinin kararı yeterlidir.

Su, atık su, katı atık ve benzeri altyapı hizmetleri ile çevre ve ekolojik dengenin korunmasına ilişkin projelerin zorunlu kılması durumunda; Bakanlar Kurulu, ilgili mahalli idarelerin, bu amaçla kurulmuş birliğe katılmasına karar verebilmektedir. Bu şekilde üye olunan birliklerden ayrılma da Bakanlar Kurulunun iznine bağlıdır.

Mahalli idarelerin bütün görevlerini kapsayacak şekilde genel amaçlı veya amacı açıkça belirlenmemiş birlik kurulamamaktadır.

Mahalli idare birlikleri, tüzüklerinde birliğe devredilmesi öngörülen mahalli müşterek nitelikli hizmetlere ilişkin olarak üye mahalli idarelerin hak ve yetkilerine sahip bulunmaktadır.

IV

AVRUPA KONSEYİ YEREL VE BÖLGESEL YÖNETİMLER KONGRESİ, YEREL YÖNETİMLERLE İLGİLİ ULUSLARARASI METİNLER

IV.1. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı 15.10.1985 tarihinde İsveç'in başkenti Stockholm'de Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Sürekli Konferansında hazırlanarak Yerel Yönetimlerden Sorumlu Bakanlar Konferansında kabul edilmiştir. Özerklik Şartı üç ana bölümden oluşmaktadır.

Şartın giriş bölümünde; yerel makamların demokratik rejimin temellerinden birisi olduğundan bahisle, halkın kamu hizmetlerine katılma hakkının tüm üye devletlerin paylaştığı demokratik ilkelerden biri olduğuna değinilmiştir. Katılım hakkının doğrudan kullanım alanının yerel düzeyde, gerçek yetkilerle donatılmış, vatandaşlara yakın bir yönetimle yerel makamlarca sağlanacağı; özerk yerel yönetimlerin korunmasının demokratik ve yerinden yönetime dayalı bir Avrupa oluşturulmasına katkı sağlayacağı; bu hususların gerçekleştirilmesinin, demokratik bir şekilde oluşan karar organlarına ve sorumlulukların kullanılmasındaki olanak ve yöntemler ile gerekli kaynaklar bakımından geniş bir özerkliğe sahip yerel makamları gerektirdiği teyit edilmiştir.

Birinci bölümde; özerk yerel yönetim kurumu için var olması gereken anayasal ve yasal zeminden bahsedilmektedir. Böyle bir zeminin oluşması için devletin rolünün azaltılması, devletin yerel yönetimler üzerindeki denetiminin en az seviyeye indirilmesi, yerel yönetimlerin görev ve yetki alanındaki kriterlerin belirlenerek görevin önemiyle orantılı gelir kaynakları sağlanmasının önemi vurgulanmaktadır.

İkinci bölümde; Şartı onaylayan ülkelerin yükümlülükleri ve sorumluluklar ile Şartın kapsadığı makamların neler olduğu açıklanmaktadır. Bu yükümlülük ve sorumluluğun, 10 tanesi Şartın 12 nci maddesinde sayılanlardan olmak üzere en az 20 paragraf hükümleri ile kendini bağlı kabul etme taahhüdünü içerdiği belirtilmektedir. Ayrıca, Şarta taraf olan devletlerin Şartın ilkelerini yaşama geçirmek için yaptıkları mevzuat düzenlemeleri ve aldığı önlemleri konusunda Konseye bilgi vermesi zorunlu kılınmaktadır.

Üçüncü bölümde ise, uygulama ve yürürlükle ilgili hususlar yer almaktadır.

Şart'ta "Özerk Yerel Yönetim" in kapsamı şu şekilde açıklanmaktadır:

➤ Yerel yönetimlerin temel yetki ve sorumlulukları anayasa ya da kanun ile belirlenecektir. Bununla beraber, bu hüküm yerel yönetimlere kanuna uygun olarak belirli amaçlar için yetki ve sorumluluklar verilmesine engel teşkil etmez.

➤ Yerel yönetimler, kanun tarafından belirlenen sınırlar içerisinde, yetki alanlarının dışında bırakılmış olmayan veya başka herhangi bir makamın görevlendirilmemiş olduğu tüm konularda faaliyette bulunmak açısından tam takdir hakkına sahip olacaktır.

➤ Kamu sorumlulukları genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın olan makamlar tarafından yerine getirilecektir. Sorumluluğun bir başka makama verilmesinde, görevin kapsam ve niteliği ile kapasite ve ekonomik gerekler göz önünde bulundurulmalıdır.

➤ Yerel makamlara verilen yetkiler normal olarak tam ve münhasırdır. Kanunda öngörülen durumların dışında, bu yetkiler merkezi idare veya bölgesel makamlar tarafından zayıflatılamaz veya sınırlandırılmaz.

➤ Yerel makamların merkezi veya bölgesel bir makam tarafından yetkilendirildiği durumlarda, bu yetkilerin yerel koşullarla uyumlu olarak kullanılabilmesinde yerel makamlara olanaklar ölçüsünde takdir hakkı tanınacaktır.

➤ Yerel makamları doğrudan ilgilendiren tüm konulara ilişkin planlama ve karar alma süreçleri içinde, kendilerine olanaklar ölçüsünde, zamanında ve uygun biçimde danışılacaktır.

Yerel özerklik ilkesi; yerel yönetimlere, kendi yerel kaynaklarını yaratabilme, merkezi hükümetin müdahalesi olmadan yerel topluluk üyelerinin genel refah ve mutluluğuna katkıda bulunabilme gibi alanlarda yerel yönetimleri yetkilendirme ve güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Türkiye ve dünyada yaşanan hızlı kentleşme, sürekli toplumsal ve teknolojik gelişmeler, değişimler, demokratikleşme, merkezi yapıdan uzaklaşma ve yerellik gibi olgular yerel yönetimler üzerinde yeni anlayış ve arayışlara yol açmıştır. Bu bağlamda yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi konusunda ortak bir anlayış oluşmuştur. Bu anlayışa göre;

- Merkezi denetim azaltılmalıdır,
- Yerel yönetimlere ağırlık veren bir yetki ve görev bölüşümü oluşturulmalıdır,
- Yerel temsil ve katılım özendirilmelidir,
- Yerel kaynaklar artırılmalıdır.(Aydemir, 2001,s.2-10)

Avrupa ülkelerinde halkın yönetime katılmasını sağlayan, halka en yakın birimler olan yerel yönetimler, geliştirilmesi ve daha özerk hale getirilmesi gereken kuruluşlar olarak görülmektedir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı da, temelde yerel yönetimleri özerk kılmayı amaçlayan ülkemizin de imzaladığı bir sözleşme olarak, yerel yönetimlerimizi doğrudan ilgilendirmektedir. (İnaç& Ünal, 2007, s.2)

Türkiye Şart'ı sözleşme olarak 21 Kasım 1988 tarihinde imzalamış, 1991 yılında 3723 sayılı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanuna istinaden 92/3398 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylayarak 1 Nisan 1993 tarihinden itibaren de yürürlüğe koymuştur.

Avrupa Konseyi, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi vasıtasıyla Şartı imzalayan devletlerde periyodik olarak Şarta uygunluk değerlendirmesi yapmakta ve ülke raporları hazırlamaktadır.

Ülkemiz Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının;

- Yerel makamları doğrudan ilgilendiren planlama ve karar süreçlerinde kendilerine danışılmasını içeren 4 üncü maddesinin 6 ncı fıkrasını,
- Yerel yönetimlerin iç örgütlenmelerinin kendilerince belirlenmesini içeren 6 ncı maddesinin birinci fıkrasını,
- Yerel olarak seçilmiş kişilerin görevleriyle bağdaşmayacak işlev ve faaliyetlerinin kanun ve temel hukuk ilkelerine göre belirlenmesini içeren 7 nci maddesinin üçüncü fıkrasını,
- Vesayet denetiminin, denetleyen makamın müdahalesinin korunmak istenen yararın önemiyle orantılı olarak sınırlandırılmasını sağlayacak biçimde yapılmasını içeren 8 inci maddesinin üçüncü fıkrasını,
- 9 uncu maddesinin; yerel yönetimlere kaynak sağlanmasında hizmet maliyetlerindeki artışların mümkün olduğunca hesaba katılmasını içeren dördüncü, yeniden dağıtılacak mali kaynakların yerel makamlara tahsisinin nasıl yapılacağı konusunda yerel yönetimlere önceden danışılmasını içeren altıncı ve yapılacak mali yardımların yerel yönetimlerin kendi politikalarını uygulama konusundaki temel özgürlüklerinin mümkün olduğu ölçüde ortadan kaldırmamasını içeren yedinci fıkralarını,
- 10 uncu maddesinin; yerel yönetimlerin ortak çıkarlarını koruma ve geliştirme için uluslararası yerel yönetim birliklerine üye olma ve diğer devletlerin yerel makamlarıyla işbirliği yapabilmeleri içeren ikinci ve üçüncü fıkralarını,

➤ Yerel yönetimlerin, iç hukukta kendilerine tanınmış olan yetkilerin serbestçe kullanımı ve özerk yerel yönetim ilkelerine riayetini sağlanması için yargı yoluna başvurabilmelerini içeren 11 inci maddesini kabul etmemiştir.

Ancak; kamu yönetiminde yeniden yapılanma çalışmaları kapsamında, mahalli idarelerle ilgili olarak son yıllarda yürürlüğe konulan mevzuat, Şart'ta yer alan temel ilkeler ve standartlar göz önünde bulundurularak hazırlanmış ve bu şekilde Türkiye'deki yerel yönetim mevzuatının Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na uyumu büyük ölçüde sağlanmıştır.

IV.2. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (KONGRE)

Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (YBYK), Avrupa Konseyinin (AK) yerel ve bölgesel yönetimleri temsil eden temel organlarından biridir. AK, yerel ve bölgesel yönetim temsilcilerini bir araya getirmek üzere 1957 yılında "Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansı"ni oluşturmuş; 1994 yılında Bakanlar Komitesi'nde aldığı karar uyarınca "Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansı" bugünkü "Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi"ne dönüşmüştür.

Kongre'nin rolü, üye ülkelerde yerel ve bölgesel demokrasiyi ve bu yönetimlerin özerkliğini güçlendirmek, yerel ve bölgesel yönetimi iyileştirmek ve Avrupa'daki bölgelerarası ve sınır bölgeleri arasındaki işbirliğini geliştirmektir. Kongre, 1985 yılında yerel yönetimler için bugün en önemli referans metni sayılan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'ni kabul eden kuruluştur. Şart yerel yönetimin temel prensiplerini ortaya koyan ve Şartı onaylayan bütün Avrupa ülkelerinde uygulanan bağlayıcı bir yasal dokümandır. Türkiye Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'ni bazı çekincelerle kabul ederek 1/4/1993'den itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe koymuştur.

Kongre, Avrupa çapında 100.000'in üzerinde yerel ve bölgesel yönetimlerin seçilmiş temsilcilerinin, sorunlarını tartıştıkları, deneyimlerini paylaştıkları ve görüşlerini hükümetlere ifade edebilecekleri bir forum ortamı sağlamaktadır

Yerel ve bölgesel yönetimleri temsil ederek ulusal ve uluslararası organizasyonlarla yakın işbirliği yapmaktadır.

İşleyen bir demokrasi için temel teşkil eden halka ulaşabilmek için açık oturumlar ve konferanslar düzenlemektedir.

Bütün konsey üyesi ülkelerde yerel ve bölgesel demokrasinin durumu hakkında ülke raporları hazırlamakta ve özellikle, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ilkelerinin nasıl uygulandığını izlemektedir.

AK üye 47 ülkede gerçekleştirilen yerel ve bölgesel seçimlere zaman zaman gözlemci göndermekte ve raporlar hazırlamaktadır.

Kongre, yerel ve bölgesel yönetimlerle ilgili politikaların çerçevesini belirleyen sözleşmeler hazırlamakta ve bunların uygulanmasını sağlamaktadır.

IV.2.2. Kongrenin Çalışma Düzeni

Bir belediye ya da bölgede seçilmiş, 318 asıl ve 318 yedek üyeden oluşan Kongre, Yerel Yönetimler Meclisi (Local Chamber) ve Bölgesel Yönetimler Meclisi (Regional Chamber) olmak üzere iki meclisten oluşmaktadır. Her iki meclis üyelerinin süreleri 4 yıldır.

Kongre, bünyesinde bulunan üç komite (İzleme- Yönetişim ve Güncel Konular Komitesi) tarafından hazırlanan raporlar aracılığıyla üye ülkelere tavsiyelerde bulunmaktadır. Avrupa konseyi Bakanlar Komitesi ve Parlamenter Meclisi de Kongreye yerel ve bölgesel politikanın tüm yönleri ile ilgili olarak danışmaktadır.

Ulusal heyetler, ülkelerindeki coğrafi ve siyasi kompozisyonu yansıtmak, kadın ve erkek temsilciler arasında adil bir denge sağlamak zorundadır. Buna göre ulusal delegasyonların en az %30'unun kadın üyelerden oluşması gerekmektedir. Bu oranı sağlamayan ulusal delegasyonlar Kongre tarafından reddedilir.

Konseyde Türkiye'den 18 delege bulunmakta olup ülkemiz konseyde en fazla delege ile temsil edilen 6 ülkeden biridir.

Konseye Üye Ülkeler ve Delege Sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:9

Konseye Üye Ülkeler ve Delege Sayıları

Ülke	Delege Sayısı	Ülke	Delege Sayısı
Almanya	18	Karadağ	3
Andora	2	Kıbrıs Rum Kesimi	3
Arnavutluk	4	Letonya	3
Avusturya	6	Lihtenştayn	2
Azerbeycan	6	Litvanya	4
Belçika	7	Lüksemburg	3
Bosna-Hersek	5	Macaristan	7
Bulgaristan	6	Makedonya	3
Çek Cumhuriyeti	7	Malta	3
Danimarka	5	Moldova	5
Ermenistan	4	Monako	2
Estonya	3	Norveç	5
Finlandiya	5	Polonya	12
Fransa	18	Portekiz	7
Gürcistan	5	Romanya	10
Hırvatistan	5	Rusya	18
Hollanda	7	San Marino	2
İngiltere	18	Sırbistan	7
İrlanda	4	Slovakya	5
İspanya	12	Slovenya	3
İsveç	6	Türkiye	18
İsviçre	6	Ukrayna	12
İtalya	18	Yunanistan	7
İzlanda	3	TOPLAM	324

Kaynak: Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, <http://www.coe.int/>, 2017

Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Türkiye Ulusal Heyeti Üyeleri
Bölgesel ve Yerel Meclis üyeleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo:10

**Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi
Türkiye Ulusal Heyeti Üyeleri (Bölgesel Meclis)**

SIRA	ADI SOYADI	A/Y	CİNSİYET	PARTİSİ	GÖREVİ
1	Mehmet Menderes Tefik TÜREL (Heyet Başkanı)	Asil	Erkek	AK PARTİ	Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı
2	Tahir AKYÜREK	Asil	Erkek	AK PARTİ	Konya Büyükşehir Belediye Başkanı
3	Muhammet SUBAŞIOĞLU	Asil	Erkek	AK PARTİ	Merkezefendi Belediye Başkanı ve Denizli Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi
4	Lokman ERTÜRK	Asil	Erkek	AK PARTİ	Kahramankazan Belediye Başkanı ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi
5	Bülent KERİMOĞLU	Asil	Erkek	CHP	Bakırköy Belediye Başkanı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi
6	Funda GEZMİŞ	Asil	Kadın	CHP	Ankara Büyükşehir / Çankaya Belediyesi Meclis Üyesi
7	Yüce Atilla DEMİRCİ	Asil	Erkek	MHP	Ankara Büyükşehir / Sincan Belediyesi Meclis Üyesi
8	Doğan ENSİVRİ	Asil	Erkek	MHP	Manisa Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi
9	Ayşe Serra BUCAK	Asil	Kadın	HDP	Diyarbakır Büyükşehir / Kayapınar Belediyesi Meclis Üyesi
10	Hacı Mustafa PALANCIOĞLU	Yedek	Erkek	AK PARTİ	Talas Belediye Başkanı ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi
11	Fatma GENÇ ÜNAY	Yedek	Kadın	AK PARTİ	İstanbul Büyükşehir / Kartal Belediyesi Meclis Üyesi
12	Muhammed Cevdet ORHAN	Yedek	Erkek	AK PARTİ	Aziziye Belediye Başkanı ve Erzurum Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi
13	Hicran Hamza ÇELİKYAY	Yedek	Kadın	AK PARTİ	İstanbul/Sarıyer Belediye Meclis Üyesi
14	Mehmet AYDIN	Yedek	Erkek	AK PARTİ	Trabzon Büyükşehir / Köprübaşı Belediyesi Meclis Üyesi
15	Dursun Ali AKSU	Yedek	Erkek	CHP	Erzincan İl Genel Meclis Üyesi
16	Selin Deniz BOZKURT	Yedek	Kadın	CHP	İstanbul Büyükşehir / Beşiktaş Belediye Meclis Üyesi
17	Osman ŞANLI	Yedek	Erkek	MHP	Isparta İl Genel Meclis Üyesi
18	Serhat KADIRHAN	Yedek	Erkek	HDP	Şırnak Belediye Başkanı

Kaynak: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, <http://www.migm.gov.tr/>, 2017

Tablo:11**Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi
Türkiye Ulusal Heyeti Üyeleri (Yerel Meclis)**

SIRA	ADI SOYADI	A/Y	CİNSİYET	PARTİSİ	GÖREVİ
1	Nevzat DOĞAN	Asil	Erkek	AK PARTİ	Kocaeli/İzmit Belediye Başkanı
2	Gaye DOĞANOĞLU	Asil	Kadın	AK PARTİ	Antalya /Konyaaltı Belediyesi Meclis Üyesi
3	Reşat KASAP	Asil	Erkek	AK PARTİ	Rize Belediye Başkanı
4	Mehmet KOCATEPE	Asil	Erkek	AK PARTİ	Artvin Belediye Başkanı
5	Hasan AKGÜN	Asil	Erkek	CHP	İstanbul/Büyükçekmece Belediye Başkanı
6	Yasemen ÇELİK	Asil	Kadın	CHP	Adana/Seyhan Belediyesi Meclis Üyesi
7	Rafet VERGİLİ	Asil	Erkek	MHP	Karabük Belediye Başkanı
8	Hacer Burcu YÜCEER	Asil	Kadın	MHP	Osmaniye Belediye Meclis Üyesi
9	Nurhayat ALTUN	Asil	Kadın	HDP	Tunceli Belediye Meclis Üyesi
10	Yücel BARAKAZİ	Yedek	Erkek	AK PARTİ	Bingöl Belediye Başkanı
11	Mehmet Tefrik GÖKSU	Yedek	Erkek	AK PARTİ	İstanbul/Esenler Belediye Başkanı
12	Hakan TÜTÜNCÜ	Yedek	Erkek	AK PARTİ	Antalya/Kepez Belediye Başkanı
13	Deniz AYAŞLI	Yedek	Kadın	AK PARTİ	Diyarbakır Büyükşehir/Sur Belediyesi Meclis Üyesi
14	Zehra ÖZYOL	Yedek	Kadın	CHP	Amasya/Gümüşhacıköy Belediye Başkanı
15	Canan DÖNER	Yedek	Kadın	CHP	İstanbul/Maltepe Belediyesi Meclis Üyesi
16	Ezgi YETKİNER	Yedek	Kadın	MHP	Edirne Belediyesi Meclis Üyesi
17	Saliha ŞENGÜL	Yedek	Kadın	MHP	İzmir/Kiraz Belediye Başkanı
18	Mustafa CANSEVER	Yedek	Erkek	MHP	Yozgat/Saraykent/Ozan Belediye Başkanı

Kaynak: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, <http://www.migm.gov.tr/>, 2017

IV.3. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi

Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan, Avrupa'nın doğal ve kültürel peyzajlarının bir bütün olarak korunması, yönetilmesi ve planlanması konusunda bir çerçeve sözleşme olan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, ülkemiz tarafından 2000 yılında imzalanmış, 10 Haziran 2003 tarih ve 4881 sayılı Kanun ile kabul edilerek 01.03.2004 tarihinde de yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Peyzaj Sözleşmesinde peyzajın; kültürel, ekolojik, çevresel ve sosyal ihtiyaç alanlarında halk ilgisinin oluşumunda önemli role sahip olduğu, ekonomik faaliyetler için önemli bir kaynak oluşturduğu, kültürel ve doğal mirasın önemli bir parçası olduğu, yerel kültürlerin oluşumuna katkıda bulunduğu, herkes için yaşam kalitesini etkileyen bir unsur olduğu vurgulanmış ve peyzajın planlanması, korunması ve yönetiminin toplumdaki herkesin hak ve sorumluluğu altında olduğu belirtilmiştir.

Sözleşmenin genel amacı, peyzajın korunması, yönetimi, planlamasını geliştirmek ve bu konularda Avrupa'da işbirliğini oluşturmaktır. Sözleşme, taraf ülkelerin tüm bölge ve alanları ile doğal, kırsal, kentsel ve yarı-kentsel alanlarını kapsamaktadır.

Sözleşmeyi imzalayan ülkeler, peyzajı yasa çerçevesinde insan çevresi için gerekli bir unsur olarak tanımak; peyzaj politikaları belirlemek, uygulamak ve buna uygun prosedürleri oluşturmak, bu politikaları bölgesel, şehirsal, kültürel, çevresel, tarımsal, sosyal ve ekonomi politikalarıyla bütünleştirmek; peyzaj konusunda bilinç düzeyini artırmak, eğitim programları düzenlemek; ülkesindeki peyzajı tanımlama ve değerlendirmeye tabi tutmak; peyzaj kalite hedeflerini belirlemek; peyzajı korumak, yönetmek veya planlamak amacıyla bazı uygulamaları hayata geçirmekle yükümlü kılınmıştır.

Sözleşmeye taraf devletlere, Sözleşmeyi imza sırasında veya onaylama, kabul ve katılma yöntemlerini belirlerken Sözleşmeyi uygulayacağı bölge veya bölgeleri belirleme ve bunları daha sonra genişletme imkânı verilmektedir. Sözleşmenin uygulanmasını izleme görevi Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından atanan Yetkili Uzmanlar Komitesine verilmiştir.

IV.4. Yerel Topluluklar ve Yerel Yönetimler Arasında Sınırötesi İşbirliği Avrupa Çerçeve Sözleşmesi

1980 yılında Avrupa Konseyi'nde kabul edilen, Yerel Yönetimler ve Yerel Topluluklar Arasında Sınırötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi (21 Mayıs 1980), komşu yerel yönetim

birimleri arasında işbirliği projelerinin geliştirilmesinin önündeki her türlü yönetsel, tüzel, siyasal ve psikolojik engelleri ortadan kaldırmak ve işbirliğini geliştirme amacı ile, yerel yönetimler arasında işbirliği olanaklarının geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşılmasında; sınırlardaki yerel ve bölgesel topluluk veya yönetimler arasında, bölgesel, kentsel ve kırsal kalkınma, çevrenin korunması, kamu tesis ve hizmetlerinin geliştirilmesi ve acil durumlarda karşılıklı yardım gibi alanlardaki işbirliğinin önemli olduğu, bu işbirliğinin söz konusu yönetimlerin görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirmelerini kolaylaştırdığı ve özellikle sınır bölgelerinin gelişmesine ve kalkınmasına katkıda bulunduğu, bu nedenle bu tür bir işbirliğini mümkün olduğu kadar ileriye götürme ve böylece sınır bölgelerinin ekonomik ve sosyal gelişimine ve Avrupa halklarını birleştiren beraberlik ruhuna katkıda bulunmanın önem taşıdığı vurgulanmıştır.

Sözleşmeye taraf olan devletler, yerel yönetimlerin ve yerel toplulukların, başka ülkelerdeki benzerleriyle işbirliği anlaşması yapma hakkını tanımayı ve bu hakka saygı göstermeyi kabul etmektedirler. Uluslararası yükümlülük altına girmiş olan devletlerin yerel yönetimleri, bu türlü işbirliğini birbirlerinininkine denk düşen sorumluluk alanlarında (kültür, çevre, altyapı, turizm vb.), kendi statülerinde belirtilen yöntemlere uygun olarak ve yasalar çerçevesinde yerine getireceklerdir. Sözleşme tarafı devletler, sınır ötesi işbirliğinin gelişmesini ve sorunsuz bir şekilde işleyişini engelleyebilecek hukuki, idari ve teknik zorlukları gidermek için çaba gösterecek ve diğer taraf veya taraflara, durumun gerektirdiği ölçüde danışacaktır. Akit Taraflar, Bu Sözleşmenin hükümlerine uygun bir şekilde sınır ötesi işbirliği içerisinde olan tüm yerel topluluk veya yönetimlere, ulusal düzeyde işbirliği yapılmıyormuşçasına aynı olanakları sağlamanın önemini göz önünde bulunduracaklardır.

Türkiye bu sözleşmeyi 04.02.1998 tarihinde imzalamıştır. 01.02.2000 tarih ve 4517 sayılı Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınırötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanunla ve "İşbu Sözleşme, Türkiye'nin diplomatik ilişkisi bulunan ülkelerin yerel yönetimleri ile kurulacak işbirliği bakımından ve sadece Türkiye'deki özel idareler, belediyeler, köyler ve bu amaçla kurulmuş mahallî idare birliklerinde geçerli olmak kaydıyla hüküm ifade edecektir." şeklinde bir bildirimde bulunulmak suretiyle sözleşmenin onaylanması uygun bulunmuştur. Bu türlü bir işbirliğinin esaslarını belirlemek amacıyla, ülkemizde Avrupa Konseyi'nin de katkılarıyla, komşu devletlerle (Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya) hazırlık toplantıları düzenlenmiştir.

IV.5. Avrupa Kentsel Şartı

Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi'nin kentsel politikalarından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bu politikalar 1980-1982 yılları arasında Konseyce düzenlenen "Kentsel Rönesans için Avrupa Kampanyası" kapsamında geliştirilmiştir. Yerleşimlerde yaşamın iyileştirilmesini amaçlayan kampanya başlıca şu dört temel konuya ağırlık vermiştir. Bunlar:

- Kente fiziksel çevre ve konut stokunun iyileştirilmesi,
- Yerleşmelerde sosyal ve kültürel olanakların yaratılması,
- Toplumsal kalkınmanın özendirilmesi,
- Halk katılımının özendirilmesi'dir.

Avrupa Kentsel Şartının benimsediği temel ilkeler işbirliği ve dayanışmadır. Şart; şiddetten, her tür kirlilikten, bozuk ve çarpık kent çevrelerinden arınma hakkı; yaşadığı kent çevresini demokratik koşullarda kontrol edebilme; insanca konut edinme, sağlık ve kültür hizmetlerinden yararlanma ile dolaşım özgürlüğü gibi temel kentli haklarının olduğu inancını esas kabul etmektedir. Ayrıca söz konusu hakların yaş, cinsiyet, ırk ve inanç ayrımı yapmadan tüm insanlara eşit koşullarda tanınmasını savunur (Yener&Arapkirlioğlu, 1996).

Avrupa Konseyi tarafından 1992 yılında kabul ve ilan edilen Avrupa Kentsel Şartı, 20 maddelik bir deklarasyondan oluşmaktadır.

Avrupa Konseyi'nin 27-29 Mayıs 2008'de Strazburg'da yaptığı 15. Genel Oturumu'nda, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi tarafından "Avrupa Kentsel Şartı-2" kabul edilmiştir. Yayımlanan deklarasyonda, ilk kabul edilen Şart'taki bazı ilkeler yeniden tanımlanmış ve kentsel yaşama yeni bir yaklaşım getirilmesi amaçlanmıştır. Şart ile yerel yönetimlerden, Avrupa değerlerini esas alarak kamu politikalarında etik yönetim, sürdürülebilir kalkınma ve dayanışma ilkelerini daha ileri düzeyde uygulamaları istenmektedir. Ayrıca; Avrupa kentsel müktesebatının önemi, kentliler ile kasaba halklarının aktif katılımı ve bilinçlendirilmesi, etkin ve düzenli denetim mekanizmaları içeren bir yönetim anlayışının hayata geçirilmesi, kentsel ekolojinin korunması ve geliştirilmesi, kentsel alanlarda yaşayanlar arasındaki ciddi mekânsal farklılıkların giderilerek sosyal uyumun sağlanması, kentler ve kasabalar arasında "kent diplomasisi" kurulması, yerel alanların kültür ve kimliklerinin korunması, iletişim imkânını artıran akıllı ve dijital kentler oluşturulması konuları üzerinde durulmuştur.

IV.6. Yerel Gündem 21

1992 yılında Rio'da düzenlenen BM Yeryüzü Zirvesi'nde "*sürdürülebilir kalkınma*", tüm insanlığın 21. yüzyıldaki ortak hedefi olarak benimsenmiştir. Bu doğrultuda, 21. yüzyılda çevre ve kalkınma sorunlarıyla başa çıkılmasına ve sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılmasına yönelik ilkeleri ve eylem alanlarını ortaya koyan "Gündem 21" başlıklı Eylem Planı, Zirve'nin temel çıktısı olarak, BM üyesi ülkelere kabul edilmiştir.

Eylem Planında; insanlığın temel ihtiyaçlarının karşılanması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi, ekosistemlerin korunması ve yönetilmesi, ayrıca gelecekte insanlara yaşanılabilir bir dünya bırakılması da temel hedefler olarak ortaya konulmaktadır. (Duru, 2003, s.130)

Gündem 21, hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesi ile ilgili sorunların neler olduğu, ne şekilde çözülebilecekleri, hangi alanlarda kimlere ne kadar sorumluluk düştüğünü belirten üç ana, bir de tamamlayıcı kısımdan oluşan toplam 40 bölümlük bir metindir. (Kayan, 2005, s.2)

Gündem 21, kendi içerisinde eşitsizliklere, yoksulluğa, açlığa, hastalıklara, cehalet ve eko-sistemlerdeki var olan ve süre giden kötüleşmeye dikkat çekmekle birlikte söz konusu sorunların giderilmesi için de uluslararası ortaklık kavramını da gündeme getirmektedir.

Gündem 21'in 28. Bölümünde; yerel yönetimlerin öncülüğünde, sivil toplumun ve diğer paydaşların, birlikte kendi sorunlarını ve önceliklerini saptayarak, kentleri için "21. yüzyılın yerel gündemi" ni oluşturmaları karara bağlanmıştır. Yerel düzeyde "sürdürülebilir kalkınma" ya yönelik katılımcı eylem planlaması süreci niteliğindeki Yerel Gündem 21, dünyada ve Türkiye'de sergilediği özellikleriyle, 21. yüzyılın demokratik "yerel yönetim" anlayışını ifade etmektedir.

Rio Zirvesi'nden bu yana dünya ölçeğinde YG-21 uygulamalarının sonuçları, en iyi ifadesini, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreterliği'nin değerlendirmesinde bulmaktadır: "YG-21 girişimleri, yerel düzeyde katılımın en başarılı şemsiyesi olmuştur".

Eylül 2000'de, "yeni binyılın başlangıcında", New York'ta yapılan Binyıl Zirvesi'nde dünya liderleri, yüksek beklentili bir gündem üzerinde uzlaşmışlardır. Zirve'de kabul edilen Binyıl Bildirgesi'nde, yirmi birinci yüzyılın uluslararası ilişkileri açısından zorunlu görülen temel

değerler, "özgürlük, eşitlik, dayanışma, hoşgörü, doğaya saygı ve ortak sorumluluk" olarak tanımlanmıştır. Liderler, "küreselleşmenin tüm insanlık için olumlu bir güce dönüştürülmesi" ve bu ortak değerlerin yaşama geçirilmesine yönelik sekiz hedef ("Binyıl Kalkınma Hedefleri") (BKH) belirlemişlerdir. Bu kalkınma hedefleri; mutlak yoksulluk ve açlığı ortadan kaldırmak, herkesin temel eğitim almasını sağlamak, kadınların durumunu güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, çocuk ölümlerini azaltmak, anne sağlığını iyileştirmek, İnsan Bağışıklık Yetmezlik Virüsü (HIV)/Edinsel Bağışıklık Yetmezliği Sendromu (AIDS), sıtma ve diğer salgın hastalıkların yayılımını durdurmak, çevresel sürdürülebilirliği sağlamak ve kalkınma için küresel ortaklıklar geliştirmek olarak belirtilmiştir. Bildirge'de, bu hedeflere ulaşmadaki başarının her ülkede " kendi iradelerine dayalı demokratik ve katılımcı yönetim" olarak tanımlanan "iyi yönetim" e bağlı olduğu belirtilmekte ve Gündem 21'de belirtilen "sürdürülebilir kalkınma" ilkelerine verilen destek vurgulanmaktadır.

YG-21, kentlerin sürdürülebilir kalkınma politikalarını kendilerinin gerçekleştirmesini, bunu yaparken de o kentte yaşayan halkın bu ideale katılımının sağlanmasını amaçlayan bir eylem planıdır. Ana düşünce; kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları ile tüm kent halkının bir araya gelerek kenti yönetmeleridir.

Türkiye'deki YG-21 uygulamaları, 1997 yılı sonunda, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin desteğiyle, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA)'nın koordinatörlüğünde yürütülen "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi" Projesi ile başlamıştır. Bu projenin başarısı üzerine, Ocak 2000'de "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması" başlığını taşıyan ikinci aşama projesi başlatılmıştır. Bu dönemde çeşitli alt-projelerin başlatılması ve yeni katılımlarla proje ortağı yerel yönetimlerin sayısının 50'yi aşması sonrasında, YG-21 uygulamaları "proje" çerçevesinden çıkarılarak, "Türkiye YG-21 Programı"na dönüştürülmüştür. Program'ın, "Türkiye YG-21 Yönetişim Ağı Yoluyla BM Binyıl Bildirgesi Hedefleri ve Johannesburg Uygulama Planı'nın Yerelleştirilmesi" başlıklı üçüncü aşama projesi, Mayıs 2004'de başlamış ve Kasım 2006'da sona ermiştir.

Türkiye YG-21 Programı'nın yeni (dördüncü) aşama projesi, "Türkiye'de YG-21 Yönetişim Ağı Kanalıyla BM Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin Yerelleştirilmesi" başlığını taşımaktadır. Önceki aşamaların birikimi üzerine temellenen bu Proje, yerel düzeyde BM BKH'ne en yüksek önceliğin verilmesinin teşviki yoluyla merkezi yönetimin BKH konusundaki taahhütlerinin yerelleştirilmesini amaçlamaktadır.

Yeni aşama projesinin temel hedefleri şunlardır: Ulusal ve yerel düzeylerde BKH yerelleştirilmesi ve bu hedeflere ulaşılmasının temel ve vazgeçilmez yöntemi olarak "yerel yönetim" in teşviki amacıyla, "Kentimiz BM Binyıl Kalkınma Hedefleri'ni Destekliyor!" başlıklı bir kampanya başlatılması; Yerel yönetimlerin ve Kent Konseyleri'nin, BKH'nin gerçekleştirilmesini izleme ve destekleme konusundaki kapasitelerinin, yerel yönetim uygulamalarının geliştirilmesi ve içselleştirilmesi yoluyla güçlendirilmesi; BKH'nin yerelleştirilmesine yönelik destek, izleme ve değerlendirme mekanizmaları geliştirilmesi; ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve bünyesindeki yerel odalar ve borsalar ile kurumsal ortaklık ve işbirliği içerisinde, "en iyi uygulama" örneği oluşturacak ortaklıklar geliştirilmesinin teşviki Dördüncü aşama Proje Dokümanı, T.C. Bakanlar Kurulu tarafından onaylandıktan sonra, "Milletlerarası Antlaşma" olarak, 24 Nisan 2007 tarih ve 26502 sayılı T.C. Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Böylelikle, ulusal ve yerel düzeylerdeki uygulamalar açısından güçlü bir yasal dayanak sağlanmıştır.

Kalkınmanın sürdürülebilirliğinin sağlanması, katı, sıvı ve gaz atıkların çevreyi tahrip etmelerinin önlenmesi, estetik değerlere önem verilmesi, akarsular, yeraltı suları ve kaynak sularının kirlenmesinin önlenmesi, işsizliğin ve yoksulluğun önlenmesi, enerji, su ve diğer doğal kaynakların gereğinden fazla tüketilmemesi, tarihi ve kültürel mirasların en iyi şekilde korunması, kıyıları, göller ve sulak alanların korunması, insanların sağlıklı olabilmesi ve sağlıklı nesiller yetiştirilebilmesi, çocuklar, gençler ve yetişkinlerin çevre ile ilgili konularda eğitilmeleri, nüfus planlamasına yönelik önlemlerin alınması YG-21'in ilgi alanlarından bazıları olarak dikkat çekmektedir.

YG-21 uygulamasının hedef yararlanıcıları genel anlamda yerel topluluklardır. Bu bağlamda, kadının kentsel yaşama etkin katılımının artırılması, gençler, yaşlılar, çocuklar ve engelliler gibi özel ilgi gerektiren gruplara da daha fazla fırsat yaratmayı hedefleyen politikalara ve uygulamalara özel önem verilmektedir..

Gündem 21' in 28 inci bölümünde, YG-21 kavramının getirilmesinin yanında yerel yönetimlerin halka en yakın yönetim kademesi olduğu da belirtilerek, yerel yönetimlerin kendi halkları için katılımcı bir süreci başlatmaları, kendi YG-21'lerini oluşturmaları, yerel yönetimler arasında işbirliğini sağlama, yerel yönetimler arasında bilgi alışverişini artırma, yerel yönetimlerdeki karar alma, planlama ve uygulama süreçlerine toplumun tüm kesimlerini dâhil edebilme temel hedef olarak dikkati çekmektedir.

YG-21 gönüllülük ilkesine dayandığı için sivil toplum hareketi niteliği de taşımaktadır. Bu sürecin amaçlarından biri tanesi yerel demokrasiyi gerçekleştirmek olduğu için, çalışmalar herkese açıktır (GÖYMEN, 1999, s,32).

YG-21 uygulamaları yerel demokrasi bilincinin gelişmesine ve yerel halkta, yaşadığı kentin sorunlarını sahiplenebilme duygusunun oluşmasına neden olduğu gibi, YG-21 bünyesinde çalışanlar gönüllü ve belli bir kısmı da kendi alanında uzman olduğu için, belediyelere kendi personelini, malzemesini ve parasını kullanmadan da yerel sorunları çözebilme modelini sunmaktadır (Kayan, 2005, s.12-16; Kayan, 2006, s.32-35).

Ülkemizde, YG-21 Programı kapsamında oluşturulan başlıca yerel yönetim mekanizmaları; kent konseyleri, çalışma grupları, kadın ve gençlik meclisleri, mahalle ölçekli katılımcı yapılar ve özel ilgi grupları kapsamındaki çocuklar, yaşlılar ve engelliler platformlarından oluşmaktadır.

YG-21 sürecindeki kentlerde, yalnızca Türkiye’de değil, başka ülkelerde de ilgi ve takdirle izlenen uygulamalar sergilenmektedir. Yerel eylem planlamasının belkemiğini oluşturan katılımcı süreçler, her kentin kendine özgü koşullarının, değerlerinin ve önceliklerinin sergilendiği yapılar ve yöntemlerle yürütülmektedir. Bununla birlikte, farklı kentlerdeki uygulamalarda birçok ortak yön olduğu görülmektedir. Genelde, başlıca katılımcı yapılar, “Kent Konseyleri” adıyla yerel ilgi grupları tarafından oluşturulan platformlardan, çalışma gruplarından, mahalleye yönelik çalışmalardan, kadın ve gençlik meclislerinden ve özel ilgi gruplarına yönelik çocuklar, yaşlılar ve engelliler platformlarından oluşmaktadır.

İlk YG-21 uygulayıcısı kentler olarak, Bursa, Antalya, İzmir ve İzmit Büyükşehir Belediyeleri, kent konseylerinin kurulmasına da öncülük etmiştir. Katılımı özendirilmesi beklenen kent konseylerin; örgütsüzlük, ilgisizlik, bilgisizlikten ve belediye başkanının kişisel karar ve uygulamalarında konseyleri kullanması, çeşitli baskı ve çıkar gruplarının etkileri gibi nedenlerle devamlılığı sağlanamamıştır. Ancak, yine de halk konseyi, Türkiye koşullarında halkın bilgi alabileceği ve kendi isteklerini ifade edebileceği en uygun katılım araçlarından biridir. Özellikle, yürürlüğe giren yeni Belediye Yasasında sonra kent konseylerinin kurulması hız kazanmıştır (Torlak ve Önez, 2005: 649- 674).

Program ortağı kentlerde oluşturulan YG-21 Kent Konseyleri (veya benzeri platformlar), merkezi yönetimi, yerel yönetimi ve sivil toplumu “ortaklık” anlayışıyla buluşturan yönetim mekanizmalarıdır. Kentlerin büyüklüklerine bağlı olarak, kimi yerlerde yüzlerce kuruluşun temsil edildiği Konseyler, kendi tüzüklerini hazırlamakta ve bunlara göre faaliyet göstermektedir. Konseyler, kentin kalkınma önceliklerinin ve acil sorunlarının tanımlandığı, tartışıldığı ve çözüm arandığı demokratik platformlar olarak işlev görmektedir.

YG-21 Çalışma Grupları, farklı kurumlardan ve sektörlerden gelen gönüllülerin coşkulu katkılarını, ilgili kentin öncelikli konularında ve sorun alanlarında yoğunlaştıran bir başka önemli katılımcı mekanizma işlevini görmektedir. Çalışma Gruplarının ve her gruba katılan üyelerin sayıları, kentlerin büyüklüklerine ve öncelikli konularına bağlı olarak, değişmektedir. Program ortağı kentlerdeki YG-21 süreçlerinin dinamizmini, Çalışma Gruplarınca yürütölen çalışmalara ve kapsamlı raporlara bakarak izlemek mümkün olabilmektedir.

YG-21 Kadın Meclisleri, kadınlara yönelik platformlar ve çok amaçlı kadın merkezleri, karar alma süreçlerine kadınların etkin katılımının teşvik edilmesi ve kadın bakış açısının tüm politikalara ve stratejilere yansıtılması gibi öncelikli konulardaki bilinç düzeyinin artmasına yardımcı olmaktadır. YG-21 Kadın Meclisleri arasındaki bilgi ve deneyim alışverişini güçlendirmek amacıyla, her yıl düzenlenmesi kararlaştırılan “Yerel Gündem 21 Kadın Etkinlikleri Festivalinin birincisi Ekim 2002’de İzmir’de, ikincisi Eylül 2003’te Bursa’da, üçüncüsü de Eylül 2004’de Samsun’da gerçekleştirilmiştir.

YG-21 Programı kapsamında, gençliğin karar alma, uygulama ve izleme süreçlerine etkin katılımına yönelik çalışmaların koordinasyonu, Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği tarafından gerçekleştirilmektedir. Program ortağı kentlerde oluşturulan Yerel Gündem 21 Gençlik Meclisleri, gençlerin kapasitelerinin geliştirilmesi ve “yapabilir” kılınmaları, gençliğin her alanda karar alma mekanizmalarına katılımının sağlanması ve AB’ye giriş sürecinde gençliğin rolünün güçlendirilmesi yönündeki çalışmalarını sürdürmektedir. YG-21 Gençlik Meclislerinin temsilcileri ile diğer illerden gelen gençlik temsilcilerinin katılımıyla, Mayıs 2004’te “Yerel Gündem 21 Ulusal Gençlik Parlamentosu” oluşturulmuştur (Emrealp, 2005: 32).

YG- 21 uygulamaları ile somutlaşan Türkiye’deki yerel yönetim gündemi bir takım önemli sorunlara rağmen başarılı ve verimli bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda

Türkiye'deki YG-21 uygulamaları, 2001 yılında UNDP tarafından, dünyadaki en başarılı uygulamalardan biri olarak seçilmiştir. (Ökmen ve Görmez, 2009: 11-12).

IV.7. Habitat

Latince kökenli bir kavram olan Habitat'ın en kısa tanımı; bir canlının doğal yaşama ortamı, gelişmesini tamamladığı her zaman tanımlanabilen ve fiziki sınırları belli olan bir bölgedir.

1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde BM İnsan Yerleşimleri Konferansı – Habitat-I toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıda özellikle kalkınma yolundaki ülkelerin karşılaştıkları kentleşme ve konut sorunlarının çözümüne katkıda bulunabilmek ve iskân konularında uluslararası çapta işbirliğini sağlayabilmek amacıyla BM Örgütünün içerisinde uzmanlaşacak bir merkez oluşturulması fikri yaygın kabul görmüş ve hemen akabinde BM Genel Kurulunun 19 Aralık 1977 tarih ve 32/167 sayılı kararı ile BM İnsan Yerleşimleri Merkezi (Habitat) ve BM İnsan Yerleşimleri Komisyonu kurulmuştur.

Dünya nüfusu kontrolsüz bir biçimde hızla artmakta, buna mukabil kısıtlı olan doğal kaynaklar ise tükenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki kentsel ve kırsal yerleşimlerin kalitesi hızla kötüleşmekte ve insanın dünya üzerindeki yaşamı giderek büyük bir çıkmaza doğru yol almaktadır. Bu olumsuzluğun farkında olan uluslararası toplum, 1990'lı yıllardan başlayarak bir dizi BM toplantıları gerçekleştirmiş ve alınabilecek önlemleri belirlemeye çalışmıştır. 1990'lı yıllardan başlayarak yapılan bu toplantılar sırası ile; 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1993 Viyana İnsan Hakları Dünya Konferansı, 1995 Kopenhag Sosyal Kalkınma Konferansı ve 1996 Habitat II-İnsan Yerleşimleri Dünya Konferansıdır. Habitat II İnsan Yerleşimleri Dünya Konferansını diğer konferanslardan ayıran özellik, Konferansın devletlerarası niteliğinin değişmiş olması ve sivil toplum kuruluşları, platformlar ve sivil inisiyatiflerin konferansta etkin rol almış ve katkıda bulunmuş olmalarıdır.

Habitat II Konferansının mesajı; devletlerin, insan yerleşimleri yönetimine ilişkin var olan sorumluluklarının bir kısmının, kabul edilir ölçüler içinde farklı düzeylere devredilmesi gerektiği olmuştur. Bu konferansla, ülkeler ve diğer uluslararası kuruluşlar tarafından, sadece hükümetlerin aldığı kararlar ve uygulamalarla çözümlere ulaşılamadığı tespiti yapılmış ve böylelikle yeni prensipler ve politikalar doğmuştur.

Habitat II Konferansı, kentsel ve kırsal yerleşimlerin sürdürülebilirliğini ve yeterli barınak ve konut sorunlarını küresel düzeyde sorgulamış, ülkelerin bu sorunlarla baş edebilmesi için yönetsel, toplumsal ve ekonomik bir dizi çağdaş politika ve reforma işaret ederek herkese yeterli konut ve sürdürülebilir insan yerleşimleri oluşturulmasını temel amaç edinmiştir. Bu amaçlara ulaşmak için ise Habitat felsefesi olarak Kentine Sahip Çıkmak, Çözümde Ortaklık ve Aktif Katılım kabul edilmiştir.

Konferansın uluslararası düzeyde kabul gören Karar Belgeleri olan İstanbul Deklarasyonu ve Habitat Gündemi uluslararası bir müzakere ortamında hazırlanmış ve ilk beş yıl için eylem planları ortaya koymuştur.

Kamu yönetiminde yeniden yapılanma çalışmaları kapsamında, mahalli idareler ile ilgili yasalar yeni kamu yönetimi anlayışına uygun olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu çerçevede; başta 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun olmak üzere mahalli idare alanını düzenleyen temel yasalar uygulamaya konulmuştur.

Mahalli idareler alanında uygulamaya giren yeni yasaların ortaya koyduğu temel düzenlemelerde, insanımızın hayatını kolaylaştıran, daha etkin ve kaliteli hizmet sunumunu esas alan, kaynakların ekonomik ve verimli kullanılmasıyla hizmet arzını artıran ve çağdaş hizmet uygulamalarını hedefleyen bir yaklaşım benimsenmiştir. Yeni yasalarda ortaya konulan temel ilkeleri şu şekilde özetlemek mümkündür.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile katılımcı, şeffaf, hesap verebilir, daha demokratik ve vatandaş odaklı bir idari yapılanma amaçlanmıştır. Özel idarede valinin konumu yeniden düzenlenerek, valinin il genel meclisine başkanlık yapmasına son verilmiş, il genel meclisinin kendi başkanını seçmesine imkân tanınmış ve özel idarede profesyonel bir idari yapılanma öngörülmüştür.

5393 sayılı Belediye Kanunu çerçevesinde; belediye kuruluşu için yeni esaslar benimsenerek belediye kurulmasındaki nüfus eşiği 5.000'e yükseltilmiş, belirli hallerde belediye ve köylerin tüzel kişiliklerinin kaldırılmasına ve bunların hizmet sunum kapasitesi daha elverişli olan belediyeye katılmasına imkân verilmiştir. Belediye ve mücavir alan sınırlarında bütün işyerlerinin ruhsatlandırma yetkisi belediyelere devredilmiş, belediye meclislerinin her ay toplanması ve belli bir nüfusun üstündeki belediyelerde meclislerin denetim komisyonu kurması hüküm altına alınarak çok daha fonksiyonel bir meclis yapısı ihdas edilmiştir. Belediyelerin kendi kararlarını kendi yetkili organları vasıtasıyla alması ve uygulaması genel kural haline

getirilmiş, gereksiz vesayet uygulamaları kaldırılmış ve belediye meclis kararlarının mülki idare amirleri tarafından onaylanması işlemine son verilmiştir. Belediye teşkilatının norm kadro ilke ve standartlarına göre oluşturulması hüküm altına alınarak kadro ihdas, iptal ve değişiklikleri belediye meclislerinin yetkisine bırakılmıştır. Belediyelerin arsa ve konut üretmesi hususunda diğer kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği ve ortak proje yürütmesine imkân tanınmış ve karar süreçlerinde sivil katılımı arttırmak amacıyla kent konseyleri oluşturulmuş ve vatandaşların belediye hizmetlerine gönüllü katılımına ilişkin esaslar getirilmiştir.

5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu çıkarılarak mahalli idare birlikleri müstakil bir yasada düzenlenmiştir. Bu Kanundaki düzenlemelerle; su, atık su, katı atık ve benzeri altyapı hizmetleri ile çevre ve ekolojik dengenin korunmasına ilişkin projelerin zorunlu kılması durumunda Bakanlar Kurulu kararı ile ilgili mahallî idarelerin, bu amaçla kurulmuş birliğe üyeliği zorunlu hale getirilmiş; birliklerde norm kadro esasını benimsenmiş, ilçelerde tüm köylerin iştiraki ile o ilçenin adını taşıyan, köylere hizmet götürme birliklerinin kurulması öngörülmüş, köylere götürülecek merkezi idare hizmetlerine ait ödeneklerin bu birliklere aktarılması suretiyle hizmetlerin görülmesine imkân sağlanmıştır. Köylere hizmet götürme birlikleri fonksiyonel hale getirilmiş, mahallî idarelerin menfaatlerinin korunması, gelişmelerine yardımcı olunması, personelinin eğitilmesi ve mahallî idarelerle ilgili kanun hazırlıklarında görüş bildirilmesi amacıyla il özel idarelerini ve belediyeleri temsil etmek üzere ülke düzeyinde sadece birer birlik kurulması hükme bağlanmıştır. Kültür ve turizmi koruma ve gelişim bölgeleri ile turizm merkezlerinde, alanın bütüncül bir anlayışla korunması, geliştirilmesi, tanıtımı, kültür ve turizme ilişkin sosyal ve teknik altyapının gerçekleştirilmesi ve işletilmesi amacıyla alandaki bütün mahalli idarelerin katılımı ile turizm altyapı hizmet birliklerinin kurulması ve bu birliklerde, alandaki turizm belgeli konaklama tesislerinin ve deniz turizmi tesislerinin temsiline imkân tanınmıştır.

Öte yandan, genel bütçe vergi gelirlerinden il özel idareleri ve belediyelere aktarılan paylar konusunda yeni ilke ve esaslar ihdas eden bir yasal düzenleme yapılmıştır. Mahalli idarelerin gelirlerinde önemli artışlar sağlayan bu Kanunla diğer bazı önemli esaslar da ortaya konulmuştur. 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanun ile pay dağıtımına ilişkin yeni ilkeler ortaya konulmuştur.

Böylece; il özel idarelerinin hizmet alanına göre; yüzölçümleri, köy sayıları, kırsal alan nüfusları ve gelişmişlik endeksi gibi birçok unsur da pay dağıtım sistemine dâhil edilerek hizmet alanı ve ihtiyacı yüksek yörelere daha fazla kaynak aktarılması mümkün hale gelmiştir.

Diğer taraftan, belediye pay dağıtım sisteminde de yeni esaslar getirilmiştir. Bu kapsamda, belediyelere ayrılan payın yüzde 80'lik kısmı nüfusa ve yüzde 20'lik kısmının ise gelişmişlik endeksine göre dağıtılması esası getirilmiştir.

Ülkemizdeki belediye sayısındaki sürekli artış eğilimi, çok düşük nüfuslu ve hizmet üretemeyen belediyelerin oluşmasına yol açmıştır. Bu sakıncaların giderilmesi amacıyla, 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile büyükşehirler dâhilindeki ilk kademe belediyelerinin tüzel kişiliğine son verilmiştir. Ayrıca 6360 sayılı Kanunla büyükşehirlerdeki belde belediyeleri kapatılmış ve belediye sayısında önemli bir düşüş meydana gelmiştir.

2016 yılında Mahalli İdareler alanında yapılan mevzuat düzenlemeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:12

Mevzuat Düzenlemeleri

Sıra No	Adı	Amacı	Resmi Gazete Tarih ve Sayısı
1	Mezarlık Yerlerinin İnşaatı ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Defin hizmetlerinin süratli biçimde yerine getirilmesi sağlanmıştır. Ayrıca mevzuatta defin görevinin mülki idare amirliğine verilmesi durumunda uyulacak esaslara ilişkin düzenleme yapılmıştır.	16/01/2016-29595
2	Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan 2015 yılı adrese dayalı nüfus sayımında belirlenen nüfusları ve belediyelerin talepleri ile mevcut durumları analiz edilerek norm kadro standartları cetvellerinde gerekli değişiklikler yapılmış, yeni daire başkanı kadroları verilmiştir.	22/05/2016-29719

3	İl Özel İdareleri Norm Kadro İlke Ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun uyarınca, büyükşehir belediyeleri bulunan illerdeki il özel idarelerinin tüzel kişilikleri kaldırıldığından Yönetmelikte değişiklik yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmış olup, Yönetmelik değişikliği ile 2015 yılı adrese dayalı nüfus sayımında belirlenen nüfusları ve mevcut durumları analiz edilerek norm kadro standartları cetvellerinde ihtiyaca göre bazı değişiklikler yapılmış olup yeni müdür kadroları verilmiştir.	22/05/2016-29719
4	Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği	Yönetmeliğe ait hesap planlarında Genel Yönetim Muhasebe Yönetmeliği ile Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliğinin yayımından sonra ortaya çıkan mevzuat değişiklikleri de dikkate alınarak; yayımlanmış devlet muhasebesi standartlarına uyum, Sayıştay'a kamu idare hesaplarının verilmesi, kamuya ait taşınır ile tahsisli taşınmazların tahsisli oldukları idarelerin mali tablolarının yer alması, kamuoyuna ve uluslar arası kuruluşlara uygun raporlama yapılması, Sayıştay raporlarında yer alan tespit ve öneriler, teknolojik gelişmeler, kamu idarelerinin talepleri ve muhtelif mevzuatta yapılan değişikliklere uyum gerekçeleri ile Yönetmelik yeniden düzenlenmiştir.	27/05/2016-29724 mükerrer
5	6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda tüzel kişiliği kaldırılmış köylerde içme ve kullanma suyu için alınacak ücretler ile ilgili düzenleme yapılmış, ancak belde belediyeleri için benzer bir düzenlemeye gidilmemiştir. Köy ve beldelerin gelir çeşitliliği ve yaşam kalitesi birbirine yakın olmasına rağmen beldeler kapsam dışında tutulduğundan mağduriyetler yaşanmakta idi. Bu mağduriyetin giderilmesi amacıyla adı geçen Kanunun Geçici 1 inci maddesine fıkra eklenmiştir.	07/09/2016-29824
6	678 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	5393 sayılı Belediye Kanununun 75 inci maddesine eklenen afet, kitlesel göç ve teröre maruz kalan yerleşim birimlerinin belediyeleri ile Kanunun 45/2 maddesi gereğince belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyelerde talep edilmesi halinde aksayan hizmetlerin başka belediye tarafından yerine getirebileceği düzenlenmiştir.	22/11/2016-29896

7	676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	442 sayılı Köy Kanununun 74 üncü, ek 16 ncı ve ek 17 nci maddesinde değişiklik yapılmış ve ek 19 uncu madde eklenmiştir. “Geçici köy korucusu” ibaresi “güvenlik korucusu”, “gönüllü köy korucusu” ibaresi “gönüllü güvenlik korucusu” olarak değiştirilmiştir.	29/10/2016-29872
8	678 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	442 sayılı Köy Kanununa geçici 3 üncü madde eklenmiştir. Madde hükmünde güvenlik korucularıyla ilgili düzenlemeler yapılmıştır.	22/11/2016-29896
9	6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	442 sayılı Köy Kanununun 74 üncü maddesinde yapılan değişiklikle güvenlik korucularının görev alanı belirlenmiş ayrıca iller arası görevlendirilmeleri ile operasyona katılan güvenlik görevlilerine ek tazminat ödenmesi hüküm altına alınmıştır.	24/11/2016-29898
10	6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	5393 sayılı Belediye Kanununun 45 inci maddesine eklenen fıkra ile terör bağlantısı nedeniyle görevden uzaklaştırılan veya tutuklanan belediye başkanı, başkan vekili ve meclis üyelerinin yerine büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğerlerinde vali tarafından seçilme yeterliliğine sahip kişiler arasından atama yapabilmelerine ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Aynı Kanunun 57 nci maddesine eklenen fıkra ile belediye hizmetlerinin aksatılmasının terörle mücadeleye zarar verdiği yerlerde; ilgili valinin belediye hizmetlerini Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı, il özel idaresi veya kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla yapabilmesi veya yaptırabilmesine ilişkin hususlar düzenlenmiş, belediye imkanlarının teröre destek için kullanıldığı yerlerde ilgili belediyenin taşınırlarına vali veya kaymakam tarafından el konulabileceği düzenlenmiştir. Aynı Kanuna eklenen geçici 9 uncu maddeyle; maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce terör nedeniyle görevden uzaklaştırılan belediye başkanı, başkan vekili ve meclis üyeleri içinde aynı hükmün uygulanacağı düzenlenmiştir.	24/11/2016-29898

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

2016 yılında Mahalli İdarelerde; üç kanun, üç kanun hükmünde kararname, bir yönetmelik çıkarılmış, üç yönetmelik değişikliği yapılmıştır.

Mahalli idarelerin insan kaynaklarını; memur, sözleşmeli personel ve işçi statüsünde çalışan personel oluşturmaktadır.

VI.1. Mahalli İdarelerin Personel Sayıları

2015 ve 2016 yıllarına ait, türleri itibarıyla mahalli idarelerin personel sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:13

Türleri İtibarıyla Mahalli İdarelerin Personel Sayıları

Mahalli İdare Türü	Memur		Sözleşmeli Personel		İşçi				Toplam	
	2015	2016	2015	2016	Sürekli		Geçici		2015	2016
					2015	2016	2015	2016		
İl Özel İdaresi	5.413	5.383	260	335	9.518	8.701	188	172	15.379	14.591
Belediyeler	97.918	96.956	8.407	11.714	69.487	64.887	4.972	5.258	180.784	178.815
Belediye Bağlı İdareleri	13.426	12.356	1.173	1.308	17.006	14.648	679	231	32.284	28.543
Mahalli İdare Birlikleri	243	271	197	167	401	438	366	228	1.207	1.104
Toplam	117.000	114.966	10.037	13.524	96.412	88.674	6.205	5.889	229.654	223.053

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde çalışan toplam 223.053 personelin; 178.815'i belediyelerde, 14.591'i il özel idarelerinde, 28.543'ü belediye bağlı idarelerinde, 1.104'ü mahalli idare birliklerinde (KHGB hariç) çalışmaktadır.

VI.1.1. Hizmet Grupları İtibarıyla Mahalli İdarelerde Çalışan Memur Sayıları

2015 ve 2016 yıllarında mahalli idarelerde çalışan memur sayıları hizmet grupları itibarıyla aşağıda gösterilmiştir:

Tablo:14

Hizmet Grupları İtibarıyla Mahalli İdareler Memur Sayıları

Yıl	Yönetici ve Nitelikli Personel	İdari Personel	Teknik Personel	Sağlık Personeli	Yardımcı Hizmetler Personeli	Zabıta Personeli	İtfaiye Personeli	Diğer Kadrolardaki Personel	Toplam Memur Sayısı
2015	12.199	34.904	34.495	3.060	2.933	16.171	8.815	4.423	117.000
2016	11.774	33.105	34.443	2.953	2.843	15.643	8.392	5.813	114.966

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde çalışan toplam 114.966 memurun 11.774'ü yönetici ve nitelikli, 33.105'i idari, 34.443'ü teknik, 2.953'ü sağlık, 2.843'ü yardımcı hizmetler, 15.643'ü zabıta, 8.392'si itfaiye, 5.813'ü diğer kadrolardaki personeldir.

VI.1.2. Mahalli İdarelerin Sözleşmeli Personel Sayıları

2015 ve 2016 yıllarında mahalli idarelerde görev yapan sözleşmeli personel sayıları aşağıda belirtilmiştir:

Tablo:15

Mahalli İdarelerin Sözleşmeli Personel Sayıları

Mahalli İdare Türü	Tam Zamanlı Çalışan Personel Sayısı		Kısmi Zamanlı Çalışan Personel Sayısı		Toplam	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
İl Özel İdareleri	260	335	19	16	279	351
Belediyeler	8.407	11.714	505	473	8.912	12.187
Belediye Bağlı İdareleri	1.173	1.308	0	0	1.173	1.308
Mahalli İdare Birlikleri	197	167	50	32	247	199
Toplam	10.037	13.524	574	521	10.611	14.045

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde; 13.524'ü tam zamanlı, 521'i kısmi zamanlı olmak üzere toplam 14.045 sözleşmeli personel çalışmaktadır.

VI.1.3. Mahalli İdarelerin İşçi Sayıları

2015-2016 yıllarına ait mahalli idarelerin işçi sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:16

Mahalli İdarelerin İşçi Sayıları

Mahalli İdare Türü	Sürekli İşçi Sayısı		Geçici İşçi Sayısı	
	2015	2016	2015	2016
İl Özel İdareleri	9.518	8.701	188	172
Belediyeler	69.487	64.887	4.972	5.258
Belediye Bağlı İdareleri	17.006	14.648	679	231
Mahalli İdare Birlikleri	401	438	366	228
Toplam	96.412	88.674	6.205	5.889

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde 88.674 sürekli işçi, 5.889 geçici işçi çalışmaktadır.

VI.1.4. Mahalli İdarelerde Hizmet Satın Alma Yöntemiyle Çalıştırılan Personel Durumu

2015-2016 yıllarına ait mahalli idarelerin Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmet Alımı Yöntemiyle hizmet satın alma yöntemiyle çalıştırılan personel sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:17

Mahalli İdarelerde Hizmet Alımı Yöntemiyle Çalıştırılan Personel Sayıları

Mahalli İdare Türü	Hizmet Satın Alma Yöntemiyle Çalıştırılan Toplam Personel Sayısı	
	2015	2016
İl Özel İdareleri	3.176	4.624
Belediyeler	268.588	303.293
Belediye Bağlı İdareleri	39.796	38.527
Mahalli İdare Birlikleri	614	858
Toplam	312.174	347.302

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde; 347.302 personel hizmet alımı yöntemiyle çalışmaktadır. Bunun 4.624'ü il özel idarelerinde, 303.293'ü belediyelerde, 38.527'si belediye

bağlı idarelerinde ve 858’i mahalli idare birliklerindedir. Mahalli idarelerde çalışan kadrolu personel sayısında azalma trendi gözlenmekle beraber, hizmet alımı yöntemiyle personel çalıştırmada sürekli bir artış gözlemlenmektedir.

VI.1.5. Toplam Kamu Personeli Sayısı ve Mahalli İdarelerin Personel Durumu

2015 ve 2016 yıllarına ait toplam kamu personel sayıları ve mahalli idarelerdeki personel sayıları karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:18

Mahalli İdareler Personelinin Toplam Kamu Personeli İçindeki Oranı

Personel Türü	2015			2016		
	Toplam Kamu Personeli	Toplam Mahalli İdareler Personeli	Mahalli İdareler Personeli/ Toplam Kamu Personeli (%)	Toplam Kamu Personeli	Toplam Mahalli İdareler Personeli	Mahalli İdareler Personeli/ Toplam Kamu Personeli (%)
Memur	2.517.756	117.000	4,65	2.485.390	114.966	4,63
Sözleşmeli Personel	119.396	10.037	8,41	127.136	13.524	10,64
Sürekli İşçi	252.537	96.412	38,18	242.340	88.674	36,59
Geçici İşçi	26.442	6.205	23,47	25.907	5.889	22,73
Toplam*	3.391.945	229.654	6,77	3.349.728	223.053	6,66

* Toplam kamu personeli sayısına kapsam dışı işçi sayısı (3.587) da dahildir.

Kaynak: DPB, <http://www.dpb.gov.tr> ve MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

Türkiye’de kamuda istihdam edilen personel sayısı 3.349.728’dir. Bunun 223.053’ü mahalli idareler personelidir. Mahalli idarelerin kamu istihdamı içindeki payı % 6,66’ya karşılık gelmektedir. Mahalli idarelerin toplam kamu personeli içindeki payın düşüşünün en önemli nedeni 6360 sayılı kanunla belediyelerde çalışan ihtiyaç fazlası 15.327 personelin kamu kurumlarına devrinden kaynaklanmaktadır. Mahalli idarelerdeki memur sayısının kamuda çalışan toplam memur sayısı içindeki oranı % 4,63, mahalli idarelerdeki sözleşmeli personel sayısının kamuda çalışan toplam sözleşmeli personel sayısı içindeki oranı % 10,64, mahalli idarelerdeki sürekli işçi sayısının kamuda çalışan toplam sürekli işçi sayısı içindeki oranı % 36,59, mahalli idarelerdeki geçici işçi sayısının kamuda çalışan toplam geçici işçi sayısı içindeki oranı ise % 22,73’tür.

5393 sayılı Belediye Kanununun 49 uncu maddesi ile getirilen sınırlama belediyeleri personel istihdamı konusunda daha dikkatli davranmaya yöneltmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununa dayanılarak çıkartılan norm kadro

yönetmelikleri ile mahalli idarelerde personel istihdamına belli bir disiplin getirilmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanununun 49 uncu maddesi nitelikli personel istihdamını kolaylaştıran hükümler ihtiva etmektedir.

VI.2. İl Özel İdarelerinin İnsan Kaynakları

İl özel idaresi teşkilatı; genel sekreterlik, malî işler, sağlık, tarım, imar, insan kaynakları, hukuk işleri birimlerinden oluşur. İlin nüfusu, fiziki ve coğrafi yapısı, ekonomik, sosyal, kültürel özellikleri ile gelişme potansiyeli dikkate alınarak norm kadro sistemine ve ihtiyaca göre oluşturulacak diğer birimlerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi il genel meclisinin kararıyla olur. Bu birimler müdürlük şeklinde kurulur. İlçelerde, özel idare işlerini yürütmek amacıyla kaymakama bağlı ilçe özel idare teşkilâtı oluşturulabilir.

İl özel idarelerinin norm kadroları, 10.06.2007 tarihli ve 26548 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “İl Özel İdareleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik” te belirtilen esaslar çerçevesinde il genel meclisi kararıyla belirlenir. İl özel idarelerinde sözleşmeli personel ile kısmi zamanlı sözleşmeli personel çalıştırılması hususunda Belediye Kanununun 49 uncu maddesi hükümleri uygulanır. Kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmekte olan memurlar, valinin talebi, kendilerinin isteği ve kurumlarının muvafakatiyle il özel idarelerinin birim müdürü ve üstü yönetici kadrolarında görevlendirilebilirler.

VI.2.1. Hizmet Grupları İtibarıyla İl Özel İdareleri Personel Sayıları

2015 ve 2016 yıllarına ait hizmet grupları itibarıyla il özel idarelerinin personel sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:19

Hizmet Grupları İtibarıyla İl Özel İdareleri Personel Sayıları

Yıl	Yönetici Personel ve Nitelikli	İdari Personel	Teknik Personel	Sağlık Personeli	Yardımcı Hizmetler Personeli	Diğer Kadrolardaki Personel	Toplam Memur Sayısı	Sözleşmeli Personel	İşçi		Toplam
									Sürekli	Geçici	
2015	976	1.809	2192	29	280	127	5.413	260	9.518	188	15.379
2016	993	1.838	2127	33	293	99	5.383	335	8.701	172	14.591

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

İl özel idarelerinde; 5.383 memur, 335 sözleşmeli personel, 8.701 sürekli işçi, 172 geçici işçi olmak üzere toplam 14.591 personel istihdam edilmektedir.

VI.3. Belediyelerin İnsan Kaynakları

Belediye teşkilâtı norm kadroya uygun olarak; yazı işleri, malî hizmetler, fen işleri ve zabıta birimlerinden oluşur. Beldenin nüfusu, fizikî ve coğrafi yapısı, ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri ile gelişme potansiyeli dikkate alınarak, norm kadro ilke ve standartlarına uygun olarak gerektiğinde, sağlık, itfaiye, imar, insan kaynakları, hukuk işleri ve ihtiyaca göre diğer birimler oluşturulabilir. Bu birimlerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi belediye meclisinin kararıyla olur.

Büyükşehir belediyesi teşkilâtı; norm kadro esaslarına uygun olarak genel sekreterlik, daire başkanlıkları ve müdürlüklerden oluşur. Birimlerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi büyükşehir belediye meclisinin kararı ile olur.

Belediye ve Büyükşehir Belediyesi norm kadroları, 22.02.2007 tarihli ve 26442 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Belediye ve Bağlı Kuruluşları İle Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke Standartlarına Dair Yönetmelik” çerçevesinde belediye veya büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenir.

Belediye ve bağlı kuruluşlarında, norm kadroya uygun olarak çevre, sağlık, veterinerlik, teknik, hukuk, ekonomi, bilişim ve iletişim, plânlama, araştırma ve geliştirme, eğitim ve danışmanlık alanlarında avukat, mimar, mühendis, şehir ve bölge plâncısı, çözümleyici ve programcı, tabip, uzman tabip, ebe, hemşire, veteriner, kimyager, teknisyen ve tekniker gibi uzman ve teknik personel yıllık sözleşme ile çalıştırılabilir. Sözleşmeli personel eliyle yürütülen hizmetlere ilişkin boş kadrolara ayrıca atama yapılamaz.

Avukat, mimar, mühendis (inşaat mühendisi ve harita mühendisi olmak kaydıyla) ve veteriner kadrosu bulunmayan veya işlerin azlığı nedeniyle bu unvanlarda kadrolu personel istihdamına ihtiyaç duyulmayan belediyelerde, bu hizmetlerin yürütülmesi amacıyla, haftanın ya da ayın belirli gün veya saatlerinde kısmi zamanlı olarak sözleşme ile personel çalıştırılabilir. Kısmi zamanlı olarak çalıştırılacak personel sayısı yukarıda belirtilen her unvan için birden fazla olamaz ve bunlarla yapılacak sözleşme süresi takvim yılını aşamaz.

Belediyenin yıllık toplam personel giderleri, gerçekleşen en son yıl bütçe gelirlerinin 213 sayılı Vergi Usul Kanununa göre belirlenecek yeniden değerlendirme katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarın yüzde otuzunu aşamaz. Nüfusu 10.000’in altında olan belediyelerde bu oran yüzde kırk olarak uygulanır. Yıl içerisinde aylık ve ücretlerde beklenmedik bir artışın

meydana gelmesi sonucunda personel giderlerinin söz konusu oranları aşması durumunda, cari yıl ve izleyen yıllarda personel giderleri bu oranların altına ininceye kadar yeni personel alımı yapılamaz.

VI.3.1. Hizmet Grupları İtibarıyla Belediyelerin Personel Sayıları

2015 ve 2016 yıllarına ait, hizmet grupları itibarıyla belediyelerin personel sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:20

Hizmet Grupları İtibarıyla Belediyelerin Personel Sayıları

Yıl	Yönetici Personel ve Nitelikli	İdari Personel	Teknik Personel	Sağlık Personeli	Yardımcı Hizmetler Personeli	Zabıta Personeli	İtfaiye Personeli	Diğer Personel	Toplam Memur Sayısı	Sözleşmeli Personel	İşçi		Toplam
											Sürekli	Geçici	
2015	9.319	27.679	27.198	2.845	2.490	16.161	8.815	3.411	97.918	8.407	69.487	4.972	180.784
2016	9.106	26.120	27.647	2.747	2.387	15.643	8.392	4.914	96.956	11.714	64.887	5.258	178.815

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

Belediyelerde 96.956 memur, 11.714 sözleşmeli personel, 64.887 sürekli işçi, 5.258 geçici işçi olmak üzere; toplam 178.815 personel istihdam edilmektedir.

VI.3.2. Belediye Türlerine Göre İnsan Kaynakları

2016 yılına ait belediyelerin türlerine göre personel sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:21

Belediye Türlerine Göre Personel Sayıları

Belediye Türü	Yönetici Personel ve Nitelikli	İdari Personel	Teknik Personel	Sağlık Personeli	Yardımcı Hizmetler Personeli	Zabıta Personeli	İtfaiye Personeli	Diğer Kadrolardaki Personel	Toplam Memur Sayısı	Sözleşmeli Personel	İşçi		Toplam
											Sürekli	Geçici	
Büyükşehir Belediyeleri	2.218	6.849	11.408	1.205	529	3.532	6.181	1.180	33.102	4.582	16.742	283	54.709
İl Belediyesi	845	2.284	2.272	141	167	1.262	918	396	8.285	726	7.025	312	16.348
Büyükşehir İlçe Belediyesi	4.885	13.653	12.021	1.194	1.191	9.192	28	1.794	43.958	5.234	29.948	3.096	82.236
İlçe Belediyeleri	903	2.489	1.545	172	349	1.277	976	1.226	8.937	958	8.663	1.113	19.671
Belde Belediyeleri	255	845	401	35	151	380	289	318	2.674	214	2.509	454	5.851
Toplam	9.106	26.120	27.647	2.747	2.387	15.643	8.392	4.914	96.956	11.714	64.887	5.258	178.815

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

Belediyelerde çalışan toplam 178.815 kişinin; 54.709'u büyükşehir belediyelerinde, 16.348'i il belediyelerinde, 82.236'sı büyükşehir ilçe belediyelerinde, 19.671'i ilçe belediyelerinde ve 5.851'i belde belediyelerinde çalışmaktadır.

VI.3.3.Belediye Bağlı İdarelerinin İnsan Kaynakları

2015 ve 2016 yıllarına ait hizmet grupları itibarıyla belediye bağlı idarelerinin personel sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:22

Hizmet Grupları İtibarıyla Belediye Bağlı İdarelerinin Personel Sayıları

Yılı	Yönetici ve Nitelikli Personel	İdari Personel	Teknik Personel	Sağlık Personeli	Yardımcı Hizmetler Personeli	Diğer Kadrolardaki Personel	Toplam Memur Sayısı	Sözleşmeli Personel	İşçi		Toplam
									Sürekli	Geçici	
2015	1.882	5.333	4.995	181	161	874	13.426	1.173	17.006	679	32.284
2016	1636	5085	4570	166	138	761	12.356	1.308	14.648	231	28.543

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

Bağlı idarelerde; 12.356 memur, 1.308 sözleşmeli personel, 14.648 sürekli işçi, 231 geçici işçi olmak üzere toplam 28.543 personel istihdam edilmektedir.

VI.4. Mahalli İdare Birliklerinin İnsan Kaynakları

Norm kadroya uygun olarak birlik teşkilâtı; birlik müdürü, yazı işleri, malî işler birimleriyle birliğin faaliyet alanına göre kurulacak teknik işler biriminden oluşur. Ülke düzeyinde kurulan birliklerle üye sayısı yüzden fazla olan birliklerde teşkilât, norm kadroya uygun olarak; genel sekreter, yazı işleri ve malî işler birimleriyle birliğin faaliyet alanında olmak ve sayısı üçü geçmemek üzere birlik meclisinin kararıyla kurulacak diğer birimlerden oluşur. Mahalli İdare Birlikleri norm kadroları, 22.02.2007 tarihli ve 26442 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Belediye ve Bağlı Kuruluşları İle Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke Standartlarına Dair Yönetmelik" çerçevesinde birlik meclisi tarafından belirlenir. Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlar, Belediye Kanununda belirtilen esas ve usule göre birlik genel sekreteri veya diğer üst yönetici kadrolarında görevlendirilebilir.

VI.4.1. Hizmet Grupları İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Personel Sayıları

2015 ve 2016 yıllarına ait hizmet grupları itibarıyla mahalli idare birliklerinin personel sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:23

Hizmet Grupları İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Personel Sayıları

Yılı	Yönetici Personel ve Nitelikli Personel	İdari Personel	Teknik Personel	Sağlık Personeli	Yardımcı Hizmetler Personeli	İtfaiye Personeli	Diğer Kadrolardaki Personel	Toplam Memur Sayısı	Sözleşmeli Personel	İşçi		Toplam
										Sürekli İşçi	Geçici İşçi	
2015	28	76	109	6	5	0	19	243	197	401	366	1.207
2016	39	62	99	7	25	0	39	271	167	438	228	1.104

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

Mahalli idare birliklerinde; 271 memur, 167 sözleşmeli personel, 438 sürekli işçi, 228 geçici işçi olmak üzere; toplam 1.104 personel istihdam edilmektedir. Köylere hizmet götürme birliklerinin personel sayıları bu sayılara dahil değildir.

VII

MAHALLİ İDARELERİN FİZİKİ KAYNAKLARI

VII.1. Mahalli İdarelerin Maddi Duran Varlıkları

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin maddi duran varlıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:24

Mahalli İdarelerin Maddi Duran Varlıkları (1.000 TL)

Aktif (Varlıklar)	2015	2016
Arazi ve Arsalar	86.983.256,8	98.147.361,7
Yer Altı ve Yer Üstü Düzenleri	77.754.119,6	90.094.209,4
Binalar	39.070.822,6	43.619.854,2
Tesis, Makine ve Cihazlar	3.799.755,8	4.462.460,0
Taşıtlar	7.513.842,4	9.128.343,9
Demirbaşlar	3.172.370,6	3.963.620,7
Diğer Maddi Duran Varlıklar	95.319,8	1.533.697,4
Birikmiş Amortismanlar (-)	-22.138.733,8	-24.769.586,9
Yapılmakta Olan Yatırımlar	28.041.119,4	35.967.931,4
Yatırım Avansları	327.235,6	679.392,5
Toplam	224.619.108,9	262.827.284,3

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılı itibarıyla belediyeler, il özel idareleri ve mahalli idare birliklerinin sahip olduğu maddi varlıkların % 71,6'sını arazi, ve arsalar ile yer altı ve yer üstü düzenlerinden oluştuğu görülmektedir.

VIII.1. MAHALLİ İDARELERİN BÜTÇE GERÇEKLEŞMELERİ

VIII.1.1. Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin bütçe gerçekleştirmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:25

Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmeleri (1.000 TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2015	99.659.563	97.706.380	-1.953.183
2016	121.184.088	109.374.491	-11.809.597

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

Mahalli idarelerin bütçe gelirlerinin bütçe giderlerinin 2015 yılında % 98'ini, 2016 yılında % 90,3'ünü karşıladığı görülmektedir.

VIII.1.2. Belediyelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediyelerin bütçe gerçekleştirmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:26

Belediyelerin Bütçe Gerçekleşmeleri (1.000 TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2015	73.756.957	72.159.838	-1.597.119
2016	91.269.961	80.994.408	-10.275.553

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

Belediyelerin bütçe gerçekleşmeleri incelendiğinde; 2015 yılında bütçe gelirlerinin bütçe giderlerinin % 97,8'ini, 2016 yılında % 88,7'sini karşıladığı görölmektedir.

VIII.1.3. Belediye Bağlı İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye bağlı idarelerinin bütçe gerçekleşmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:27

Belediye Bağlı İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmeleri (1.000 TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2015	17.958.472	17.165.883	-792.589
2016	20.966.714	18.934.469	-2.032.245

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

Belediye bağlı idarelerinin bütçe gerçekleşmeleri incelendiğinde; 2015 yılında bütçe gelirlerinin bütçe giderlerinin % 95,6'sını, 2016 yılında % 90,3'ünü karşıladığı görölmektedir.

VIII.1.4. İl Özel İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2015 ve 2016 yılları itibarıyla özel idarelerinin bütçe gerçekleşmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:28

İl Özel İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmeleri 1.000 TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2015	7.571.107	8.096.206	525.099
2016	7.882.697	8.424.206	541.509

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2015 ve 2016 yıllarında bütçe gelirlerinin bütçe giderlerinin % 106,9'unu karşıladığı görölmektedir.

VIII.1.5. Mahalli İdare Birliklerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idare birliklerinin bütçe gerçekleşmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:29

Mahalli İdare Birliklerinin Bütçe Gerçekleşmeleri (1.000 TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2015	2.306.146	2.250.466	-55.680
2016	2.168.906	2.175.867	6.961

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

Mahalli idare birliklerinin bütçe gelirlerinin bütçe giderlerinin 2015 yılında % 97,6'sını, 2016 yılında % 100,3'ünü karşıladığı görülmektedir.

VIII.2. MAHALLİ İDARELERİN HARCAMALARI

İl özel idareleri, büyükşehir belediyeleri, diğer belediyeler ve mahalli idare birlikleri harcamalarını oluşturan giderler genel olarak aşağıda belirtilmiştir:

a) İl Özel İdarelerinin Harcamaları

İl özel idarelerinin harcamaları aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır.

- İl özel idaresi binaları, tesisleri ile araç ve malzemelerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler.
- İl özel idaresinin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler.
- Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri.
- Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler.
- İl genel meclisince belirlenecek ilkeler çerçevesinde köylere veya köylerin aralarında kurdukları birliklere yapılacak yardımlar.
- İl özel idaresinin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve birliklerle ilgili ortaklık payı, üyelik aidatı giderleri.
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ve sigorta giderleri.
- Yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürülülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar.
- Dava takip ve icra giderleri.
- Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri.
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim hizmetleri karşılığı yapılacak ödemeler.
- Yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri.
- Sosyo-kültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler.
- Özel idare hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri.
- Doğal afet giderleri.
- Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler.

b) Büyükşehir Belediyelerinin Harcamaları

Büyükşehir belediyelerinin harcamaları aşağıda sayılanlardan oluşmaktadır:

- Belediye hizmet binaları ve tesislerin temini, bakım ve onarımı için yapılan giderler.
- Belediye personeline ve belediyenin seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim ile diğer giderler.
- İlçe belediyeleri ile bağlı kuruluşlara yapacakları yardımlar ve ortak proje giderleri.

- Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri.
- Belediye zabıta ve itfaiye hizmetleri ile diğer görev ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılacak giderler.
- Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler.
- Belediyenin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve birliklerle ilgili ortaklık payı ile üyelik aidatı giderleri.
- Mezarlıkların tesisi, korunması ve bakımına ilişkin giderler.
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ve sigorta giderleri.
- Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürllülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar.
- Dava takip ve icra giderleri.
- Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri.
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim ödemeleri.
- Spor, sosyal, kültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler.
- Büyükşehir belediye hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri.
- Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler.

c) İl, İlçe ve Belde Belediyelerinin Harcamaları

İl, ilçe (büyükşehir ilçe belediyeleri için 5216 sayılı Kanun'da belirtilen görevlerle ilgili olmak üzere) ve belde belediyelerinin harcamaları şunlardır:

- Belediye binaları, tesisleri ile araç ve malzemelerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler.
- Belediyenin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler.
- Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri.
- Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler.
- Belediye zabıta ve itfaiye hizmetleri ile diğer görev ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılacak giderler.
- Belediyenin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve katıldığı birliklerle ilgili ortaklık payı ve üyelik aidatı giderleri.

- Mezarlıkların tesisi, korunması ve bakımına ilişkin giderler.
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ile sigorta giderleri.
- Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar.
  - Dava takip ve icra giderleri.
  - Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri.
  - Avukatlık, danışmanlık ve denetim hizmetleri karşılığı yapılacak ödemeler.
  - Yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve proje giderleri.
    - Sosyo-kültürel, sanatsal ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler.
    - Belediye hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri.
    - Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler.
    - Şartlı bağışlarla ilgili yapılacak harcamalar.
    - İmar düzenleme giderleri.
    - Her türlü proje giderleri.

d) Mahalli İdare Birliklerinin Harcamaları

Mahalli idare birliklerinin, görev alanlarıyla sınırlı olmak üzere harcamaları şunlardır:

- Birlik hizmetlerinin yürütülmesi için yapılacak giderler.
- Birliğin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluk, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler.
  - Hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler.
    - Birliğin hizmet binalarının, tesislerinin, araç ve gereçlerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler.
      - Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ücretler ile sigorta giderleri.
      - Dava takip ve icra giderleri.
      - Avukatlık, danışmanlık ve denetim ücretleri.
      - Kamu ve özel sektör kuruluşlarıyla yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri.
      - Temsil, tören ve ağırlama giderleri.

VIII.2.1. Mahalli İdarelerin Harcamalarına İlişkin Genel Göstergeler

2015 ve 2016 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:30

Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Harcamaları (1.000 TL)		
Türü	2015	2016
Belediyeler	73.756.957	91.269.961
Belediye Bağlı İdareleri	17.958.472	20.966.714
İl Özel İdareleri	7.571.107	7.882.697
Mahalli İdare Birlikleri	2.306.146	2.168.906
Konsolide Toplam*	99.659.563	121.184.088

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.
Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında belediyeler 91.269.961.000 TL, il özel idareleri 7.882.697.000 TL, mahalli idare birlikleri 2.168.906.000 TL ve belediye bağlı idareleri 20.966.714.000 TL harcamada bulunmuştur. Mahalli idare harcamalarının % 92,6'sı belediyeler ve bağlı idareler tarafından gerçekleştirilmiştir.

VIII.2.2. Mahalli İdarelerin Gider Kalemlerine Göre Harcamaları

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin gider kalemlerine göre harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:31

Mahalli İdarelerin Gider Kalemlerine Göre Harcamaları (1.000 TL)		
Türü	2015	2016
Personel Giderleri	14.662.312	16.488.611
SGK Devlet Primi	2.346.144	2.629.276
Mal ve Hizmet Alımları	41.385.763	48.700.978
Faiz Harcamaları	1.891.915	2.258.616
Cari Transferler	3.301.240	3.775.310
Sermaye Giderleri	32.797.067	41.778.167
Sermaye Transferleri	964.298	1.272.617
Borç Verme	2.310.824	4.280.513
Konsolide Toplam*	99.659.563	121.184.088

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.
Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılı itibarıyla; mahalli idarelerin personel harcamaları 16.488.611.000 TL, SGK devlet primi harcamaları 2.629.276.000 TL, mal ve hizmet alımları 48.700.978.000 TL, faiz harcamaları 2.258.616.000 TL, cari transferleri 3.775.310.000 TL, sermaye giderleri 41.778.167.000 TL, sermaye transferleri 1.272.617.000 TL, borç verme kalemi 4.280.513.000 TL'dir.

Mahalli idarelerin mal ve hizmet alımı ile sermaye giderleri toplam harcamanın % 74,7'sini oluşturmaktadır. Mahalli idarelerin personel giderlerinin yasal sınırın oldukça altında olduğu gözlemlenmektedir.

VIII.2.2.1. Personel Harcamaları

Personel harcamaları, ilgili mahalli idarede çalışan memurlar, sözleşmeli personel, işçiler, geçici personel ve diğer personelin ücretlerini kapsamaktadır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin personel harcamaları ve toplam harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:32

**Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Personel Harcamaları
ve Toplam Harcamaları (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Personel Harcamaları	Toplam Harcamalar	(%)	Personel Harcamaları	Toplam Harcamalar	(%)
Belediyeler	10.879.060	73.756.957	14,75	12.290.220	91.269.961	18,07
Belediye Bağlı İdareleri	2.187.034	17.958.472	12,18	2.316.769	20.966.714	11,05
İl Özel İdareleri	1.491.867	7.571.107	19,70	1.720.636	7.882.697	21,83
Mahalli İdare Birlikleri	104.351	2.306.146	4,52	160.986	2.168.906	7,42
Toplam*	14.662.312	99.659.563	14,71	16.488.611	121.184.088	13,61

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında personel harcamaları olarak; belediyeler 12.290.220.000 TL, il özel idareleri 1.720.636.000 TL, mahalli idare birlikleri 160.986.000 TL ve belediye bağlı idareleri 2.316.769.000 TL harcamıştır.

2016 yılı itibarıyla; mahalli idarelerde toplam harcamalar içindeki personel harcamalarının payı % 13,61'dir. Bu pay belediyelerde % 18,07, belediye bağlı idarelerinde % 11,05, mahalli idare birliklerinde % 7,42, il özel idarelerinde ise % 21,83'tür.

VIII.2.2.1.1.Belediye Türlerine Göre Personel Harcamaları

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre personel harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:33

Belediye Türlerine Göre Personel Harcamaları ve Toplam Harcamalar (1.000 TL)

Türü	2015			2016		
	Personel Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Personel Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	3.473.337	35.130.964	9,89	3.902.741	45.389.187	8,60
İl Belediyeleri	1.005.802	5.153.172	19,52	1.139.026	6.364.938	17,90
İlçe ve Belde Belediyeleri	6.399.921	34.489.640	18,56	7.248.453	39.658.165	18,28
Toplam*	10.879.060	73.756.957	14,75	12.290.220	91.269.961	13,47

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında personel giderleri olarak; büyükşehir belediyeleri 3.902.741.000 TL, il belediyeleri 6.364.938.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 7.248.453.000 TL harcamıştır.

2016 yılında personel harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde % 8,60, il belediyelerinde % 17,90, ilçe ve belde belediyelerinde % 18,28'dir.

5393 sayılı Belediye Kanununun 49 uncu maddesi ile belediyenin yıllık toplam personel harcamalarının gerçekleşen en son yıl bütçe gelirlerinin 213 sayılı Vergi Usul Kanununa göre belirlenecek yeniden değerlendirme katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarın % 30'unu aşamayacağı, nüfusu 10.000'in altında bulunan belediyeler için bu oranın % 40 olduğu, yıl içerisinde aylık ve ücretlerde beklenmedik bir artışın meydana gelmesi sonucunda personel harcamalarının söz konusu oranları aşması durumunda cari yıl ve izleyen yıllarda personel harcamaları bu oranların altına ininceye kadar yeni personel alımı yapılamayacağı, yeni personel alımı nedeniyle bu oranların aşılması sebebiyle oluşacak kamu zararının olduğu tarihten itibaren hesaplanacak kanuni faiziyle birlikte belediye başkanından tahsil edileceği hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme personel harcamalarındaki artışı durdurmuş ve kısmen aşağıya çekmiştir.

Mahalli idarelerde personel harcamaları toplam harcamalar içerisinde azalan bir seyir izlemeye başlamıştır. 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununa dayanılarak çıkartılan norm kadro yönetmelikleri ile mahalli idarelerde personel istihdamına yeni bir disiplin getirilmiştir. Belediyelerin personel istihdamına bir sınırlama getirilmiş, tahmini bütçedeki personel harcamaları yerine gerçekleşmiş bütçedeki miktarlar esas alınmak suretiyle baz alınan miktarın subjektif olmasının önüne geçilmiştir.

VIII.2.2.2.Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi Harcamaları

Sosyal Güvenlik Kurumu primi, ilgili mahalli idarede çalışan memurlar, sözleşmeli personel, işçiler, geçici personel ve diğer personelin devletçe ödenen prim harcamalarından oluşmaktadır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla sosyal güvenlik kurumu devlet primi ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:34**Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi ve Toplam Harcamalar (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	SGK Devlet Primi	Toplam Harcamalar	%	SGK Devlet Primi	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	1.742.152	73.756.957	2,36	1.970.590	91.269.961	2,16
Belediye Bağlı İdareleri	388.195	17.958.472	2,16	440.203	20.966.714	2,10
İl Özel İdareleri	207.840	7.571.107	2,75	206.818	7.882.697	2,62
Mahalli İdare Birlikleri	7.957	2.306.146	0,35	11.665	2.168.906	0,54
Toplam*	2.346.144	99.659.563	2,35	2.629.276	121.184.088	2,17

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında sosyal güvenlik kurumu devlet primi olarak; belediyeler 1.970.590.000 TL, il özel idareleri 206.818.000 TL, mahalli idare birlikleri 11.665.000 TL ve belediye bağlı idareleri 440.203.000 TL harcamıştır.

2016 yılı itibarıyla toplam harcamalar içindeki SGK harcamalarının payı % 2,17'dir. Bu pay belediyelerde % 2,16, belediye bağlı idarelerinde % 2,10, mahalli idare birliklerinde % 0,54, il özel idarelerinde ise % 2,62'dir.

VIII.2.2.2.1.Belediye Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre sosyal güvenlik kurumu devlet primi ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:35**Belediye Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi ve
Toplam Harcamalar (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	SGK Devlet Primi	Toplam Harcamalar	%	SGK Devlet Primi	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	546.592	35.130.964	1,56	615.872	45.389.187	1,36
İl Belediyeleri	168.603	5.153.172	3,27	198.384	6.364.938	3,12
İlçe ve Belde Belediyeleri	1.026.957	34.489.640	2,98	1.156.334	39.658.165	2,92
Toplam*	1.742.152	73.756.957	2,36	1.970.590	91.269.961	2,16

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında sosyal güvenlik kurumu devlet primi olarak; büyükşehir belediyeleri 615.872.000 TL, il belediyeleri 198.384.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 1.156.334.000 TL harcamıştır.

2016 yılında SGK harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde % 1,36, il belediyelerinde % 3,12, ilçe ve belde belediyelerinde % 2,92'dir.

VIII.2.2.3. Mal ve Hizmet Alımları

Mal ve hizmet alımları, ilgili mahalli idarenin, üretime ve tüketime yönelik mal ve malzeme alımları, yolluklar, görev harcamaları, hizmet alımları, temsil ve tanıtma harcamaları, menkul mal, gayri maddi hak alım, bakım ve onarım harcamaları, gayrimenkul mal bakım ve onarım harcamaları, tedavi ve cenaze harcamalarından oluşmaktadır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin mal ve hizmet alımları ve toplamı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:36**Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları ve Toplam Harcamalar****(1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Mal ve Hizmet Alımları	Toplam Harcamalar	%	Mal ve Hizmet Alımları	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	31.665.780	73.756.957	42,93	38.479.212	91.269.961	42,16
Belediye Bağlı İdareleri	7.459.616	17.958.472	41,54	8.045.968	20.966.714	38,37
İl Özel İdareleri	1.406.528	7.571.107	18,58	1.371.576	7.882.697	17,40
Mahalli İdare Birlikleri	853.839	2.306.146	37,02	804.222	2.168.906	37,08
Toplam*	41.385.763	99.659.563	41,53	48.700.978	121.184.088	40,19

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasebat.gov.tr/>, 2017

Mahalli idarelerin en büyük harcama kalemi mal ve hizmet alımları olup bu kapsamda 2016 yılında; belediyeler 38.479.212.000 TL, il özel idareleri 1.371.576.000 TL, mahalli idare birlikleri 804.222.000 TL ve belediye bağlı idareleri 8.045.968.000 TL harcama yapmıştır. Mal ve hizmet alımlarının bir kısmı yatırım amacıyla yapılmaktadır.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde toplam harcamalar içindeki mal ve hizmet alımlarının payı % 40,19'dur. Bu pay belediyelerde % 42,16, belediye bağlı idarelerinde % 38,37, mahalli idare birliklerinde % 37,08, il özel idarelerinde ise % 17,40'dir.

VIII.2.2.3.1.Belediye Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre mal ve hizmet alım harcamaları ile toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:37**Belediye Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları ve
Toplam Harcamalar****(1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Mal ve Hizmet Alımları	Toplam Harcamalar	%	Mal ve Hizmet Alımları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	11.830.744	35.130.964	33,68	14.918.046	45.389.187	32,87
İl Belediyeleri	2.400.309	5.153.172	46,58	2.904.236	6.364.938	45,63
İlçe ve Belde Belediyeleri	17.434.727	34.489.640	50,55	20.656.930	39.658.165	52,09
Toplam*	31.665.780	73.756.957	42,93	38.479.212	91.269.961	42,16

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında mal ve hizmet alım harcamaları olarak; büyükşehir belediyeleri 14.918.046.000 TL, il belediyeleri 2.904.236.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 20.656.930.000 TL harcama yapmıştır.

2016 yılında mal ve hizmet alımlarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde % 32,87, il belediyelerinde % 45,63, ilçe ve belde belediyelerinde % 52,09' tir.

VIII.2.2.4. Faiz Harcamaları

Faiz harcamaları, ilgili mahalli idarenin kamu kurumlarına ödenen iç borç faiz harcamalarını, diğer iç borç faiz harcamalarını, dış borç faiz harcamalarını ve iskonto harcamalarını kapsamaktadır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin faiz harcamaları ve toplam harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:38**Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Faiz Harcamaları
ve Toplam Harcamalar****(1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Faiz Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Faiz Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	1.663.875	73.756.957	2,26	1.949.798	91.269.961	2,14
Belediye Bağlı İdareleri	210.261	17.958.472	1,17	284.272	20.966.714	1,36
İl Özel İdareleri	17.364	7.571.107	0,23	24.331	7.882.697	0,31
Mahalli İdare Birlikleri	415	2.306.146	0,02	215	2.168.906	0,01
Toplam*	1.891.915	99.659.563	1,90	2.258.616	121.184.088	1,86

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasebat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında faiz giderleri olarak; belediyeler 1.949.798.000 TL, il özel idareleri 24.331.000 TL, mahalli idare birlikleri 215.000 TL ve belediye bağlı idareleri 284.272.000 TL harcama yapmıştır.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde toplam harcamalar içindeki faiz harcamalarının payı % 1,86'dır. Bu pay belediyelerde % 2,14, belediye bağlı idarelerinde % 1,36, mahalli idare birliklerinde % 0,01, il özel idarelerinde ise % 0,31'tür.

VIII.2.2.4.1. Belediye Türlerine Göre Faiz Harcamaları

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre faiz harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:39**Belediye Türlerine Göre Faiz Harcamaları ve Toplam Harcamalar (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Faiz Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Faiz Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	902.409	35.130.964	2,57	1.094.178	45.389.187	2,41
İl Belediyeleri	232.640	5.153.172	4,51	192.897	6.364.938	3,03
İlçe ve Belde Belediyeleri	528.826	34.489.640	1,53	662.723	39.658.165	1,67
Toplam*	1.663.875	73.756.957	2,26	1.949.798	91.269.961	2,14

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında faiz giderleri olarak; büyükşehir belediyeleri 1.094.178.000 TL, il belediyeleri 192.897.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 662.723.000 TL harcama yapmıştır.

2016 yılında faiz harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde % 2,41, il belediyelerinde % 3,03, ilçe ve belde belediyelerinde % 1,67'dir.

VIII.2.2.5. Cari Transferler

Cari transferler, ilgili mahalli idarelerin görev zararları, mahalli idare yardımları, kâr amacı gütmeyen kurumlara yapılan transferler, hane halkına yapılan transferler, yurt dışına yapılan transferler ve gelirlere ayrılan paylardan oluşmaktadır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin cari transfer harcamaları ve toplam harcamalar karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:40**Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Cari Transfer Harcamaları ve Toplam Harcamalar (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Cari Transferler	Toplam Harcamalar	%	Cari Transferler	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	3.118.339	73.756.957	4,23	3.721.403	91.269.961	4,08
Belediye Bağlı İdareleri	854.682	17.958.472	4,76	506.397	20.966.714	2,42
İl Özel İdareleri	395.638	7.571.107	5,23	240.337	7.882.697	3,05
Mahalli İdare Birlikleri	127.096	2.306.146	5,51	104.919	2.168.906	4,84
Toplam*	3.301.240	99.659.563	3,31	3.775.310	121.184.088	3,12

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasebat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında cari transferler olarak; belediyeler 3.721.403.000 TL, il özel idareleri 240.337.000 TL, mahalli idare birlikleri 104.919.000 TL ve belediye bağlı idareleri 506.397.000 TL harcamıştır.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde toplam harcamalar içindeki cari transfer harcamalarının payı % 3,12'dir. Bu oran belediyelerde % 4,08, belediye bağlı idarelerinde % 2,42, mahalli idare birliklerinde % 4,84 ve il özel idarelerinde % 3,05'tir.

VIII.2.2.5.1.Belediye Türlerine Göre Cari Transferler

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre cari transfer harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:41**Belediye Türlerine Göre Cari Transfer Harcamaları ve Toplam Harcamalar (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Cari Transferler	Toplam Harcamalar	%	Cari Transferler	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	2.063.199	35.130.964	5,87	2.409.467	45.389.187	5,31
İl Belediyeleri	157.776	5.153.172	3,06	237.387	6.364.938	3,73
İlçe ve Belde Belediyeleri	1.600.517	34.489.640	4,64	1.124.383	39.658.165	2,84
Toplam*	3.118.339	73.756.957	4,23	3.721.403	91.269.961	4,08

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında cari transferler olarak; büyükşehir belediyeleri 2.409.467.000 TL, il belediyeleri 237.387.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 1.124.383.000 TL harcamıştır.

2016 yılında cari transferlerin toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde % 5,31, il belediyelerinde % 3,73, ilçe ve belde belediyelerinde % 2,84'tür.

VIII.2.2.6. Sermaye Harcamaları

Sermaye harcamaları; ilgili mahalli idarenin mamul mal alımları, menkul sermaye üretim harcamaları, gayri maddi hak alımları, gayrimenkul alımları ve kamulaştırılması, gayrimenkul sermaye üretim harcamaları, menkul malların büyük onarım harcamaları, gayrimenkul büyük onarım harcamaları, stok alımları ve diğer sermaye harcamalarından oluşmaktadır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre sermaye harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:42**Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Sermaye Harcamaları ve
Toplam Harcamalar (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Sermaye Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Sermaye Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	22.299.065	73.756.957	30,23	29.635.313	91.269.961	32,47
Belediye Bağlı İdareleri	5.887.114	17.958.472	32,78	7.383.204	20.966.714	35,21
İl Özel İdareleri	3.508.554	7.571.107	46,34	3.773.960	7.882.697	47,88
Mahalli İdare Birlikleri	1.102.334	2.306.146	47,80	985.690	2.168.906	45,45
Toplam*	32.797.067	99.659.563	32,91	41.778.167	121.184.088	34,47

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında sermaye giderleri olarak; belediyeler 29.635.313.000 TL, il özel idareleri 3.773.960.000 TL, belediye bağlı idareleri 7.383.204.000 TL ve mahalli idare birlikleri 985.690.000 TL harcamıştır. Sermaye harcamaları tamamıyla yatırım amaçlı olup toplam harcamalar içindeki payı % 34'47'dir.

2016 yılı itibarıyla sermaye harcamalarının toplam harcamalar içindeki payı belediyelerde % 32,47, belediye bağlı idarelerinde % 35,21, mahalli idare birliklerinde % 45,45 ve il özel idarelerinde % 47,88'dir.

VIII.2.2.6.1.Belediye Türlerine Göre Sermaye Harcamaları

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre sermaye harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:43**Belediye Türlerine Göre Sermaye Harcamaları ve
Toplam Harcamalar****(1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Sermaye Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Sermaye Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	13.983.178	35.130.964	39,80	19.545.401	45.389.187	43,06
İl Belediyeleri	1.156.816	5.153.172	22,45	1.645.416	6.364.938	25,85
İlçe ve Belde Belediyeleri	7.159.071	34.489.640	20,76	8.444.496	39.658.165	21,29
Toplam*	22.299.065	73.756.957	30,23	29.635.313	91.269.961	32,47

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında sermaye harcamaları olarak; büyükşehir belediyeleri 19.545.401.000 TL, il belediyeleri 1.645.416.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 8.444.496.000 TL harcamıştır. Belediyelerde ölçek büyüdükçe yatırım harcamalarının arttığı görülmektedir.

2016 yılı itibarıyla sermaye harcamalarının toplam harcamalar içinde en yüksek paya sahip olduğu mahalli idare % 43,06 ile büyükşehir belediyeleridir. Bu pay il belediyelerinde % 25,85, ilçe ve belde belediyelerinde ise % 21,29'dur.

VIII.2.2.7. Sermaye Transferleri

Sermaye transferleri, ilgili mahalli idarenin yurtiçi sermaye transferleri ile yurtdışı sermaye transferlerinden oluşmaktadır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin sermaye transferleri ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:44

**Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Sermaye Transferleri ve
Toplam Harcamalar (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Sermaye Transferleri	Toplam Harcamalar	%	Sermaye Transferleri	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	1.012.287	73.756.957	1,37	933.785	91.269.961	1,02
Belediye Bağlı İdareleri	49.389	17.958.472	0,28	13.164	20.966.714	0,06
İl Özel İdareleri	543.001	7.571.107	7,17	542.665	7.882.697	6,88
Mahalli İdare Birlikleri	98.225	2.306.146	4,26	89.447	2.168.906	4,12
Toplam*	964.298	99.659.563	0,97	1.272.617	121.184.088	1,05

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında sermaye transfer harcamaları olarak; belediyeler 933.785.000 TL, il özel idareleri 542.665.000 TL, mahalli idare birlikleri 89.447.000 TL ve belediye bağlı idareleri 13.164.000 TL harcamıştır.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde sermaye transferlerinin toplam harcamalar içindeki payı % 1,05'dir. Bu pay belediyelerde % 1,02, belediye bağlı idarelerinde % 0,06, mahalli idare birliklerinde % 4,12 ve il özel idarelerinde % 6,88'dir.

VIII.2.2.7.1.Belediye Türlerine Göre Sermaye Transferleri

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre sermaye transferleri ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:45

**Belediye Türlerine Göre Sermaye Transferleri ve
Toplam Harcamalar (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Sermaye Transferleri	Toplam Harcamalar	%	Sermaye Transferleri	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	1.020.101	35.130.964	2,90	691.376	45.389.187	1,52
İl Belediyeleri	31.191	5.153.172	0,61	35.042	6.364.938	0,55
İlçe ve Belde Belediyeleri	274.661	34.489.640	0,80	299.862	39.658.165	0,76
Toplam*	1.012.287	73.756.957	1,37	933.785	91.269.961	1,02

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında sermaye transferleri olarak; büyükşehir belediyeleri 691.376.000 TL, il belediyeleri 35.042.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 299.862.000 TL harcamıştır.

2016 yılında sermaye transferlerinin toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde % 1,52, il belediyelerinde % 0,55, ilçe ve belde belediyelerinde % 0,76'dır.

VIII.2.2.8. Borç Verme

Borç verme, ilgili mahalli idarenin yurtiçi borç verme harcamaları ile yurtdışı borç verme harcamalarından oluşmaktadır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre borç verme ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:46

**Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Borç Verme ve
Toplam Harcamalar (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Borç Verme	Toplam Harcamalar	%	Borç Verme	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	1.376.399	73.756.957	1,87	2.289.640	91.269.961	2,51
Belediye Bağlı İdareleri	922.181	17.958.472	5,14	1.976.737	20.966.714	9,43
İl Özel İdareleri	315	7.571.107	0,00	2.374	7.882.697	0,03
Mahalli İdare Birlikleri	11.929	2.306.146	0,52	11.762	2.168.906	0,54
Toplam*	2.310.824	99.659.563	2,32	4.280.513	121.184.088	3,53

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında borç vermeye ilişkin olarak; belediyeler 2.289.640.000 TL, il özel idareleri 2.374.000 TL, mahalli idare birlikleri 11.762.000 TL ve belediye bağlı idareleri 1.976.737.000 TL harcamıştır.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerin toplam harcamaları içindeki borç verme oranı % 3,53'tür. Bu oran belediyelerde % 2,51, belediye bağlı idarelerinde % 9,43 ve mahalli idare birliklerinde % 0,54'tür.

VIII.2.2.8.1.Belediye Türlerine Göre Borç Verme

2015 ve 2016 yılları belediye türlerine göre borç verme ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:47

Belediye Türlerine Göre Borç Verme ve Toplam Harcamalar (1.000 TL)

Türü	2015			2016		
	Borç Verme	Toplam Harcamalar	%	Borç Verme	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	1.311.404	35.130.964	3,73	2.212.106	45.389.187	4,87
İl Belediyeleri	35	5.153.172	0,00	12.550	6.364.938	0,20
İlçe ve Belde Belediyeleri	64.960	34.489.640	0,19	64.984	39.658.165	0,16
Toplam*	1.376.399	73.756.957	1,87	2.289.640	91.269.961	2,51

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında borç vermeye ilişkin olarak; büyükşehir belediyeleri 2.212.106.000 TL, il belediyeleri 12.550.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 64.984.000 TL harcamıştır.

2016 yılında borç vermenin toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde % 4,87, il belediyelerinde %0,20, ilçe ve belde belediyelerinde % 0,16'dır.

VIII.2.3.Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Yatırım Harcamaları

Yatırım harcaması; mahalli idarelerin sermaye giderleri ile mal ve hizmet alımlarından gayrimenkul mal bakım ve onarım giderleri olarak değerlendirilmiştir.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin yatırımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:48**Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Yatırım Harcamaları (1.000 TL)**

	2015			2016		
	Yatırım Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Yatırım Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	24.754.524	73.756.957	33,56	32.418.200	91.269.961	35,52
Belediye Bağlı İdareleri	6.025.778	17.958.472	33,55	7.533.720	20.966.714	35,93
İl Özel İdareleri	3.762.132	7.571.107	49,69	4.037.744	7.882.697	51,22
Mahalli İdare Birlikleri	1.557.861	2.306.146	67,55	1.390.809	2.168.906	64,12
Mahalli İdareler Toplam*	36.100.295	99.659.563	36,22	45.380.473	121.184.088	37,45

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün mahalli idarelerin 2016 gider verilerine dayalı olarak hazırlanmıştır, 2017

2016 yılında belediyeler 32.418.200.000 TL, il özel idareleri 4.037.744.000 TL, mahalli idare birlikleri 1.390.809.000 TL ve belediye bağlı idareleri 7.533.720.000 TL yatırım harcaması yapmıştır.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde yatırımların toplam yatırımlar içerisindeki payı % 37,45'tir. Bu pay belediyelerde % 35,52, belediye bağlı idarelerinde % 35,93, mahalli idare birliklerinde % 64,12 ve il özel idarelerinde % 51,22'dir.

VIII.2.3.1.Belediye Türlerine Göre Yatırım Harcamaları

2015 ve 2016 yılları belediye türlerine göre yatırım harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:49**Belediye Türlerine Göre Yatırım Harcamaları ve Toplam Harcamalar (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Yatırım Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Yatırım Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	14.320.486	30.376.234	47,14	20.801.596	45.389.187	45,83
İl Belediyeleri	1.160.820	4.358.653	26,63	1.828.962	6.364.938	28,73
İlçe ve Belde Belediyeleri	6.806.122	28.971.669	23,49	9.787.642	39.658.165	24,68
Toplam*	22.287.428	63.266.220	35,23	32.418.200	91.269.961	35,52

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün mahalli idarelerin 2016 gider verilerine dayalı olarak hazırlanmıştır, 2017

2016 yılında yatırım harcamalarına ilişkin olarak; büyükşehir belediyeleri 20.801.596.000 TL, il belediyeleri 1.828.962.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 9.787.642.000 TL harcamıştır.

2016 yılında yatırım harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde % 45,83, il belediyelerinde % 28,73, ilçe ve belde belediyelerinde % 24,68'dir.

VIII.2.4.Mahalli İdarelerin Faaliyet Giderleri

2016 yılı, mahalli idarelerin faaliyet giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:50**Mahalli İdarelerin Faaliyet Giderleri (1.000 TL)**

Personel Giderleri	17.682.315,9
Mal ve Hizmet Giderleri	43.050.850,0
Amortisman Giderleri	5.177.265,4
Faiz Giderleri	3.878.630,1
Sübvansiyon Giderleri	30.091,9
Verilen Bağış ve Yardımlar	2.075.322,1
Sosyal Yardımlar	2.840.813,9
Diğer Giderler	4.385.642,2
Toplam Faaliyet Gideri	79.120.931,6

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

* Mahalli idarelerin faaliyet giderlerine belediye bağlı idareleri dahil değildir.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerin faaliyet giderlerinin 79.120.931.600 TL, faaliyet gelirlerinin 92.089.221.600 TL, net faaliyet dengesinin 12.968.290.000 TL olduğu görülmektedir.

VIII.2.5.Mahalli İdarelerin Yardımları

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerin yardımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:51

Mahalli İdarelerin Yardımları

(1.000 TL)

E.KOD				Bütçe Giderleri Hesabı	Tutar
05	02	00	00	Hazine Yardımları (Mahalli İdare Yardımları)	95.730
05	02	05	00	Mahalli İdarelere Yardımlar	71.209
05	02	05	01	İl Özel İdarelerine	0
05	02	05	02	Belediyelere	0
05	02	05	03	Köylere	71.209
05	02	05	04	Mahalli İdare Birliklerine	0
05	02	05	05	Bağlı İdarelere	0
05	02	06	00	Giderlere Katılma Payları	24.521
05	02	06	19	Diğer Yönetim Giderlerine Katılma Payları	24.521
05	02	09	00	Diğer Mahalli İdare Yardımları	0
05	02	09	90	Diğer Mahalli İdare Yardımları	0
05	03	00	00	Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler	969.810
05	03	01	00	Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara	969.810
05	03	01	01	Dernek, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık vb. Kuruluşlara	737.372
05	03	01	03	Kamu İşveren Sendikalarına	2.550
05	03	01	05	Memurların Öğle Yemeğine Yardım	122.138
05	03	01	06	Sosyal Amaçlı Fonlara	3.603
05	03	01	08	Türk Kültür Varlığının Korunması ve Tanıtımı Giderleri	1.768
05	03	01	90	Diğerlerine	102.379
05	04	00	00	Hane Halkına Yapılan Transferler	1.494.290
05	04	01	00	Burslar ve Harçlıklar	41.698
05	04	01	01	Yurtiçi Burslar ve Harçlıklar	36.136
05	04	01	02	Yurtdışı Burslar	0
05	04	01	03	Yabancı Uyruklu Kişilere Burslar ve Harçlıklar	0
05	04	01	90	Diğer Transferler	5.562
05	04	02	00	Eğitim Amaçlı Diğer Transferler	50.815
05	04	02	01	Eğitim Amaçlı Diğer Transferler	50.814
05	04	02	02	Yabancı Uyruklu Kişilere Eğitim Amaçlı Transferler	1
05	04	03	00	Sağlık Amaçlı Transferler	8.099
05	04	03	01	Sağlık Amaçlı Transferler	8.099
05	04	04	00	Yiyecek Amaçlı Transferler	248.308
05	04	04	01	Yiyecek Amaçlı Transferler	248.308
05	04	05	00	Barınma Amaçlı Transferler	15.022

E.KOD				Bütçe Giderleri Hesabı	Tutar
05	04	05	90	Diğer Barınma Amaçlı Transferler	15.022
05	04	06	00	Tarımsal Amaçlı Transferler	10.500
05	04	06	90	Diğer Tarımsal Amaçlı Transferler	10.500
05	04	07	00	Sosyal Amaçlı Transferler	692.299
05	04	07	01	Muhtaç ve Körlere Yardım	39.265
05	04	07	51	Muhtaç Asker Ailelerine Yardım	33.204
05	04	07	90	Diğer Sosyal Amaçlı Transferler	619.830
05	04	08	00	Ekonomik/Mali Amaçlı Transferler	25.117
05	04	08	01	Ekonomik/Mali Amaçlı Transferler	25.117
05	04	09	00	Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	402.432
05	04	09	01	Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	401.538
05	04	09	08	Türk Kültür Varlığının Korunması ve Tanıtımı Giderleri	892
05	04	09	10	5947 S.K. Gereği Yapılan Mali Sorumluluk Sigortası Giderleri	2
05	06	00	00	Yurtdışına Yapılan Transferler	8.118
05	06	01	00	Dış Ülkelere Yapılan Yardımlar	0
05	06	01	01	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne	0
05	06	01	90	Diğer Ülkelere	0
05	06	02	00	Uluslararası Kuruluşlara Yapılan Ödemeler	7.988
05	06	02	01	Uluslararası Kuruluşlara Üyelik Aidatı Ödemeleri	2.591
05	06	02	02	Uluslararası Kuruluşlara Katkı Ödemeleri	5.162
05	06	02	03	Uluslararası Kuruluşlara Yardım Ödemeleri	0
05	06	02	90	Uluslararası Kuruluşlara Diğer Ödemeler	235
05	06	03	00	Uluslararası Kuruluşlara	0
05	06	03	01	Uluslararası Kuruluşlara	0
05	06	04	00	Uluslararası Kuruluşlardan Merkezlerine	0
05	06	04	01	Uluslararası Kuruluşlardan Merkezlerine	0
05	06	09	00	Diğer Yurtdışı Transferleri	130
05	06	09	01	Diğer Yurtdışı Transferleri	130
05	06	09	08	Türk Kültür Varlığının Korunması ve Tanıtımı Giderleri	0
07	00	00	00	Sermaye Transferleri	1.272.617
07	01	00	00	Yurtiçi Sermaye Transferleri	1.268.763
07	01	05	00	Mahalli İdarelere Sermaye Transferleri	264.945
07	01	05	01	İl Özel İdarelerine	0
07	01	05	02	Belediyelere	200.000
07	01	05	03	Köylere	64.945
07	01	05	04	Mahalli İdare Birliklerine	0
07	01	05	05	Bağlı İdarelere	0
07	01	09	00	Diğer Sermaye Transferleri	671.543
07	01	09	01	Dernek, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık Vb. Kuruluşlara	256.110
07	01	09	02	Vakıf Üniversitelere	0
07	01	09	03	Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarına	32.574
07	01	09	04	Kamu Ortaklıklarına	126.565
07	01	09	05	Özel teşebbüslere	94.071
07	01	09	06	Hane Halklarına	2.056

E.KOD				Bütçe Giderleri Hesabı	Tutar
07	01	09	08	Türk Kültür Varlığının Korunması ve Tanıtımı Giderleri	0
07	01	09	12	Kalkınma Ajanslarına	32.455
07	01	09	90	Diğer	127.712
07	02	00	00	Yurtdışı Sermaye Transferleri	3.854
07	02	01	00	Dış Ülkelere Yapılan Yardımlar	1.002
07	02	01	01	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne	0
07	02	01	90	Diğer Ülkelere	1.002
07	02	02	00	Uluslararası Kuruluşlara Yapılan Ödemeler	2.851
07	02	02	01	Uluslararası Kuruluşlara Katkı Ödemeleri	24
07	02	02	02	Uluslararası Kuruluşlara Yardım Ödemeleri	2.827
07	02	02	90	Uluslararası Kuruluşlara Diğer Ödemeler	0
07	02	03	00	Uluslararası Kuruluşlara	0
07	02	03	01	Uluslararası Kuruluşlara	0
07	02	04	00	Uluslararası Kuruluşlardan Merkezlerine	0
07	02	04	01	Uluslararası Kuruluşlardan Merkezlerine	0
07	02	09	00	Diğer Sermaye Transferleri	1
07	02	09	01	Diğer Sermaye Transferleri	1
07	02	09	08	Türk Kültür Varlığının Korunması ve Tanıtımı Giderleri	0

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasebat.gov.tr/>, 2017

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerin yardımlarına baktığımızda; mahalli idare yardımlarının 95.730.000 TL, kar amacı gütmeyen kuruluşlara yapılan transferlerin 969.810.000 TL, hane halkına yapılan transferlerin 1.494.290.000 TL, yurtdışına yapılan transferlerin 8.118.000 TL, sermaye transferlerinin 1.272.617.000 TL yurtdışı sermaye transferlerinin 3.854.000 TL olduğu görülmektedir.

VIII.3. MAHALLİ İDARELERİN GELİRLERİ

İl özel idareleri, büyükşehir belediyeleri, diğer belediyeler ve mahalli idare birliklerinin gelirlerini oluşturan kaynaklar aşağıda belirtilmiştir:

a) İl Özel İdarelerinin Gelirleri

- Kanunlarla gösterilen il özel idaresi vergi, resim, harç ve katılma payları.
- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar.
- Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler.
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler.
- İl genel meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler.
- Faiz ve ceza gelirleri.
- Bağışlar.
- Her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler.
- Diğer gelirler.

b) Büyükşehir Belediyelerinin Gelirleri

- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay.
  - ✓ Büyükşehir belediyeleri, ilde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinin % 6'sı ve ildeki büyükşehir ilçe belediyelerinin genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı payın % 40'ını almaktadır.
  - ✓ Büyükşehir ilçe belediyeleri Türkiye genelinde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinin % 4,5'ini almaktadır. Büyükşehir ilçeler için ayrılan payın % 90'lık kısmı ilçelerin nüfusuna, % 10'luk kısmı ise ilçelerin yüzölçümüne göre dağıtılır.
- 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda yer alan oran ve esaslara göre büyükşehir belediyesince tahsil olunacak at yarışları dâhil müşterek bahislerden elde edilen Eğlence Vergisinin % 20'si müşterek bahislere konu olan yarışların yapıldığı yerin belediyesine, % 30'u nüfuslarına göre dağıtılmak üzere diğer ilçe belediyelerine ayrıldıktan sonra kalan % 50'si.
- Büyükşehir belediyesine bırakılan sosyal ve kültürel tesisler, spor, eğlence ve dinlenme yerleri ile yeşil sahalar içinde tahsil edilecek her türlü belediye vergi, resim ve harçlar.
- Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yollara cephesi bulunan binalar üzerindeki her türlü ilân ve reklamların vergileri ile asma, tahsis ve bakım ücretleri.

➤ Durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde tespit edilen araç park yerlerinin işletilmesinden elde edilen gelirin ilçe belediyelerine, nüfuslarına göre dağıtılacak %50'sinden sonra kalacak %50'si.

➤ Hizmetlerin büyükşehir belediyesi tarafından yapılması şartıyla 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda belirtilen oran ve esaslara göre alınacak yol, su ve kanalizasyon harcamalarına katılma payları.

➤ Kira, faiz ve ceza gelirleri.

➤ Kamu idare ve müesseselerinin yardımları.

➤ Bağlı kuruluşların kesin hesaplarındaki gelirleri ile giderleri arasında oluşan fazlalık sonucu aktarılacak gelirler.

➤ Büyükşehir belediyesi iktisadî teşebbüslerinin safi hâsılatından büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenecek oranda alınan hisseler.

➤ Büyükşehir belediyesinin taşınır ve taşınmaz mal gelirleri.

➤ Yapılacak hizmetler karşılığı alınacak ücretler.

➤ Şartlı ve şartsız bağışlar.

➤ Diğer gelirler.

c) Belediyelerin Gelirleri

➤ Kanunlarla gösterilen belediye vergi, resim, harç ve katılma payları.

➤ Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay ve ödenekler.

➤ Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler.

➤ Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler.

➤ Belediye meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler.

➤ Faiz ve ceza gelirleri.

➤ Bağışlar.

➤ Her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler.

➤ Diğer gelirler.

d) Mahalli İdare Birliklerinin Gelirleri

➤ Birlik üyelerinin, birliğin kuruluş ve faaliyet giderlerine katılma payları.

- Birlik Meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler.
- Diğer kamu kurum ve kuruluşlarından aktarılacak ödenekler.
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler.
  - Kira ve faiz gelirleri.
  - Bağışlar.
  - Köylere hizmet götürme birlikleri için il özel idaresi bütçesinden ayrılacak pay. İl özel idaresi bütçe gelirlerinin ne kadarının köylere hizmet götürme birliklerine aktarılacağı, köylere hizmet götürme birliklerinin sunacağı yatırım plânı, yıllık çalışma programı ve uygulama projelerine göre il genel meclisince kararlaştırılır.
  - Diğer gelirler.

VIII.3.1. Mahalli İdarelerin Gelirlerine İlişkin Genel Göstergeler

2015 ve 2016 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:52

Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Gelirleri		(1.000 TL)
Türü	2015	2016
Belediyeler	72.159.838	80.994.408
Belediye Bağlı İdareleri	17.165.883	18.934.469
İl Özel İdareleri	8.096.206	8.424.206
Mahalli İdare Birlikleri	2.250.466	2.175.867
Konsolide Toplam*	97.706.380	109.374.491

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında belediyeler 80.994.408.000 TL, il özel idareleri 8.424.206.000 TL, mahalli idare birlikleri 2.175.867.000 TL ve belediye bağlı idareleri 18.934.469.000 TL gelir elde etmiştir. Belediye ve bağlı idarelerin elde ettiği gelirin mahalli idarelerin toplam geliri içindeki payın % 91'i olduğu görülmektedir.

Mahalli idare gelirleri 2016 yılında bir önceki yıla göre % 11,94 artış göstermiştir. Bu artış belediyelerde % 12,24, belediye bağlı idarelerinde % 10,30, il özel idarelerinde % 4,05'tir. Mahalli idare birliklerinde ise % 3,43 düşüş görülmektedir.

VIII.3.2. Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri

Öz gelir; mahalli idarelerin genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı paylar ile yurtdışı ve yurtiçi kurum, kuruluş ve kişilerden alınan her türlü yardım ve bağışlar dışında kalan diğer tüm gelirler olarak değerlendirilmiştir.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin öz gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:53

Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri* (1.000 TL)

	2015			2016		
	Öz Gelir	Toplam Gelir	%	Öz Gelir	Toplam Gelir	%
Belediyeler	28.404.909	72.159.838	39,36	32.795.182	80.994.408	40,49
Belediye Bağlı İdareleri	14.545.004	17.165.883	84,73	16.480.798	18.934.469	87,04
İl Özel İdareleri	699.533	8.096.206	8,64	649.514	8.424.206	7,71
Mahalli İdare Birlikleri	531.301	2.250.466	23,61	587.329	2.175.867	26,99
Mahalli İdareler Toplam*	43.472.168	97.706.380	44,49	50.266.019	109.374.491	45,96

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün mahalli idarelerin 2016 gelir verilerine dayalı olarak hazırlanmıştır, 2017

2016 yılında belediyeler 32.795.182.000 TL, il özel idareleri 649.514.000 TL, mahalli idare birlikleri 587.329.000 TL ve belediye bağlı idareleri 16.480.798.000 TL öz gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde öz gelirlerin toplam gelirler içerisindeki payı % 45,96'dır. Bu pay belediyelerde % 40,49, belediye bağlı idarelerinde % 87,04, mahalli idare birliklerinde % 26,99 ve il özel idarelerinde % 7,71'dir.

VIII.3.2.1. Belediyelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri

2015 ve 2016 yılları itibarıyla türlerine göre belediyelerin öz gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:54**Belediyelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri (1.000 TL)**

	2015			2016		
	Öz Gelir	Toplam Gelir	%	Öz Gelir	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	8.004.780	33.181.095	24,12	9.272.900	37.911.916	24,46
İl Belediyeleri	2.277.433	5.315.121	42,85	2.602.541	6.006.549	43,33
İlçe ve Belde Belediyeleri	18.156.187	33.761.172	53,78	20.972.240	37.224.648	56,34
Toplam*	28.404.909	72.159.838	39,36	32.795.182	80.994.408	40,49

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün mahalli idarelerin 2016 gelir verilerine dayalı olarak hazırlanmıştır, 2017

2016 yılında büyükşehir belediyeleri 9.272.900.000 TL, il belediyeleri 2.602.541.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 20.972.240.000 TL öz gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla belediyelerin öz gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı % 40,49'dur. Bu pay büyükşehir belediyelerinde % 24,46, il belediyelerinde % 43,33, ilçe ve belde belediyelerinde % 56,34'tür.

VIII.3.3. Gelir Kalemlerine Göre Mahalli İdarelerin Gelirleri

2015 ve 2016 yılları itibarıyla gelir kalemlerine göre mahalli idarelerin gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:55**Gelir Kalemlerine Göre Mahalli İdarelerin Gelirleri (1.000 TL)**

Türü	2015	2016
Vergi Gelirleri	10.852.895	12.243.842
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	20.876.251	23.658.446
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	7.979.434	8.176.215
Faizler, Paylar ve Cezalar	52.775.898	58.171.269
Sermaye Gelirleri	4.962.746	6.357.191
Alacaklardan Tahsilâtlar	259.156	767.528
Toplam*	97.706.380	109.374.491

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerin gelirleri 109.374.491.000 TL'dir. Vergi gelirleri 12.243.842.000 TL, teşebbüs ve mülkiyet gelirleri 23.658.446.000 TL, alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler 8.176.215.000 TL, faizler, paylar ve cezalar 58.171.269.000 TL, sermaye gelirleri 6.357.191.000 TL ve alacaklardan tahsilâtlar 767.528.000 TL'dir.

VIII.3.3.1. Vergi Gelirleri

Vergi gelirleri, ilgili mahalli idarece alınan emlak (bina, arsa, arazi) vergisi, çevre temizlik vergisi, haberleşme vergisi, elektrik ve havagazı tüketim vergisi, eğlence vergisi, yangın sigorta vergisi, ilan ve reklam vergisi ile bina inşaat harcı, işyeri açma izni harcı, yapı kullanma izni harcı, ölçü ve tartı aletlerinin muayene harcı, hayvan kesimi muayene ve denetleme harcı, işgal harcı, kaynak suları harcı, tatil günlerinde çalışma ruhsat harcı, tellallık harcı, toptancı hali resmi ve diğer harçlardan oluşmaktadır.

Belediyelerin topladığı vergiler Belediye Gelirleri Kanununda ve Emlak Vergisi Kanununda düzenlenmiştir. Yerel vergiler nispi ve maktu olmak üzere iki şekilde belirlenmektedir. Nispi vergiler, enflasyon dönemlerinde reel olarak kendilerini korumaktadır. Maktu vergiler ise enflasyon karşısında aşınmaktadır. Türkiye'de Bina Vergisi, Arazi Vergisi, Eğlence Vergisi gibi vergiler nispi olarak hesaplanırken, İlan ve Reklam Vergisi, Çevre Temizlik Vergisi ve harçların tamamına yakını (Tellallık Harcı hariç) maktu olarak hesaplanmaktadır.

Büyükşehir belediyelerinde büyükşehir sınırları ve mücavir alanları içinde belediyelerince tahsil edilen emlak vergisi tutarının tamamı ilgili ilçe belediyeleri tarafından alınır. Bunlardan büyükşehir belediyesine veya özel idareye ayrıca pay kesilmez.

İl özel idarelerine ait vergi gelirleri yok denecek kadar azdır. Çünkü özel idarelere belediyelerde olduğu gibi vergi ve harç toplama konusunda henüz yetki verilmemiştir.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin vergi gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:56**Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Vergi Gelirleri ve Toplam Gelirler (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%
Belediyeler	10.839.017	72.159.838	15,02	12.225.548	80.994.408	15,09
Belediye Bağlı İdareleri	0	17.165.883	0,00	0	18.934.469	0,00
İl Özel İdareleri	13.878	8.096.206	0,17	18.294	8.424.206	0,22
Mahalli İdare Birlikleri	0	2.250.466	0,00	0	2.175.867	0,00
Toplam*	10.852.895	97.706.380	11,11	12.243.842	109.374.491	11,19

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında vergi gelirleri olarak belediyeler 12.225.548.000 TL, il özel idareleri 18.294.000 TL gelir elde etmiştir. Belediyelerin vergi gelirlerinin toplam mahalli idarelerin vergi gelirlerine oranı % 99,9 olarak gerçekleşmiştir.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde vergi gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı % 11,19'dur. Bu pay belediyelerde % 15,09, il özel idarelerinde % 0,22'dir.

VIII.3.3.1.1. Belediye Türlerine Göre Vergi Gelirleri

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre vergi gelirleri ve toplam gelirler karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:57**Belediye Türlerine Göre Vergi Gelirleri ve Toplam Gelirler (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	488.616	33.181.095	1,47	601.396	37.911.916	1,59
İl Belediyeleri	576.961	5.315.121	10,86	625.577	6.006.549	10,41
İlçe ve Belde Belediyeleri	9.773.440	33.761.172	28,95	10.998.575	37.224.648	29,55
Toplam*	10.839.017	72.159.838	15,02	12.225.548	80.994.408	15,09

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında vergi gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 601.396.000 TL, il belediyeleri 625.577.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 10.998.575.000 TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla vergi gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı; büyükşehir belediyelerinde % 1,59, il belediyelerinde % 10,41, ilçe ve belde belediyelerinde % 29,55'tir.

VIII.3.3.2. Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri

Teşebbüs ve mülkiyet gelirleri;

- a) Şartname, basılı evrak, değerli kâğıt ve kitap gibi mal satışlarından elde edilen gelirler,
- b) Doğalgaz hizmetlerine ilişkin gelirler, su hizmetlerine ilişkin gelirler, otopark işletme gelirleri, sosyal tesis işletme gelirleri, ilan ve reklam gelirleri, muayene denetim ve kontrol ücretleri, sağlık hizmetlerine ilişkin gelirler, ulaştırma hizmetlerine ilişkin gelirler gibi sunulan hizmetlerden elde edilen gelirler,
- c) Su, ulaştırma, sağlık, eğitim, doğalgaz, tarımsal, kültürel, çevre ve esenlik ile ekonomik hizmetlere ilişkin kurumlar hâsılatı ve kârı,
- d) Lojman, sosyal tesis, spor tesisi, kültürel amaçlı tesis ve diğer taşınmaz kira gelirleri ile ecrimisil gelirleri,
- e) Taşınır kira gelirleri,
- f) Diğer çeşitli teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinden oluşmaktadır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin türlerine göre teşebbüs ve mülkiyet gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:58

Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Gelirler (1.000 TL)

Türü	2015			2016		
	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Toplam Gelir	%	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Toplam Gelir	%
Belediyeler	7.474.956	72.159.838	10,36	8.426.757	80.994.408	10,40
Belediye Bağlı İdareleri	13.703.266	17.165.883	79,83	15.038.039	18.934.469	79,42
İl Özel İdareleri	137.526	8.096.206	1,70	113.455	8.424.206	1,35
Mahalli İdare Birlikleri	177.341	2.250.466	7,88	197.738	2.175.867	9,09
Toplam*	20.876.251	97.706.380	21,37	23.658.446	109.374.491	21,63

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.
Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasebat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında teşebbüs ve mülkiyet gelirleri olarak belediyeler 8.426.757.000 TL, il özel idareleri 113.455.000 TL, mahalli idare birlikleri 197.738.000 TL ve belediye bağlı idareleri 15.038.039.000 TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı % 21,63'tür. Bu pay belediyelerde % 10,40, belediye bağlı idarelerinde % 79,42, mahalli idare birliklerinde % 9,09 ve il özel idarelerinde % 1,35'tir.

VIII.3.3.2.1.Belediye Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre teşebbüs ve mülkiyet gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:59

Belediye Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Gelirler (1.000 TL)

Türü	2015			2016		
	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Toplam Gelir	%	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	3.444.479	33.181.095	10,38	3.530.230	37.911.916	9,31
İl Belediyeleri	1.132.689	5.315.121	21,31	1.346.568	6.006.549	22,42
İlçe ve Belde Belediyeleri	2.897.788	33.761.172	8,58	3.549.959	37.224.648	9,54
Toplam*	7.474.956	72.159.838	10,36	8.426.757	80.994.408	10,40

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.
Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında teşebbüs ve mülkiyet gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 3.530.230.000 TL, il belediyeleri 1.346.568.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 3.549.959.000 TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı; büyükşehir belediyelerinde % 9,31, il belediyelerinde % 22,42, ilçe ve belde belediyelerinde % 9,54'tür.

VIII.3.3.3. Alınan Bağış ve Yardımlar İle Özel Gelirler

Alınan bağış ve yardımlar:

- Dünya Bankası ve Avrupa Birliği gibi yurtdışı kurumlarından alınan bağış ve yardımlar,
- Merkezi yönetim bütçesine dâhil idarelerden alınan bağış ve yardımlar,
- Diğer idarelerden alınan bağış ve yardımlar,
- Kurum ve kişilerden alınan bağış ve yardımlar,
- Proje karşılığı alınan bağış ve yardımlardan oluşmaktadır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin türlerine göre alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:60

Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler ve Toplam Gelirler (1.000 TL)

Türü	2015			2016		
	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Toplam Gelir	%	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Toplam Gelir	%
Belediyeler	1.475.922	72.159.838	2,05	1.621.091	80.994.408	2,00
Belediye Bağlı İdareleri	855.922	17.165.883	4,99	507.428	18.934.469	2,68
İl Özel İdareleri	5.187.848	8.096.206	64,08	5.367.154	8.424.206	63,71
Mahalli İdare Birlikleri	1.717.176	2.250.466	76,30	1.588.197	2.175.867	72,99
Toplam*	7.979.434	97.706.380	8,17	8.176.215	109.374.491	7,48

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında, alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler olarak; belediyeler 1.621.091.000 TL, il özel idareleri 5.367.154.000 TL, mahalli idare birlikleri 1.588.197.000 TL ve belediye bağlı idareleri 507.428.000 TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirlerin toplam gelirler içerisindeki payı belediyelerde % 2, belediye bağlı idarelerinde % 2,68, mahalli idare birliklerinde % 72,99 ve il özel idarelerinde % 63,71'dir.

VIII.3.3.3.1. Belediye Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:61

Belediye Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler ve Toplam Gelirler (1.000 TL)

Türü	2015			2016		
	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Toplam Gelir	%	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Toplam	%
Büyükşehir Belediyeleri	281.443	33.181.095	0,85	256.516	37.911.916	0,68
İl Belediyeleri	113.772	5.315.121	2,14	159.818	6.006.549	2,66
İlçe ve Belde Belediyeleri	1.144.766	33.761.172	3,39	159.818	37.224.648	3,49
Toplam*	1.475.922	72.159.838	2,05	1.621.091	80.994.408	2,00

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 256.516.000 TL, il belediyeleri 159.818.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 159.818.000 TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirlerin toplam gelirler içerisindeki payı büyükşehir belediyelerinde % 0,68, il belediyelerinde % 2,66, ilçe ve belde belediyelerinde ise % 3,49'dur.

VIII.3.3.4. Faizler, Paylar ve Cezalar

a) Faiz gelirleri; kurumca verilen borçlardan alacakların faizleri, takipteki kurum alacakları faizleri, menkul kıymet ve gecikmiş ödemeler faizleri, mevduat faizleri, vergi, resim ve harç gecikme faizleri ve diğer faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

b) Pay gelirleri; vergi ve harç gelirlerinden alınan paylar, genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar, yönetim giderlerine katılma payları, kamu harcamalarına katılma payları, maden

işletmelerinden, müze girişi ücretleri gibi mahalli idarelere ait paylardan elde edilen gelirlerden oluşmaktadır.

c) Ceza gelirleri; idari para cezaları, vergi cezaları, irat kaydedilecek nakdi teminatlar, mera gelirleri, irat kaydedilecek hisse senedi ve tahviller ile teminat mektupları gibi diğer çeşit gelirlerden oluşmaktadır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin türlerine göre faizler, paylar ve cezalara ilişkin gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:62

Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar ve Toplam Gelirler (1.000 TL)

Türü	2015			2016		
	Faizler Paylar ve Cezalar	Toplam Gelir	%	Faizler Paylar ve Cezalar	Toplam Gelir	%
Belediyeler	47.302.390	72.159.838	65,55	52.173.000	80.994.408	64,42
Belediye Bağlı İdareleri	2.509.530	17.165.883	14,62	2.825.732	18.934.469	14,92
İl Özel İdareleri	2.730.070	8.096.206	33,72	2.912.573	8.424.206	34,57
Mahalli İdare Birlikleri	325.649	2.250.466	14,47	389.225	2.175.867	17,89
Toplam*	52.775.898	97.706.380	54,01	58.171.269	109.374.491	53,19

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında faizler, paylar ve cezalara ilişkin gelirler olarak; belediyeler 52.173.000.000 TL, il özel idareleri 2.912.573.000 TL, mahalli idare birlikleri 389.225.000 TL ve belediye bağlı idareleri 2.825.732.000 TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerde faizler, paylar ve cezaların toplam gelirler içerisindeki payı belediyelerde % 64,42, belediye bağlı idarelerinde % 14,92, il özel idarelerinde % 34,57 ve mahalli idare birliklerinde % 17,89'dur.

VIII.3.3.4.1.Belediye Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre faizler, paylar ve cezalar ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:63**Belediye Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar ve
Toplam Gelirler (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Faizler, Paylar ve Cezalar	Toplam Gelir	%	Faizler, Paylar ve Cezalar	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	26.954.911	33.181.095	81,24	30.457.024	37.911.916	80,34
İl Belediyeleri	3.210.586	5.315.121	60,40	3.579.638	6.006.549	59,60
İlçe ve Belde Belediyeleri	17.170.384	33.761.172	50,86	18.188.837	37.224.648	48,86
Toplam*	47.302.390	72.159.838	65,55	52.173.000	80.994.408	64,42

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında faiz, pay ve ceza gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 30.457.024.000 TL, il belediyeleri 3.579.638.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 18.188.837.000 TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla faizler, paylar ve cezaların toplam gelirler içerisindeki payı büyükşehir belediyelerinde % 80,34, il belediyelerinde % 59,60, ilçe ve belde belediyelerinde ise % 48,86'dır. Bu gelir kaleminin toplam gelirlere oranının yüksekliği mahalli idarelerin genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı payları da içermesinden kaynaklanmaktadır.

VIII.3.3.5. Sermaye Gelirleri

Sermaye gelirleri,

- Bina, arazi ve arsa gibi taşınmaz satışlarından elde edilen gelirler,
- Taşınır satışlarından elde edilen gelirler,
- Menkul kıymet ve varlık satış gelirlerinden oluşmaktadır

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin türlerine göre sermaye gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:64

**Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Sermaye Gelirleri ve
Toplam Gelirler (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	Sermaye Gelirleri	Toplam Gelir	%	Sermaye Gelirleri	Toplam Gelir	%
Belediyeler	4.908.445	72.159.838	6,80	5.838.798	80.994.408	7,21
Belediye Bağlı İdareleri	7.285	17.165.883	0,04	507.366	18.934.469	2,68
İl Özel İdareleri	26.884	8.096.206	0,33	10.916	8.424.206	0,13
Mahalli İdare Birlikleri	20.132	2.250.466	0,89	111	2.175.867	0,01
Toplam*	4.962.746	97.706.380	5,08	6.357.191	109.374.491	5,81

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında sermaye geliri olarak; belediyeler 5.838.798.000 TL, il özel idareleri 10.916.000 TL, mahalli idare birlikleri 111.000 TL ve belediye bağlı idareleri 507.366.000 TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla sermaye gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı belediyelerde % 7,21, belediye bağlı idarelerinde % 2,68, mahalli idare birliklerinde % 0,01 ve il özel idarelerinde % 0,13'tür.

VIII.3.3.5.1. Belediye Türlerine Göre Sermaye Gelirleri

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre sermaye gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:65

Belediye Türlerine Göre Sermaye Gelirleri ve Toplam Gelirler (1.000 TL)

Türü	2014			2015		
	Sermaye Gelirleri	Toplam Gelir	%	Sermaye Gelirleri	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	1.867.612	33.181.095	5,63	2.365.579	37.911.916	6,24
İl Belediyeleri	281.113	5.315.121	5,29	294.948	6.006.549	4,91
İlçe ve Belde Belediyeleri	2.759.720	33.761.172	8,17	3.178.271	37.224.648	8,54
Toplam*	4.908.445	72.159.838	6,80	5.838.798	80.994.408	7,21

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında sermaye gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 2.365.579.000 TL, il belediyeleri 294.948.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 3.178.271.000 TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla sermaye gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı büyükşehir belediyelerinde % 6,24, il belediyelerinde % 4,91, ilçe ve belde belediyelerinde ise % 8,54'tür.

VIII.3.3.6. Alacaklardan Tahsilâtlar

Alacaklardan tahsilâtlar, genel bütçeli idareler ile mahalli idareler ve diğer yurtiçi alacaklardan ilgili mahalli idarece yapılan tahsilâtlardan oluşmaktadır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin türlerine göre alacaklardan tahsilâtlar ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:66

Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar ve Toplam Gelirler (1.000 TL)

Türü	2015			2016		
	Alacaklardan Tahsilâtlar	Toplam Gelir	%	Alacaklardan Tahsilâtlar	Toplam Gelir	%
Belediyeler	159.108	72.159.838	0,22	709.214	80.994.408	0,88
Belediye Bağlı İdareleri	89.880	17.165.883	0,52	55.904	18.934.469	0,30
İl Özel İdareleri	0	8.096.206	0,00	1.814	8.424.206	0,02
Mahalli İdare Birlikleri	10.168	2.250.466	0,45	596	2.175.867	0,03
Toplam*	259.156	97.706.380	0,27	767.528	109.374.491	0,70

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında alacaklardan tahsilât gelirleri olarak; belediyeler 709.214.000 TL, mahalli idare birlikleri 596.000 TL ve belediye bağlı idareleri 55.904.000TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla alacaklardan tahsilâtların toplam gelirler içerisindeki payı belediyelerde % 0,88, belediye bağlı idarelerinde % 0,30, mahalli idare birliklerinde ise % 0,03'tür.

VIII.3.3.6.1.Belediye Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar

2015 ve 2016 yılları itibarıyla belediye türlerine göre alacaklardan tahsilât gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:67

Belediye Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar ve Toplam Gelirler (1.000 TL)

Türü	2015			2016		
	Alacaklardan Tahsilâtlar	Toplam Gelir	%	Alacaklardan Tahsilâtlar	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	144.034	33.181.095	0,43	701.171	37.911.916	1,85
İl Belediyeleri	0	5.315.121	0,00	0	6.006.549	0,00
İlçe ve Belde Belediyeleri	15.074	33.761.172	0,04	8.043	37.224.648	0,02
Toplam*	159.108	72.159.838	0,22	709.214	80.994.408	0,88

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.
Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasebat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında alacaklardan tahsilât gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 701.171.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 8.043.000 TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla alacaklardan tahsilât gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı büyükşehir belediyelerinde % 1,85, ilçe ve belde belediyelerinde % 0,02'dir.

VIII.3.3.7. Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Ödenekler

İl Özel İdareleri: 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanuna göre Genel Bütçe vergi gelirleri tahsilatının yüzde 0,5'i il özel idare payı olarak ayrılır ve bu payın; yüzde 50'lik kısmı illerin nüfusuna, yüzde 10'luk kısmı illerin yüzölçümüne, yüzde 10'luk kısmı illerin köy sayısına, yüzde 15'lik kısmı illerin kırsal alan nüfusuna, yüzde 15'lik kısmı ise illerin Kalkınma Bakanlığınca tespit edilen en son gelişmişlik endeksindeki grubuna göre dağıtılır.

Büyükşehir Belediyeleri: 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun hükümleri uyarınca; büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi tahsilâtı toplamının yüzde 6'sı ile genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 4,5'i olarak büyükşehir ilçe belediyelerine ayrılan ve bu belediyelere dağıtılan payın yüzde 30'u büyükşehir belediye payı olarak ayrılır. Büyükşehir sınırları içerisindeki genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamından ayrılan yüzde 6'lık payın yüzde 60'ı doğrudan ilgili büyükşehir belediyesine aktarılır, kalan yüzde 40'lık kısmı ise ortak bir havuzda toplanarak % 70'i nüfus esasına, % 30'u da yüzölçümü esasına göre dağıtılır. Genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 4,5'i olarak ayrılan büyükşehir ilçe belediye payı % 90'ı nüfus, % 10'u yüzölçümü esasına göre dağıtılarak yüzde 30'luk büyükşehir belediye payı ve 2560 sayılı Kanununun 13 üncü maddesi gereğince dağıtılacak yüzde 10'luk büyükşehir belediyesi bağlı su ve kanalizasyon idaresi payı ayrıldıktan sonra geri kalan kısmı büyükşehir ilçe belediyelerine nüfusa göre dağıtılır.

İl, İlçe ve Belde Belediyeleri: 5779 sayılı İl Özel İdareleri ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanuna göre; genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 1,5'i büyükşehir dışındaki belediyelere ayrılır. Bu yüzde 1,5'lik belediye payının; yüzde 80'lik kısmı belediyelerin nüfusuna, yüzde 20'lik kısmı ise belediyelerin Kalkınma Bakanlığı tarafından tespit edilen en son "gelişmişlik endeksi" verileri esas alınarak, en az gelişmiş ilçeden en çok gelişmiş olana doğru, eşit sayıda oluşturulan beş gruptan dâhil oldukları grubun aldığı paydan nüfuslarına göre dağıtılır. Belde belediyeleri bağlı buldukları ilçenin gelişmişlik endeksindeki grubunda değerlendirilir.

Denkleştirme Ödeneği ise; kesinleşmiş en son genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının binde biri oranında her yıl Maliye Bakanlığı bütçesine belediyeler denkleştirme ödeneği olarak konan ödenek olup, Maliye Bakanlığınca, mart ve temmuz aylarında iki eşit taksit halinde dağıtılmak üzere bu ödenek İller Bankası hesabına aktarılır. Bu ödeneğin yüzde 65'i eşit şekilde, yüzde 35'i ise nüfus esasına göre dağıtılır.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin türlerine göre genel bütçe vergi gelirlerinden alınan paylar ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:68**Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Toplam Gelirler (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	G.B.V.G. Alınan Paylar	Toplam Gelir	%	G.B.V.G. Alınan Paylar	Toplam Gelir	%
Belediyeler	42.279.007	72.159.838	58,59	46.578.135	80.994.408	57,51
Belediye Bağlı İdareleri	1.764.957	17.165.883	10,28	1.946.243	18.934.469	10,28
İl Özel İdareleri	2.208.825	8.096.206	27,28	2.407.538	8.424.206	28,58
Mahalli İdare Birlikleri	1.989	2.250.466	0,09	341	2.175.867	0,02
Toplam*	46.254.778	97.706.380	47,34	50.932.257	109.374.491	46,57

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasebat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında genel bütçe vergi gelirlerinden alınan paylardan; belediyeler 46.578.135.000 TL, il özel idareleri 2.407.538.000 TL, mahalli idare birlikleri 341.000 TL ve belediye bağlı idareleri 1.946.243.000 TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla genel bütçe vergi gelirlerinden alınan payın toplam gelirlere oranı belediyelerde % 57,51, il özel idarelerinde % 28,58, mahalli idare birliklerinde % 0,02 ve belediye bağlı idarelerinde % 10,28'dir.

VIII.3.3.7.1. Belediye Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar

2014 ve 2015 yılları itibarıyla belediye türlerine göre genel bütçe vergi gelirlerinden alınan paylar ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:69**Belediye Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Toplam Gelirler (1.000 TL)**

Türü	2015			2016		
	G.B.V.G. Alınan Paylar	Toplam Gelir	%	G.B.V.G. Alınan Paylar	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	24.894.872	33.181.095	75,03	28.382.500	37.911.916	74,86
İl Belediyeleri	2.923.916	5.315.121	55,01	3.244.190	6.006.549	54,01
İlçe ve Belde Belediyeleri	14.460.219	33.761.172	42,83	14.951.445	37.224.648	40,17
Toplam*	42.279.007	72.159.838	58,59	46.578.135	80.994.408	57,51

*Muhasebat Genel Müdürlüğü'nce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.
Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasabat.gov.tr/>, 2017

2016 yılında genel bütçe vergi gelirlerinden alınan pay olarak; büyükşehir belediyeleri 28.382.500.000 TL, il belediyeleri 3.244.190.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 14.951.445.000 TL gelir elde etmiştir.

2016 yılı itibarıyla genel bütçe vergi gelirlerinden alınan payın toplam gelirlere oranı büyükşehir belediyelerinde % 74,86, il belediyelerinde % 54,01, ilçe ve belde belediyelerinde ise % 40,17'dir.

VIII.3.4.Mahalli İdarelerin Faaliyet Gelirleri

2016 yılı, mahalli idarelerin faaliyet gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:70

Mahalli İdarelerin Faaliyet Gelirleri (1.000 TL)

Vergi Gelirleri	11.469.381,6
Sosyal Güvenlik Prim Gelirleri	1.801.885,1
Alınan Bağışlar	57.572.870,5
Diğer Gelirler	21.245.084,4
Toplam Faaliyet Gelirleri	92.089.221,6

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

* Mahalli idarelerin faaliyet gelirlerine belediye bağlı idareleri dahil değildir.

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerin faaliyet gelirlerinin 92.089.221.600 TL, faaliyet giderlerinin 79.120.931.600 TL, net faaliyet dengesinin 12.968.290.000 TL olduğu görülmektedir.

VIII.3.5. Mahalli İdarelerin Borç Dağılımları

2015-2016 yılları itibarıyla mahalli idarelerin borç dağılımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:71

Mahalli İdarelerin Borç Dağılımları

(1.000 TL)

Yıl	Banka Kredileri	Kamu İdarelerine Mali Borçlar	Dış Mali Borçlar	Bütçe Emanetleri	Vergi ve Sosyal Güvenlik	Diğer Yükümlülükler	Toplam Yükümlülük
2015	14.006.857,6	8.781.530,1	7.056.348,9	11.404.818,7	3.600.479,6	18.727.732,0	63.577.766,9
2016	13.976.623,6	10.225.725,5	13.454.904,1	13.165.621,3	2.752.071,8	27.088.434,20	80.663.380,5

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

Tüm mahalli idarelere ait yükümlülükler incelendiğinde, son bir yıl içinde borç stoğu 63.577.766,900 TL'den 80.663.380,500 TL'ye çıkarak % 27 artmıştır.

VIII.3.6.Mahalli İdarelerin Bilançosu

2016 yılı, mahalli idarelerin bilançosu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:72

Mahalli İdarelerin Bilançosu

(1.000 TL)

Aktif (Varlıklar)			Pasif (Kaynaklar)		
1	Dönen Varlıklar	61.071.188,2	3	Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	35.397.675,1
10	Hazır Değerler	14.628.190,6	30	Kısa Vadeli İç Mali Borçlar	5.413.065,2
11	Menkul Kıymet Ve Varlıklar	226.088,3	31	Kısa Vadeli Dış Mali Borçlar	1.171.680,8
12	Faaliyet Alacakları	20.899.254,0	32	Faaliyet Borçları	13.224.574,2
13	Kurum Alacakları	2.798.173,8	33	Emanet Yabancı Kaynaklar	5.874.568,3
14	Diğer Alacaklar	930.051,6	34	Alınan Avanslar	56.275,3
15	Stoklar	2.417.994,4	36	Ödenecek Diğer Yükümlülükler	7.844.990,5
16	Ön Ödemeler	779.494,9	37	Borç Ve Gider Karşılıkları	556.531,6
18	Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	12.836,6	38	Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	1.095.745,7
19	Diğer Dönen Varlıklar	18.379.104,1	39	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	160.243,5
2	Duran Varlıklar	281.667.235,7	4	Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	45.265.705,3
21	Menkul Kıymet Ve Varlıklar	24,0	40	Uzun Vadeli İç Mali Borçlar	22.699.918,4
22	Faaliyet Alacakları	1.910.416,2	41	Uzun Vadeli Dış Mali Borçlar	8.041.838,9
23	Kurum Alacakları	1.013.351,6	42	Faaliyet Borçları	439.000,4
24	Mali Duran Varlıklar	15.255.461,3	43	Diğer Borçlar	5.116.061,1
25	Maddi Duran Varlıklar	262.827.284,3	44	Alınan Avanslar	32.341,5
26	Maddi Olmayan Duran Varlıklar	2.832,6	47	Borç Ve Gider Karşılıkları	3.421.486,8
28	Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	68.171,0	48	Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	5.413.610,1
29	Diğer Duran Varlıklar	589.694,7	49	Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	101.448,1
			5	Öz Kaynaklar	262.075.043,4
			50	Net Değer	187.607.585,7
			51	Değer Hareketleri	214.501,3
			52	Yeniden Değerleme Farkları	0,0
			57	Geçmiş Yıllar Olumlu Faaliyet Sonuçları	61.291.554,6
			59	Dönem Faaliyet Sonuçları	12.961.401,8

Aktif Toplamı		342.738.423,9	Pasif Toplamı		342.738.423,9
9- Borçlu Nazım Hesaplar			9- Alacaklı Nazım Hesaplar		
90	Ödenek Hesapları	9.487,0	90	Ödenek Hesapları	9.487,0
91	Nakit Dışı Teminat ve Kişilere Ait Menkul Kıymetler	13.708.861,9	91	Nakit Dışı Teminat ve Kişilere Ait Menkul Kıymetler	13.708.861,9
92	Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	40.458.188,9	92	Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	40.458.188,9
94	Değerli Kağıt ve Özel Tahakkuk	115,3	94	Değerli Kağıt ve Özel Tahakkuk	115,3
99	Diğer Nazım Hesaplar	10.526.379,8	99	Diğer Nazım Hesaplar	10.526.379,8
Genel Toplam		407.441.456,9	Genel Toplam		407.441.456,9

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerin aktif toplamı ve pasif toplamının 342.738.423,900 TL, genel toplamın 342.738.423,900 TL olduğu görülmektedir.

VIII.3.7. Mahalli İdarelerin Şarta Bağlı Varlık ve Yükümlülükleri

2016 yılı, mahalli idarelerin şarta bağlı varlık ve yükümlülükleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:73

Mahalli İdarelerin Şarta Bağlı Varlık ve Yükümlülükleri (1.000 TL)

Şarta Bağlı Varlıklar	3.222.270,1
Alınan Teminat Mektupları	3.198.136,2
Kişilere Ait Menkul Kıymetler	-24.619,2
Kamu Özel İşbirliği Modeli Taahhütleri	5.404,3
Kira ve İrtifak Hakkı Gelirleri	43.348,8
Şarta Bağlı Yükümlülükler	10.571.921,5
Gider Taahhütleri	10.333.820,3
Verilen Teminat Mektupları	238.101,2

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılı itibarıyla mahalli idarelerin şarta bağlı varlıklarının 3.222.270,100 TL, şarta bağlı yükümlülüklerinin 10.571.921,500 TL olduğu görülmektedir.

VIII.3.8. Mahalli İdareler Alt Sektörü Nakit Akışı

2016 yılı mahalli idareler alt sektörü nakit akışı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:74

Mahalli İdareler Alt Sektör Nakit Akışı (1.000 TL)

Faaliyetlerden Kaynaklanan Nakit Akışları	
A-) Faaliyetlerden Sağlanan Nakit Girişleri	87.190.571,92
Vergi Gelirleri	12.297.635,61
Sosyal Güvenlik Gelirleri	0,00
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	8.518.733,50
Alınan Bağış ve Yardımlar	9.974.328,96
Faizler, Cezalar, Paylar	56.399.873,66
Menkul Kıymet ve Varlık Gelirleri	0,00
B-) Faaliyetlerden Kaynaklanan Nakit Çıkışları	60.924.126,07
Personel Giderleri	15.317.867,58
Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primleri	2.244.695,66
Mal ve Hizmet Giderleri	34.714.303,99
Faiz Giderleri	1.965.001,68
Cari Transferler	2.710.220,51
Sermaye Transferleri	1.211.982,40
Proje Kapsamında Yapılan Cari Giderler	1.401.830,64
Diğer Giderler	1.358.223,51
C-) Faaliyetlerden Sağlanan Net Nakit Akışı (A-B)	26.266.445,85
Yatırımlardan Kaynaklanan Nakit Akışları	
D-) Mali Olmayan Varlık Satışlarından Kaynaklanan Nakit Girişleri	7.221.308,73
Stok Satışlarından Kaynaklanan Nakit Girişleri	0,00
Maddi Duran Varlık Satışlarından Kaynaklanan Nakit Girişleri	7.179.955,96
Arazi ve Arsalar	3.624.904,58
Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	690.825,93
Binalar	1.700.890,15

Tesis, Makine ve Cihazlar	99.861,42
Taşıtlar	906.408,08
Demirbaşlar	152.407,18
Hizmet İmtiyaz Varlıkları	0,00
Yapılmakta Olan Yatırımlar	0,00
Yatırım Avansları	0,00
Elden Çıkarılacak Stoklar ve Maddi Duran Varlıklar	4.658,81
Maddi Olmayan Duran Varlık Satışlarından Kaynaklanan Nakit Girişleri	41.352,77
E-) Mali Olmayan Varlık Alımlarından Kaynaklanan Nakit Çıkışları	40.018.669,34
Stok Alımlarından Kaynaklanan Nakit Çıkışları	6.230.295,40
Maddi Duran Varlık Alımlarından Kaynaklanan Nakit Çıkışları	33.477.530,46
Arazi ve Arsalar	3.002.091,83
Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	4.119.025,63
Binalar	662.925,68
Tesis, Makine ve Cihazlar	801.465,77
Taşıtlar	2.554.686,04
Demirbaşlar	966.636,35
Hizmet İmtiyaz Varlıkları	0,00
Yapılmakta Olan Yatırımlar	20.658.216,30
Yatırım Avansları	532.846,43
Elden Çıkarılacak Stoklar ve Maddi Duran Varlıklar	179.636,44
Maddi Olmayan Duran Varlık Alımlarından Kaynaklanan Nakit Çıkışları	310.843,69
F-) Yatırımlardan Sağlanan Net Nakit Akışı (D-E)	-32.797.360,71
G-) Nakit Açık/Fazlası (C+F)	-6.530.914,86
Finansman Faaliyetlerinden Kaynaklanan Nakit Akışları	
H-) Net Mali Varlık Ediniminden Kaynaklanan Nakit Akışları	4.380.308,64
Mali Varlık Ediniminden Kaynaklanan Nakit Akışları	1.635.455,38
Kurum Alacaklarından Kaynaklanan Nakit Akışları	753.211,18
Ön Ödemelerden Kaynaklanan Nakit Akışları	-13.205,25
Diğer Varlık Edinimlerinden Kaynaklanan Nakit Akışları	2.004.847,33
I-) Net Borçlanmadan Kaynaklanan Nakit Akışları	9.916.829,10
Mali Borçlanmadan Kaynaklanan Nakit Akışları	4.821.530,71
Banka Kredileri	3.672.981,69
Para Piyasası Nakit İşlemleri Borçları	0,00

Kamu İdarelerine Mali Borçlar	985.435,69
Tahviller	-146,50
Bonolar	0,00
Diğer İç Mali Borçlar	-124.895,74
Dış Mali Borçlar	288.155,58
Diğer Yükümlülüklerden Kaynaklanan Nakit Akışları	5.095.298,59
J-) Finansman Faaliyetlerinden Kaynaklanan Net Nakit Akışları (I-H)	5.536.520,56
K-) Nakit Stoğundaki Net Değişim (G+J)	-994.394,30
İstatistiksel Hata (K-L)	-165.982,99
L-) Hazır Değerler Nakit Değişimi	-828.411,31
Kasa	-430.078,64
Alınan Çekler	2.666,78
Banka	550.509,46
Verilen Çekler ve Gönderme Emirleri	-4.298,23
Proje Özel Hesabı	93.962,32
Döviz	-590.661,08
Döviz Gönderme Emirleri	-9.111,62
Elçilik ve Konsolosluklar Nezdindeki Paralar	0,00
Diğer Hazır Değerler	-502.306,34
Banka Kredi Kartlarından Alacaklar	60.906,14

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasibat.gov.tr/>, 2017

2016 yılı itibarıyla mahalli idareler alt sektöründe nakit stoğundaki net değişimin -994.394,30 TL olduğu görülmektedir.

Mahalli idarelerde yapılacak denetimin genel çerçevesi Anayasanın 127 nci maddesi, 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile çizilmiştir.

Buna göre mahalli idarelerde iç denetim, dış denetim ve İçişleri Bakanlığı denetimi yapılmaktadır.

IX.1. İç Denetim

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 63 üncü maddesine göre iç denetim; kamu idaresinin çalışmalarına değer katmak ve geliştirmek için kaynakların ekonomiklik, etkililik ve verimlilik esaslarına göre yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla yapılan bağımsız ve nesnel güvence sağlayan danışmanlık faaliyetidir. Bu faaliyetler, idarelerin yönetim ve kontrol yapıları ile mali işlemlerinin risk yönetimi, yönetim ve kontrol süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek yönünde sistematik, sürekli ve disiplinli bir yaklaşımla ve genel kabul görmüş standartlara uygun olarak gerçekleştirilir.

5018 sayılı Kanunun geçici 5 inci maddesi hükmü uyarınca iç denetçi bulundurulacağı belirtilen büyükşehir, büyükşehir ilçe belediyeleri, belediyelerin bağlı idareleri ve il belediyelerinde 5/10/2006 tarihli ve 2006/10911 sayılı ile 06/05/2013 tarihli ve 2013/4747 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları ile tahsis edilen 795 iç denetçi kadrosuna 2007 yılından itibaren atama yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda mahalli idarelerin iş ve işlemleri hukuka uygunluk, mali denetim ve performans denetimi biçiminde iç denetçiler marifetiyle yürütülmektedir.

2015 ve 2016 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelere tahsis edilen iç denetçi kadroları ve bunlara yapılan atamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo: 75

Mahalli İdarelerin Türlerine Göre İç Denetçi Sayıları

Türü	Tahsis Edilen Kadro Sayısı		Doldurulan Kadro Sayısı		Doluluk Oranı %	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Belediye	513	513	217	200	42	39
İl Özel İdare	153	153	14	16	9	10
Bağlı İdare	67	67	38	35	57	52
Toplam	733	733	269	251	37	34

Kaynak: Maliye Bakanlığı İç Denetim Koordinasyon Kurulu, 2017

2016 yılı itibarıyla iç denetçi sayılarına bakıldığında il özel idareleri hariç mahalli idarelerde bir önceki yıla oranla doluluk oranında bir düşüş gözlenmektedir.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 17 nci, 5393 sayılı Belediye Kanununun 25 inci maddelerine istinaden İl özel idaresi, Büyükşehir belediyesi, İl belediyesi, İlçe belediyesi ve Nüfusu 10.000' in üzerindeki belediyelerde, meclis, her ocak ayı toplantısında idarenin bir önceki yıl gelir ve giderleri ile bunlara ilişkin hesap kayıt ve işlemlerinin denetimi için kendi üyeleri arasından gizli oyla ve üye sayısı üçten az beşten çok olmamak üzere bir denetim komisyonu oluşturur.

Nüfusu 10.000 den aşağı olan belde belediyeleri ile birliklerde denetim komisyonu isteğe bağlı olarak oluşturulabilir.

IX.2. Dış Denetim

5018 Kamu Mali Yönetimi Kontrol Kanununun 68 inci maddesine göre dış denetim, Sayıştay tarafından harcama sonrası yapılan denetimdir. Sayıştay tarafından yapılacak harcama sonrası dış denetimin amacı, genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, yönetimin malî faaliyet, karar ve işlemlerinin; kanunlara, kurumsal amaç, hedef ve planlara uygunluk yönünden incelenmesi ve sonuçlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine raporlanmasıdır.

Bu hüküm çerçevesinde genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin mali iş ve işlemlerini denetleme yetkisine sahip Sayıştay Başkanlığı, mahalli idareler ile bunların bağlı kuruluş ve işletmelerinin mali iş ve işlemlerini de harcama sonrası dış denetim kapsamında denetlemektedir.

2016 yılında Sayıştay Başkanlığınca mahalli idarelerin denetlenen hesaplarına ait bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo: 76

Sayıştay'ın Denetim Faaliyetlerine İlişkin Bilgi ve Değerlendirmeler

Hesabın Adı (Türlerine Göre)		Toplam Kurum Sayısı	Denetim Programına Alınan Kamu İdare Sayısı
Mahalli İdareler	İl Özel İdaresi	51	31
	Büyükşehir Belediyesi	30	30
	Büyükşehir Bağlı Kuruluşu	33	16
	İl Belediyesi	51	35
Genel Toplam		165	112

Kaynak: Sayıştay Başkanlığı 2016 Yılı Faaliyet Raporu, s. 32, 2017

Sayıştay Başkanlığınca 2016 yılı denetim döneminde 31 adet il özel idaresi, 30 adet büyükşehir belediyesi, 16 adet büyükşehir bağı kuruluş, 35 adet il belediyesi olmak üzere toplam 112 mahalli idare denetim programına alınmıştır.

Ayrıca 55 ilçe belediyesi, 1 il özel idare şirketi, 2 belediye şirketi ve 1 diğ er mahalli idare 2016 yılı denetim programı kapsamına alınmıştır.

III.3. İçişleri Bakanlığınca Yapılan Denetim

İçişleri Bakanlığı, mahalli idareler ile bunların bağı kuruluş ve işletmelerinin mali işlemler dışında kalan diğ er idari işlemlerini hukuka uygunluk ve idarenin bütünlüğü açısından denetleme yetkisine sahiptir.

1-5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 38 ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 55 inci maddeleri gereğince il özel idaresi, belediye ve bağı idarelerin malî işlemler dışında kalan diğ er idarî işlemleri, hukuka uygunluk ve idarenin bütünlüğü açısından İçişleri Bakanlığı tarafından denetlenmektedir.

2- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 77 nci maddesi kapsamında, malî yönetim ve kontrol sisteminin tümüyle zaafa uğradığı, belirgin yolsuzluk veya kamu zararına yönelik emarelerin ortaya çıktığı durumlarda; il özel idareleri için ilgili vali, belediyeler için ilgili belediye başkanının, talep etmesi veya doğrudan Başbakanın onayı üzerine, İçişleri Bakanı, yetkili denetim elemanlarına, ilgili mahallî idarelerin tüm malî yönetim ve kontrol sistemlerini, malî karar ve işlemlerini mevzuata uygunluk yönünden teftiş ettirir. Bu teftişler sonucunda düzenlenecek raporların bir örneği İç Denetim Koordinasyon Kuruluna, bir örneği de gerekli işlemlerin yapılması için ilgili vali veya belediye başkanına gönderilmektedir.

3- 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanununun 22 nci maddesine göre mahallî idare birliklerinin denetimi İçişleri Bakanlığınca yapılır. İçişleri Bakanlığı mahalli idareler birlikleri üzerinde hem mali ve hem de idari denetim yetkisine sahiptir.

4- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 40'ıncı, 5393 sayılı Belediye Kanununun 57 nci maddelerine göre de, İl özel idaresi ve belediye hizmetlerinin ciddi bir biçimde aksatıldığı ve bu durumun halkın sağlık, huzur ve esenliğini hayati derecede olumsuz etkilediğinin İçişleri Bakanlığının talebi üzerine yetkili sulh hukuk hâkimi tarafından belirlenmesi durumunda İçişleri Bakanı, hizmetlerde meydana gelecek aksamanın giderilmesini, hizmetin özelliğine göre makul bir süre vererek il özel idaresi/belediye başkanından ister. Aksama giderilemezse, söz konusu hizmetin yerine getirilmesini o ilin valisinden ister. Bu durumda vali aksaklığı giderir. Ortaya çıkacak maliyet vali tarafından İller Bankasına bildirilir ve İller Bankasınca o belediyenin müteakip ay genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden belediyeye ayrılan paydan valilik emrine gönderilir.

5- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 39 ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 56 ncı maddelerine göre; vali ve belediye başkanı, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun 41 inci maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen biçimde faaliyet raporunu hazırlar.

İl özel idaresinde, faaliyet raporu yetersiz görülürse il genel meclisi tarafından buna ilişkin tutanak gereği yapılmak üzere İçişleri Bakanlığına gönderilir.

Belediyelerde, faaliyet raporu yetersiz görülürse buna ilişkin tutanak mahallin en büyük mülki idare amirine gönderilir. Valinin gerekçeli görüşü İçişleri Bakanlığı aracılığı ile

Danıştay'a gönderilir. Danıştay tarafından yetersizlik kararı yerinde görülürse belediye başkanı başkanlıktan düşer.

6- 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre görevleri ile ilgili suç işlediği iddia edilen Büyükşehir, il, ilçe belediye başkanı ve meclis üyeleri ile il genel meclisi üyeleri hakkında İçişleri Bakanlığı'nca ön inceleme işlemleri yürütülmektedir. Belde belediye başkanları ve meclis üyelerinin ön incelemesini yaptırmaya vali ve kaymakamlar yetkili olmakla birlikte ilgili valilik veya kaymakamlığın talebi halinde bu görevlilerin ön incelemeleri de İçişleri Bakanlığı tarafından yapılabilmektedir.

2015-2016 yıllarında İçişleri Bakanlığınca; belediye başkanı, belediye meclis üyeleri ve il genel meclis üyeleri hakkında alınan onaylar ve verilen kararlara ilişkin sayısal veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:77

Belediye Başkanı ve Belediye Meclis Üyeleri İle İl Genel Meclis Üyeleri Hakkında Alınan Onaylar (Ön İnceleme, Araştırma/Ön İnceleme, Araştırma, İşleme Konulmama)

İşlem Yapılan Mahalli İdare Yetkilileri	Araştırma/Ön İnceleme, Ön İnceleme, Araştırma		İşleme Konulmama		Soruşturma İzni Verilmesi		Soruşturma İzni Verilmemesi		Soruşturma İzni Verilmesi / Verilmemesi	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Belediye Başkanı ve Belediye Meclis Üyeleri	827	662	891	811	174	111	235	174	197	125
İl Genel Meclis Üyeleri	1	1	1	3	-	-	-	-	-	1
Toplam	828	663	892	814	174	111	235	174	197	126

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

Görevden uzaklaştırılan belediye başkanları, belediye meclis üyeleri ve il genel meclis üyeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo:78

Görevden Uzaklaştırma İşlemleri (01/01/2016-31/12/2016)

Unvanı	Görevden Uzaklaştırma	Göreve İade
Belediye Başkanı	49	-
Belediye Meclis Üyesi	108	5
İl Genel Meclis Üyesi	21	-
Muhtar	31	2

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

İçişleri Bakanlığı'nca mahalli idarelerin denetimi yukarıda sayılan kanunlarla çizilen çerçevede İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü ile İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Yönetmeliği'nde belirlenen esaslara göre mülkiye müfettişleri ve mahalli idareler kontrolörleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

IX.3.1. Mülkiye Müfettişlerince Gerçekleştirilen Denetim

Mülkiye müfettişlerince gerçekleştirilen denetimler İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nde belirlenen esaslara göre gerçekleştirilmekte ve denetime tabi birimlerin üç yılda bir denetlenmesi ilkesine bağlı kalınmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede her yıl Teftiş Kurulu Başkanlığı'nca hazırlanan ve denetlenecek mahalli idareleri gösteren programa göre olağan denetimler gerçekleştirilmektedir.

Olağan denetim programı dışında Tüzüğün 31 inci maddesine göre İçişleri Bakanının onayı ile özel teftiş, inceleme, soruşturma ve araştırma yapılmaktadır. İhbar ve şikâyet dilekçeleri ise ilgisine göre merkez birimleri, bağlı kuruluşlar veya valiliklerce incelendikten sonra sonuçlandırılmaktadır.

2015-2016 yıllarında mülkiye müfettişlerince gerçekleştirilen teftiş faaliyetlerine ilişkin veriler aşağıdaki tabloda açıklanmıştır.

Tablo:79

Mülkiye Müfettişlerince Mahalli İdarelerle İlgili Gerçekleştirilen Teftişler

Türü	2015	2016
İl Özel İdaresi	-	1
Büyükşehir Belediyesi	3	-
Büyükşehir İlçe Belediyesi	14	6
İl Belediyesi	8	3
İlçe Belediyesi	8	1
Belediye Bağlı Kuruluşu	3	1
Toplam	36	12

Kaynak: Mülkiye Teftiş Kurulu, 2017

2016 yılında mahalli idarelerde yapılan 12 teftişin 1'i il özel idaresinde, 6'sı büyükşehir ilçe belediyelerinde, 3'ü il belediyelerinde, 1'i ilçe belediyelerinde, 1'i belediye bağlı kuruluşlarındadır.

2015 ve 2016 yıllarında mülkiye müfettişlerince düzenlene raporlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo:80

Mülkiye Müfettişleri Tarafından Mahalli İdarelerle İlgili Düzenlenen Raporlar

Raporun Türü	2015	2016
Araştırma Raporu	52	197
Ön İnceleme Raporu	524	421
Değerlendirme Raporu	-	11
İnceleme Raporu	39	74
İnceleme Araştırma Raporu	-	31
Tevdi Raporu	68	175
Disiplin Raporu	10	81
Tazmin Raporu	40	26
Teftiş Raporu (Özel)	59	123
Toplam	792	1.139

Kaynak: Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı, 2017

Mülkiye Müfettişleri tarafından 2016 yılında 1.139 adet rapor düzenlenmiştir. Bunların 197'si araştırma, 421'i ön inceleme, 11'i değerlendirme, 74'ü inceleme, 31'i inceleme araştırma, 175'i tevdi, 81'i disiplin, 26'sı tazmin, ve 123'ü özel teftiş raporudur.

III.3.2. Mahalli İdareler Kontrolörlerince Gerçekleştirilen Denetim

İçişleri Bakanlığı mahalli idareler kontrolörlerince gerçekleştirilen denetimler İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Yönetmeliğinde belirlenen esaslara göre gerçekleştirilmekte ve teftişe tabi birimlerin üç yılda bir denetlenmesi ilkesine bağlı kalınmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede her yıl Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü ile Teftiş Kurulu Başkanlığı'nca müştereken hazırlanan programa göre olağan denetimler gerçekleştirilmektedir.

Olağan denetim programı dışında aynı Yönetmeliğin 28 inci maddesine göre İçişleri Bakanının onayı ile gerektiğinde özel denetim, inceleme, soruşturma ve araştırma yapılmaktadır. İhbar ve şikâyet dilekçeleri ise ilgisine göre valiliklerce incelenip soruşturulduktan sonra sonuçlandırılmaktadır.

2015 ve 2016 yılları arasında olağan denetim kapsamında mahalli idare kontrolörlerince denetlenen mahalli idare birimlerinin türlerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo:81

Mahalli İdareler Kontrolörlerince Denetlenen Mahalli İdare Türleri

Türü	2015	2016
Büyükşehir İlçe Belediyesi	15	206
İlçe Belediyesi	13	119
Belde Belediyesi	11	128
Büyükşehir Bağlı Kuruluşu	-	-
Toplam	39	453

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

Olağan denetim kapsamında 2016 yılında mahalli idareler kontrolörlerince denetlenen toplam 453 mahalli idare biriminden; 206'sı büyükşehir ilçe belediyesi, 119'u ilçe belediyesi, 128'i belde belediyesidir.

2015 ve 2016 yıllarında mahalli idareler kontrolörleri tarafından düzenlenen raporlar aşağıda gösterilmiştir:

Tablo:82

Mahalli İdareler Kontrolörleri Tarafından Düzenlenen Raporlar

Raporun Türü	2015	2016
Ön İnceleme Raporu	356	320
Denetim Raporu	-	453
Tevdi Raporu (Cumhuriyet Savcılığına)	38	25
Tevdi Raporu (Valilik-Kaymakamlıklara)	16	15
Tevdi Raporu (TBMM)	-	-
Tevdi Raporu (Diğer Bakanlıklara)	4	6
İnceleme Araştırma Raporu	4	26
Kamu Zararı Tespit Raporu	30	11
Özel Denetim Raporu	39	3
Disiplin Soruşturması Raporu	3	7
Araştırma Raporu	-	-
Değerlendirme Raporu	-	-
Mali Durum Raporu	35	-
Toplam	525	866

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

2016 yılında mahalli idareler kontrolörleri tarafından 320 adet Ön İnceleme Raporu, 26 adet İnceleme ve Araştırma Raporu, 11 adet Kamu Zararı Tespit Raporu, 3 adet Özel Denetim Raporu, 7 adet Disiplin Soruşturması Raporu ve 46 adet Tevdi Raporu düzenlenerek İçişleri Bakanlığına sunulmuştur.

Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES), köylerin içme suyu, yol, küçük ölçekli sulama ve atık su sorunlarını, il özel idareleri ve köylere hizmet götürme birlikleri aracılığı ile mahalli katkıları da dâhil ederek kısa sürede çözümlenmek amacıyla başlatılmıştır.

Yüksek Planlama Kurulu (YPK) tarafından belirlenen 2016 yılı KÖYDES projesi ödeneğinin harcanmasında uygulanacak esas ve öncelikler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Tahsis edilen ödeneklerin kullanımında bileşenler arasında öncelik sırası, içmesuyu, yol, küçük ölçekli sulama ve atıksu işleri şeklindedir.
- Bölge, il çevre düzeni ve İl özel idaresinin stratejik planı, yıllık yatırım ve çalışma programlarına uygun projelere öncelik verilir.
- Halihazırda susuz olan köylerin yeterli içme suyuna kavuşturulması ile köylerin merkeze ulaşımında en çok kullandığı ve mevcutta ham yol niteliğinde olan birinci derece yollarının asgari stabilize yol standardına çıkarılması esastır.
- Yerleşik nüfusu fazla veya nüfus artış hızı en yüksek olan, gelişme ve çevresine hizmet verme potansiyeli bulunan yerleşimlere ait projelere öncelik verilir.
- Birden fazla yerleşime hizmet edecek veya yarar sağlayacak entegre projelerin KÖYDES İl Yatırım Programına alınmasına öncelik verilir.
- İşgücü, sermaye, arazi gibi yatırım giderleri itibarıyla yöre halkının aynı veya nakdi katkısı en yüksek olan projelerin gerçekleştirilmesine öncelik verilir.
- Afetlerden kaynaklanabilecek risklerin azaltılması ile afet hasarlarının telafisine yönelik projelere öncelik verilir.

Projede ödenek dağılımı aşağıdaki kriterlere göre yapılmaktadır:

- Geçmiş dönem KÖYDES Projesi ödenekleri ve uygulama sonuçları,
- Köy alt yapı envanter bilgilerine dayalı ihtiyaç analizi,
- İllerin uygulama performanslarına dayalı olarak yapılan ihtiyaç analizi.

2016 yılında Proje kapsamında 391.699.000 TL ödenek tahsis edilmiş olup, ödeneğin tamamı proje kapsamındaki köylere hizmet götürme birlikleri hesaplarına aktarılmıştır.

X.1. 2016 Yılı Proje Uygulama Sonuçları

X.1.1. Yol Çalışmaları

2016 yılında Proje kapsamında yapılan yol çalışmaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:83

KÖYDES Yol Çalışmaları

İşlerin Niteliği		Planlanan	Tamamlanan
Ham Yol (km)		5,10	1,40
Tepsiye (km)		28,05	23,05
Stabilize (km)		468,92	419,35
Asfalt	1. kat (km)	1.099,30	887,25
	2. kat (km)	2.152,12	1.639,93
	Toplam (km)	3.251,42	2.527,18
Beton Yol (km)		160,81	59,23
Parke (m2)		1.556.960,60	1.403.189,00
Onarım (km)		1.366,24	1.305,38
Taş Duvar (m3)		37.679,52	19.746,54
Köprü (Adet)		33	26
Menfez (Adet)		389	327

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

31/12/2016 tarihi itibarıyla 1,40 km ham yol, 23,05 km tesviye yol, 419,35 km stabilize yol, 887,25 km 1.kat asfalt ve 1.639,93 km 2. kat asfalt yol, 59,23 km beton yol, 26 adet köprü ve 327 adet menfez yapılmıştır.

X.1.2. İçme Suyu Çalışmaları

2016 yılında Proje kapsamında yapılan içme suyu çalışmaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:84

KÖYDES İçme Suyu Çalışmaları

İşlerin Niteliği	Planlanan			Tamamlanan		
	Susuz (Adet)	Suyu Yetersiz (Adet)	Nüfus	Susuz (Adet)	Suyu Yetersiz (Adet)	Nüfus
Yeni tesis	15	249	57.902	10	137	34.814
Tesis Geliştirme	-	596	118.846	-	434	101.559
Bakım Onarım	-	1.039	288.187	-	524	134.948

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

31/12/2016 tarihi itibarıyla susuz 10 köy ve bağlısında şebekeli içme suyu tesisi yapılmış, suyu yetersiz 1.095 köy ve bağlısının içme suyu tesisleri yenilenmiş ve geliştirilmiştir. Yeni tesis, tesis geliştirme ve bakım–onarım şeklindeki içme suyu yatırımlarının yapıldığı toplam 1.105 köy ve bağlısında 271.321 kişi yaşamaktadır.

X.1.3. Küçük Ölçekli Sulama Çalışmaları

Küçük ölçekli sulama projeleri (arazi toplulaştırma çalışmaları hariç) KÖYDES Projesi kapsamına 2010 yılından itibaren dahil edilmiştir.

31/12/2016 tarihi itibarıyla küçük ölçekli sulama çalışmaları kapsamında 2 adet yerüstü sulama tesisi, 1 adet yeraltı sulama tesisi tamamlanmış olup, 80 çiftçi ailesinin projeden yararlanması sağlanarak 45 hektar alana hizmet götürülmüştür.

X.2. 2005- 2016 Yılları Proje Ödenekleri

Projenin başlangıç tarihi olan 2005 yılından 2016 yılına kadar;

- 2005 yılında 200 milyon TL,
- 2006 yılında 2 milyar TL
- 2007 yılında 2 milyar TL
- 2008 yılında 500 milyon TL,
- 2009 yılında 500 milyon TL,
- 2010 yılında 1 milyar 550 milyon TL,
- 2011 yılında 550 milyon TL,
- 2012 yılında 550 milyon TL,
- 2013 yılında 878 milyon 49 bin TL,
- 2014 yılında 346 milyon TL,
- 2015 yılında 366 milyon 760 bin TL,
- 2016 yılında 391 milyon 699 bin TL olmak üzere, toplam 9 milyar 832 milyon 508 bin TL

ödenek tahsis edilmiştir.

X.3. Yıllar İtibarıyla İller Bazında Dağıtılan Proje Ödenekleri

2005 - 2016 yılları itibarıyla iller bazında dağıtılan Proje ödenekleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo: 85**İller Bazında Dağıtılan KÖYDES Proje Ödenekleri**

Sıra No	İli	2015 Ödeneği	2016 Ödeneği	2005-2016 Ödeneği
1	Adana	-	-	125.273.006
2	Adıyaman	9.129.555	9.750.349	147.056.252
3	Afyonkarahisar	5.306.032	5.666.834	80.756.370
4	Ağrı	14.511.637	15.498.401	240.997.184
5	Aksaray	3.541.755	3.782.588	62.740.195
6	Amasya	5.564.315	5.942.679	96.540.542
7	Ankara	-	-	114.995.985
8	Antalya	-	-	161.291.692
9	Ardahan	6.709.450	7.165.680	107.723.202
10	Artvin	14.003.765	14.955.995	225.308.093
11	Aydın	-	-	86.781.650
12	Balıkesir	-	-	118.652.391
13	Bartın	5.555.478	5.933.240	103.603.709
14	Batman	8.228.215	8.787.718	138.879.588
15	Bayburt	4.055.207	4.330.954	73.349.950
16	Bilecik	4.084.722	4.362.476	63.621.485
17	Bingöl	10.903.312	11.644.717	185.840.524
18	Bitlis	8.230.451	8.790.106	137.802.383
19	Bolu	6.497.969	6.939.819	102.813.078
20	Burdur	4.291.504	4.583.318	63.644.055
21	Bursa	-	-	73.601.483
22	Çanakkale	5.903.984	6.305.444	87.107.140
23	Çankırı	5.447.401	5.817.814	92.482.864
24	Çorum	8.959.570	9.568.804	154.892.760
25	Denizli	-	-	81.310.954
26	Diyarbakır	-	-	281.225.135

Sıra No.	İli	2015 Ödeneği	2016 Ödeneği	2005-2016 Ödeneği
27	Düzce	5.267.275	5.625.440	81.347.537
28	Edirne	4.002.439	4.274.597	67.985.471
29	Elazığ	8.733.004	9.326.832	138.647.039
30	Erzincan	7.975.356	8.517.665	133.900.894
31	Erzurum	-	-	221.899.811
32	Eskişehir	-	-	64.080.187
33	Gaziantep	-	-	55.517.483
34	Giresun	13.887.616	14.831.948	241.804.387
35	Gümüşhane	7.994.099	8.537.683	142.618.601
36	Hakkari	9.442.418	10.084.485	156.529.838
37	Hatay	-	-	90.257.202
38	Iğdır	6.371.377	6.804.619	101.175.548
39	Isparta	4.190.836	4.475.805	66.030.883
40	İzmir	-	-	83.085.991
41	Kahramanmaraş	-	-	154.114.238
42	Karabük	5.979.729	6.386.339	103.686.410
43	Karaman	4.733.785	5.055.674	78.065.023
44	Kars	9.077.797	9.695.070	138.689.271
45	Kastamonu	15.075.160	16.100.243	257.356.885
46	Kayseri	-	-	74.870.662
47	Kırıkkale	3.731.441	3.985.172	59.738.172
48	Kırklareli	3.545.253	3.786.324	53.019.299
49	Kırşehir	3.496.542	3.734.300	56.612.049
50	Kilis	4.444.859	4.747.101	60.762.909
51	Konya	-	-	120.850.089
52	Kütahya	6.632.127	7.083.099	95.439.706
53	Malatya	-	-	148.202.442
54	Manisa	-	-	98.469.712

Sıra No.	İli	2015 Ödeneği	2016 Ödeneği	2005-2016 Ödeneği
55	Mardin	-	-	132.970.005
56	Mersin	-	-	117.598.629
57	Muğla	-	-	104.581.633
58	Muş	9.508.211	10.154.752	175.769.040
59	Nevşehir	2.855.624	3.049.801	53.863.414
60	Niğe	3.611.375	3.856.942	68.651.164
61	Ordu	-	-	242.147.763
62	Osmaniye	5.217.599	5.572.386	98.757.122
63	Rize	10.719.136	11.448.017	206.936.418
64	Sakarya	-	-	69.057.392
65	Samsun	-	-	224.301.373
66	Siirt	8.379.745	8.949.552	148.724.985
67	Sinop	9.373.682	10.011.075	187.631.410
68	Sivas	13.779.419	14.716.394	267.960.314
69	şanlıurfa	-	-	259.053.280
70	şırnak	7.666.215	8.187.503	131.392.937
71	Tekirdağ	-	-	43.209.676
72	Tokat	8.471.129	9.047.150	160.893.973
73	Trabzon	-	-	253.614.453
74	Tunceli	7.704.963	8.228.886	151.221.072
75	Uşak	4.899.299	5.232.442	93.269.341
76	Van	-	-	226.685.943
77	Yalova	2.788.537	2.978.152	42.542.457
78	Yozgat	7.754.706	8.282.012	149.121.839
79	Zonguldak	8.524.925	9.104.604	142.534.422
Genel Toplam		366.760.000	391.699.000	9.832.508.000

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

X.4. Proje Uygulama Sonuçları (2005-2016 Yılları)

X.4.1. İçmesuyu Çalışmaları

2005-2016 yılları arasında on iki yıllık süre içerisinde gerçekleştirilen içmesuyu çalışmaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:86

KÖYDES İçmesuyu Çalışmaları (2005-2016)

İşin Türü	Planlanan			Tamamlanan		
	Susuz (Adet)	Suyu Yetersiz (Adet)	Nüfus	Susuz (Adet)	Suyu Yetersiz (Adet)	Nüfus
Yeni Tesis	3.375	11.919	3.203.970	3.374	13.119	3.564.322
Tesis Geliştirme	-	20.964	6.395.785	-	24.040	7.584.300
Bakım Onarım	-	16.529	4.056.862	-	16.169	4.732.445

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

31/12/2016 tarihi itibarıyla; içme suyu sektöründe 3.374 susuz köy ve bağlısına şebekeli içme suyu tesisi yapılmış, 53.328 suyu yetersiz köy ve bağlısının içme suyu tesisinin yenilenmesi sağlanmıştır. Susuz ve suyu yetersiz toplam 56.702 köy ve bağlısında yaşayan 15.881.067 vatandaşımıza içme suyu hizmeti götürülmüştür.

X.4.2. Yol Çalışmaları

2005-2016 yılları arasında on iki yıllık süre içerisinde gerçekleştirilen yol çalışmaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo:87

KÖYDES Yol Çalışmaları (2005-2016)

İşin Türü		Planlanan	Tamamlanan
Ham Yol (km)		1.298,07	1.847,19
Tesviye (km)		6.714,06	5.593,25
Stabilize (km)		63.767,79	82.179,19
Asfalt	1. kat (km)	57.368,19	49.478,43
	2. kat (km)	81.474,89	63.585,53
	Toplam (km)	138.843,09	113.063,97
Beton Yol (km)		3.016,48	3.083,50
Parke (m ²)		17.156.809,74	20.557.665,44
Onarım (km)		33.475,93	44.345,25
Taş Duvar (m ³)		1.122.917,54	1.351.324,46
Köprü (Adet)		1.137	1.368
Menfez (Adet)		29.478	37.422

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

31/12/2016 tarihi itibarıyla 1.847,19 km ham yol; 5.593,25 km tesviye yol; 82.179,19 km stabilize yol; 49.478,43 km 1.kat asfalt ve 63.585,53 km 2. kat asfalt yol; 3.083,50 km beton yol; 1.368 adet köprü ve 37.422 adet menfez yapılmıştır.

X.5. İllerin Köy Yol Envanteri

31/12/2016 tarihi itibarıyla illerin köy yol envanteri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo: 88**İllerin Köy Yol Envanteri**

S. No.	İl	Ham	Tesviye	Stabilize	Asfalt	Parke Taşı	Beton	Toplam	Asfalt+ Beton/ Toplam %	Stabilize/ Toplam %	Ham+ Tesviye/ Toplam %
1	Adıyaman	0	0	1.567	2.510	96	0	4.173	62,45	37,55	0,00
2	Afyonkarahisar	72	543	564	2.805	19	0	4.002	70,55	14,09	15,36
3	Ağrı	0	0	3.460	754	0	0	4.214	17,89	82,11	0,00
4	Aksaray	117	31	722	1.299	275	0	2.444	64,40	29,54	6,06
5	Amasya	0	297	1.186	1.540	33	0	3.055	51,48	38,81	9,71
6	Ardahan	368	0	1.562	331	113	1	2.375	18,71	65,78	15,51
7	Artvin	672	793	4.771	461	0	464	7.161	12,92	66,62	20,46
8	Bartın	0	8	314	1.436	159	34	1.951	83,52	16,07	0,41
9	Batman	62	612	821	1.162	32	38	2.726	45,17	30,11	24,72
10	Bayburt	98	143	834	728	37	0	1.840	41,57	45,34	13,09
11	Bilecik	0	59	1.018	767	0	0	1.844	41,59	55,21	3,20
12	Bingöl	56	552	2.623	1.007	138	0	4.376	26,17	59,94	13,89
13	Bitlis	12	444	1.297	580	0	9	2.342	25,15	55,38	19,47
14	Bolu	0	0	1.459	3.081	37	21	4.598	68,27	31,73	0,00
15	Burdur	0	124	616	1.362	139	0	2.241	66,98	27,49	5,53
16	Çanakkale	0	175	1.163	2.558	34	0	3.930	65,95	29,59	4,45
17	Çankırı	0	75	1.051	1.377	112	0	2.614	56,94	40,20	2,86
18	Çorum	0	259	2.115	2.567	816	0	5.757	58,76	36,74	4,50
19	Düzce	0	0	1.392	1.210	160	0	2.763	49,60	50,40	0,00
20	Edirne	0	0	881	972	18	0	1.871	52,91	47,09	0,00
21	Elazığ	0	111	2.193	2.269	0	4	4.577	49,65	47,93	2,42
22	Erzincan	0	0	1.764	2.289	0	0	4.053	56,47	43,53	0,00
23	Giresun	366	1.698	3.037	1.186	20	1.130	7.436	31,41	40,84	27,76
24	Gümüşhane	72	1.780	1.236	1.007	0	16	4.111	24,88	30,07	45,05
25	Hakkari	141	988	785	422	9	25	2.369	19,23	33,12	47,66
26	İğdır	0	0	366	494	39	0	899	59,29	40,71	0,00

S. No.	İl	Ham	Tesviye	Stabilize	Asfalt	Parke Taşı	Beton	Toplam	Asfalt+ Beton/ Toplam %	Stabilize/ Toplam %	Ham+ Tesviye/ Toplam %
27	Isparta	0	130	482	1.408	12	0	2.032	69,87	23,73	6,40
28	Karabük	15	166	2.006	695	88	0	2.970	26,36	67,54	6,09
29	Karaman	30	0	772	1.049	140	0	1.991	59,72	38,77	1,51
30	Kars	268	675	1.913	177	90	0	3.122	8,53	61,27	30,21
31	Kastamonu	33	342	6.037	2.596	315	35	9.358	31,48	64,51	4,01
32	Kırkkale	0	99	807	746	13	0	1.665	45,59	48,47	5,95
33	Kırklareli	99	16	529	1.267	7	0	1.918	66,42	27,58	6,00
34	Kırşehir	0	0	669	1.287	164	0	2.120	68,44	31,56	0,00
35	Kilis	0	21	342	474	141	0	978	62,91	34,94	2,15
36	Kütahya	8	335	3.609	2.430	48	0	6.430	38,54	56,13	5,33
37	Muş	16	314	695	1.746	14	0	2.785	63,17	24,97	11,87
38	Nevşehir	0	35	133	1.543	94	0	1.804	90,73	7,36	1,92
39	Niğde	125	276	835	1.633	231	0	3.100	60,13	26,94	12,94
40	Osmaniye	0	0	1.534	1.205	112	80	2.930	47,65	52,35	0,00
41	Rize	502	465	3.592	430	23	1.708	6.720	32,15	53,45	14,39
42	Siirt	122	0	693	991	5	4	1.815	55,06	38,20	6,74
43	Sinop	77	504	3.138	1.483	3	14	5.218	28,74	60,13	11,13
44	Sivas	0	428	3.825	3.330	77	0	7.660	44,48	49,93	5,59
45	Şırnak	188	369	315	1.059	29	165	2.125	58,95	14,84	26,21
46	Tokat	15	10	2.134	2.008	251	12	4.429	51,26	48,19	0,55
47	Tunceli	390	959	1.350	632	3	2	3.336	19,09	40,47	40,44
48	Uşak	207	77	1.202	1.306	26	0	2.818	47,26	42,67	10,07
49	Yalova	0	0	103	289	80	0	472	78,22	21,78	0,00
50	Yozgat	0	173	1.374	2.702	0	0	4.249	63,59	32,34	4,07
51	Zonguldak	0	54	1.126	1.966	317	199	3.663	67,77	30,75	1,48
Toplam		4.131	14.138	78.012	70.624	4.564	3.960	175.429	45,12	44,47	10,41

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

X.6. İllerin İçme Suyu Envanteri

31/12/2016 tarihi itibarıyla illerin içme suyu envanteri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo: 89

İllerin İçme Suyu Envanteri

S. No	İl	Susuz	Yetersiz		Sulu		Toplam	Susuz / Toplam	Yetersiz / Toplam		Sulu / Toplam	
			Şebekeli	Çeşmeli	Şebekeli	Çeşmeli			Şebekeli	Çeşmeli	Şebekeli	Çeşmeli
1	Adıyaman	0	0	24	932	0	956	0,0	0,0	3,0	97,0	0,0
2	A.Karahisar	0	1	0	554	0	555	0,0	0,2	1,4	93,5	4,9
3	Ağrı	0	2	26	766	141	935	0,0	0,4	4,0	81,7	13,9
4	Aksaray	0	0	0	218	0	218	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
5	Amasya	2	30	1	538	47	618	0,3	4,2	0,2	87,4	7,9
6	Ardahan	0	58	0	213	0	271	0,4	13,4	0,0	86,2	0,0
7	Artvin	0	36	461	1.483	94	2.074	0,0	2,2	22,5	70,8	4,5
8	Bartın	0	7	7	913	19	946	0,0	1,2	1,4	93,9	3,5
9	Batman	27	1	37	378	122	565	5,8	0,5	7,4	65,3	21,0
10	Bayburt	0	20	0	252	0	272	0,0	10,7	0,0	89,3	0,0
11	Bilecik	0	11	0	266	8	285	0,0	0,0	0,0	97,2	2,8
12	Bingöl	40	0	122	804	177	1.143	3,6	0,0	11,1	69,3	16,0
13	Bitlis	0	1	141	501	0	643	0,3	0,2	23,7	75,9	0,0
14	Bolu	0	0	0	1.134	2	1.136	0,0	0,0	0,0	99,8	0,2
15	Burdur	0	0	0	302	0	302	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
16	Çanakkale	0	0	0	648	5	653	0,0	0,5	0,0	97,2	2,3
17	Çankırı	6	3	0	554	17	580	1,0	0,7	0,0	95,4	2,9
18	Çorum	0	0	0	1.057	40	1.097	0,0	0,0	0,0	92,3	7,7
19	Düzce	2	23	0	544	0	569	0,2	4,6	0,0	95,3	0,0
20	Edirne	0	0	0	254	0	254	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
21	Elazığ	0	0	0	1.169	117	1.286	0,0	0,0	0,0	90,2	9,8
22	Erzincan	0	0	0	728	128	856	0,0	0,7	0,5	81,4	17,4
23	Giresun	0	271	0	2.236	0	2.507	0,0	12,3	0,0	87,7	0,0
24	Gümüşhane	0	4	0	726	310	1.040	0,0	0,6	0,0	69,7	29,7
25	Hakkari	0	4	166	358	0	528	0,0	0,0	30,4	69,6	0,0
26	Iğdır	10	4	0	195	1	210	4,8	2,9	0,5	91,4	0,5
27	Isparta	4	1	2	278	50	335	1,2	0,3	0,6	80,6	17,3

S. No	İl	Susuz	Yetersiz		Sulu		Toplam	Susuz / Toplam	Yetersiz / Toplam		Sulu / Toplam	
			Şebekeli	Çeşmeli	Şebekeli	Çeşmeli			Şebekeli	Çeşmeli	Şebekeli	Çeşmeli
28	Karabük	6	49	29	755	29	868	0,7	7,0	3,8	85,4	3,1
29	Karaman	9	4	4	230	5	252	2,0	2,0	1,6	92,4	2,0
30	Kars	2	9	3	403	11	428	0,2	2,6	1,4	94,1	1,6
31	Kastamonu	0	2	29	3.333	282	3.646	0,0	0,1	0,9	91,0	8,0
32	Kırıkkale	0	1	0	192	17	210	0,0	2,9	0,5	88,6	8,1
33	Kırklareli	0	0	0	182	0	182	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
34	Kırşehir	0	0	0	282	14	296	0,0	0,0	0,0	95,3	4,7
35	Kilis	0	12	0	189	0	201	4,0	7,0	0,0	89,1	0,0
36	Kütahya	0	162	0	438	58	658	0,0	12,0	0,0	79,0	9,0
37	Muş	17	7	7	448	58	537	3,9	1,7	1,3	81,3	11,8
38	Nevşehir	0	2	0	161	0	163	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
39	Niğde	0	0	0	150	0	150	0,0	0,0	0,0	99,3	0,7
40	Osmaniye	0	6	0	503	0	509	0,8	2,1	0,0	97,1	0,0
41	Rize	40	80	0	1.681	0	1.801	2,2	5,0	0,0	92,8	0,0
42	Siirt	91	66	26	334	9	526	17,7	15,0	5,4	60,1	1,7
43	Sinop	0	40	33	1.619	259	1.951	0,0	2,1	1,8	81,7	14,5
44	Sivas	1	23	1	1.741	80	1.846	0,1	7,9	0,3	86,7	5,0
45	Şırnak	6	2	9	264	3	284	3,5	3,2	2,8	90,1	0,4
46	Tokat	2	106	3	768	34	913	0,0	5,4	0,1	90,6	3,9
47	Tunceli	0	12	752	537	163	1.464	0,0	0,8	52,3	34,8	12,2
48	Uşak	0	0	0	543	16	559	0,0	0,0	0,0	96,4	3,6
49	Yalova	0	0	0	63	0	63	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
50	Yozgat	0	0	0	585	8	593	0,0	0,0	0,0	98,7	1,3
51	Zonguldak	0	51	5	1.035	2	1.093	0,0	7,4	0,9	91,4	0,3
Genel Toplam		265	1.111	1.888	34.437	2.326	40.027	0,7	2,8	4,7	86,0	5,8

Kaynak: MİGM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır, 2017

Mahalli idareler, halkın mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir. Kuruluş, görev ve yetkileri yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. Ülkemizde kamusal hizmetlerin halka en yakın yerde ve onların ihtiyaçlarına uygun bir biçimde sunulması bakımından önemli bir işlev üstlenen mahalli idareler, son yıllarda yapılan hukuki düzenlemeler ile hem insan kaynakları hem de mali kaynaklar bakımından güçlenerek daha etkin bir şekilde hizmet verir hale gelmektedirler.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 41 inci maddesi ve bu maddeye dayanarak hazırlanan ve 17.03.2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Kamu İdarelerince Hazırlanacak Faaliyet Raporları Hakkında Yönetmelik gereğince mahalli idarelerdeki harcama yetkilisi her yıl Şubat ayı sonuna kadar birim faaliyet raporunu hazırlayarak üst yöneticiye sunar. Harcama yetkilisi, raporun içeriğinden üst yöneticiye karşı sorumludur. Mahalli idaredeki üst yöneticiler ise birim faaliyet raporlarını esas alarak idare faaliyet raporunu hazırlar. İl özel idarelerinde Mart ayı, belediye ve mahalli idare birliklerinde ise Nisan ayı sonuna kadar idare faaliyet raporu kamuoyuna açıklanır. İdare faaliyet raporunun birer örneği Sayıştay ve İçişleri Bakanlığı'na gönderilir. Üst yöneticiler hazırladıkları idare faaliyet raporunda yer alan bilgilerin doğruluğundan meclislerine karşı sorumludurlar.

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, mahalli idarelerin idare faaliyet raporlarını esas alarak Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporunu Haziran ayının 15'ine kadar hazırlayarak kamuoyuna açıklar ve birer örneğini Sayıştay ve Maliye Bakanlığı'na gönderir.

Yukarıda açıklanan esaslara göre hazırlanan 2016 yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu'nda; mahalli idarelerin ülkemizdeki tarihsel gelişimi; hukuki durumları; görev, yetki, imtiyaz ve sorumluluklarına geniş yer verilmiştir. Ayrıca, ülkemizdeki mahalli idarelere ilişkin genel sayısal bilgiler değerlendirilmiştir.

Türkiye'nin mahalli idarelerle ilgili taraf olduğu uluslararası anlaşmalar ve taahhütler kapsamında Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, Yerel Topluluklar ve Yerel Yönetimler Arasında Sınır Ötesi İşbirliği Avrupa Çerçeve Sözleşmesi, Avrupa Kentsel Şartı, Habitat, Yerel Gündem 21 çalışmalarına değinilmiştir.

2016 yılı itibarıyla; il özel idarelerinde 14.591, belediyelerde 178.815, bağlı idarelerde 28.543, mahalli idare birliklerinde (köy birlikleri hariç) ise 1.104 olmak üzere mahalli idarelerde toplam 223.053 personel istihdam edilmektedir. Mahalli idarelerdeki personelin % 51,5'ini memurlar, % 6,1'ini sözleşmeli personel, % 39,8'ini sürekli işçiler, % 2,6'sını ise geçici işçiler oluşturmaktadır. Ayrıca; mahalli idarelerde toplam 347.302 personel hizmet satın alma yöntemiyle çalıştırılmaktadır. Türkiye'de kamuda istihdam edilen personel sayısı 3.349.728'dir. Mahalli idarelerin kamu istihdamı içindeki payı % 6,66'ya karşılık gelmektedir. Mahalli idarelerdeki memur sayısının kamuda çalışan memur sayısına oranı % 4,63, sözleşmeli personel sayısının kamuda çalışan sözleşmeli personel sayısına oranı % 10,64, sürekli işçi sayısının kamuda çalışan sürekli işçi sayısına oranı % 36,59, geçici işçi sayısının kamuda çalışan geçici işçi sayısına oranı % 22,73'tür.

Mahalli idarelerin 2016 yılı bütçe gerçekleştirmelerinde, gelirlerin giderleri karşılama oranında bir düşüş olduğu görülmektedir. 2015 yılında, gelirlerin giderleri karşılama oranı % 98 iken bu oran 2016 yılında % 90'a düşmüştür.

2016 yılında mahalli idarelerin toplam harcaması 121.184.088.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu miktarın harcama kalemlerine göre yüzdeler dağılımı şöyledir:

1	Personel Giderleri.....%	13,61	5	Cari Transferler.....%	3,12
2	SGK Devlet Primi.....%	2,17	6	Sermaye Giderleri.....%	34,47
3	Mal ve Hizmet Alımları.....%	40,19	7	Sermaye Transferleri.....%	1,05
4	Faiz Harcamaları.....%	1,86	8	Borç Verme.....%	3,53

2016 yılında mahalli idarelerin toplam gelirleri 109.374.491.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu miktarın gelir kalemlerine göre yüzdeler dağılımı şöyledir:

1	Vergi Gelirleri.....%	11,19	4	Faizler, Paylar ve Cezalar.%	53,19
2	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri.....%	21,63	5	Sermaye Gelirleri.....%	5,81

3 Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler..% 7,48   6 Alacaklardan Tahsilatlar..% 0,70

Öz gelirlerin toplam mahalli idareler gelirleri içindeki payı % 45,96'dır. Bu oran; belediyeler genelinde % 40,49, büyükşehir belediyelerinde % 24,46, il belediyelerinde % 43,33, ilçe ve belde belediyelerinde % 56,34, belediye bağlı idarelerinde % 87,04, il özel idarelerinde % 7,71 ve mahalli idare birliklerinde % 26,99'dur.

2016 yılı genel bütçe vergi gelirlerinden mahalli idarelere aktarılan pay 50.932.257.000 TL olup; bu gelirin toplam mahalli idare gelirleri içindeki payı % 46,57'dir. Toplam bütçe gelirleri içerisindeki genel bütçe vergi gelirleri payı il özel idarelerinde % 28,58, belediyeler genelinde % 57,51, büyükşehir belediyelerinde % 74,86, il belediyelerinde % 54,01, ilçe ve belde belediyelerinde % 40,17, belediye bağlı idarelerinde ise % 10,28'dir.

Mahalli idarelerin denetimi yapılan yasal düzenlemelere uygun şekilde gerçekleştirilmektedir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile çizilen çerçeveye uygun olarak İl Özel İdaresi ve Belediye Kanununda denetime dair ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu kapsamda; il özel idaresi ve belediyelerde iç ve dış denetimin yapılacağı, denetimin iş ve işlemlerin hukuka uygunluğu ile sınırlı olacağı, denetimde performansa önem verileceği, mali işlemler dışında kalan diğer idari işlemlerin İçişleri Bakanlığı tarafından da denetleneceği yapılan düzenlemeler arasında yer almıştır. 2016 yılında yapılan denetimler kapsamında 465 mahalli idare birimi denetlenmiş, 2.005 muhtelif rapor düzenlenmiştir. Sayıştay tarafından 2016 yılında 112 adet mahalli idare biriminin denetimi yapılmıştır.

Mahalli idare birimi olan köy idarelerine, 5018 sayılı Kanun kapsamına girmediklerinden dolayı Raporda değinilmemiştir. Köylerin ihtiyaç duydukları hizmetler, merkezi idare, il özel idareleri ve köylere hizmet götürme birlikleri tarafından yerine getirilmektedir. Köylerin içme suyu ve yol sorunlarını çözmek amacıyla İçişleri Bakanlığı koordinasyonunda uygulanan KÖYDES Projesi ile köylerin alt yapı hizmetleri münhasıran köylere hizmet götürme birlikleri eliyle gerçekleştirilmiştir.

2016 yılı sonu itibarıyla Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünce hazırlanan köy yolu ve köy içme suyu envanterine göre; il özel idarelerinin sorumluluk alanındaki toplam yol ağı 172.338 km'dir. Bunun % 44,15'i asfalt, parke taşı ve beton yol, % 45,6'sı stabilize, % 10,25'i de ham ve tesviye yoldur. Köylerin il, ilçe ve belde merkezleri ile devlet ve il yollarına en uygun

güzergahla ulaşımını sağlayan birinci derece yollar asfalt, stabilize ve beton yol standardında olup, bu yolların tüm köy yolları içindeki oranı % 92,72'dir.

Öte yandan, kırsal kesimde bulunan 39.892 yerleşim yerinin % 91,5'inin yeterli içme suyu varken, % 7,8'i yetersiz içme suyuna sahiptir. Susuz olan köy ve bağlılarının oranı ise % 0,7'dir. Susuz ve suyu yetersiz olan yerleşim yerlerinin büyük çoğunluğunun nüfusu 50'nin altında olup, içme suyu kaynaklarının yetersizliği sebebiyle yatırım yapılamamıştır.

Sonuç olarak; ülkemizdeki mahalli idarelerin, son yıllarda gerçekleştirilen hukuki düzenlemeler çerçevesinde yetki ve mali kaynaklarındaki artış sonucunda ortaya çıkan veriler, mahalli idare faaliyetlerinin insanımızın günlük yaşamında geçmişe göre daha fazla yer alacağını, mahalli idarelerin kamu yönetimi içindeki ağırlığının artacağını, kullandıkları kaynaklar ve üstlendikleri görevler itibarıyla mahalli idarelerin hayatımızı daha çok etkileyeceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Aydemir, Süleyman R.:Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi,Cilt 6 Sayı 6,Ankara, Türkiye’de Yerel Yönetimler,Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Açısından Bir Değerlendirme, 2001
- DURU, Bülent : Kıyı Politikası, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayını, Ankara, 2003
- GÖYMEN, Korel : Türk Yerel Yönetiminde Katılımcılığın Evrimi,Merkeziyetçi Bir Devlette Yönetişim Dinamikleri (Amme İdaresi Dergisi Cilt 32, Sayı 4, 1999
- İNAÇ, Hüsamettin & ÜNAL, Feyzullah: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 17, 2007,Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türkiye’de Belediyeler
- KAYAN, Ahmet :Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi, Cilt 10,Sayı 12, 2005
- KAYAN, Ahmet : Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi,Cilt 11,Sayı 1, 2006
- SAYIŞTAY : 2016 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara, 2017, www.sayistay.gov.tr
- MUHASEBAT GENEL MD.: 2015 Yılı Mahalli İdareler Mali İstatistikleri Bülteni, 2016
- YENER, Zerrin & ARAPKİRLİOĞLU, Kumru: Avrupa Kentsel Şartı İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1996
- Ökmen, M, Görmez, K.:Türkiye’de Yerel Gündem 21 ve Yerel Yönetişim Uygulamaları, 2009

İnternet Kaynakları

- MİGM : <http://www.migm.gov.tr>
- Muhasebat Genel Md. : <http://www.muhasabat.gov.tr>
- TÜİK : <http://www.tuik.gov.tr>
- Devlet Personel Başkanlığı :<http://www.dpb.gov.tr>
- Türkiye Belediyeler Birliği :<http://www.tbb.gov.tr>
- Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi: <http://www.coe.int/>